voice
ATHENS

26 ΙΟΥΝΙΟΥ - 2 ΙΟΥΛΙΟΥ 2025
ΤΕΥΧΟΣ 963, 210 Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
WWW.ATHENSVOICE.GR
FREE PRESS ΚΑΘΕ ΠΕΜΠΤΗ

100 χρόνια ΤΑΚΗΣ

Γράφουν
Ελένη Ψυχούλη
Σταυρούλα Παναγιωτάκη
Νίκη-Μαρία Κοσκινά

ΒΑΝΑ Ξένου

Μια μύστις στην Ελευσίνα, μια Ελληνίδα στο Palais Royal

Της **Δήμητρας Γκρους**

LIDL

Φροντίζουμε και να δείχνουν και να είναι φρέσκα

ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΣΧΕΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ/ΤΙΜΗΣ
WWW.BESTBUYAWARD.ORG/GREECE-35FE27
BestBuy AWARD
GENERAL | 2024/2025
LIDL ΕΛΛΑΣ: ΤΟΠΙΚΗ ΑΛΥΣΙΔΑ ΔΙΑΝΙΚΗΣ

- 102 Έλληνες προμηθευτές φροντίζουν το καλάθι μας
- Κάθε 10 φρούτα, τα 9 είναι από Έλληνες προμηθευτές
- 78 Έλληνες προμηθευτές να ταξιδεύουν τα προϊόντα τους σε άλλες 19 χώρες
- 110+ επιλογές φρούτων & λαχανικών - κάθε μέρα
- 1600+ ποιοτικοί έλεγχοι φρούτων & λαχανικών

Ελληνικά νεκταρίνια
Το κιλό

-37% ~~3,19€~~

1,99 €

#PragmatikaFreska

lidl-hellas.gr

ATHENS voice

Εκδότης-Διευθυντής Φώτης Γεωργελές

Σύμβουλος Έκδοσης Σταυρούλα Παναγιωτάκη
Διευθύντρια Σύνταξης Αγγελική Μπιρμπίλη

Γενική Διεύθυνση Διαφήμισης Λουίζα Ναθαναήλ

Art Director Φώτης Πεχλιβανίδης

Διεύθυνση Web Δημήτρης Αθανασιάδης

Σύμβουλος Διεύθυνσης Χριστίνα Γαλανοπούλου

Αρχισυνταξία Δανάη Καμζόλα (Podcast & City Guide)
Βοηθός αρχισυντάκτη Τόνια Ζαραβέλα
Τεχνικός διευθυντής Βάιος Συντσιρμάς
Social Media Manager Τάσος Ανέστης

Υπεύθυνος ύλης Τάκης Σκριβάνος
Επιμέλεια ύλης Δήμητρα Γκρους
Διόρθωση κειμένων Φανή Κουλούντζου, Κατερίνα Ασήμου

Συντακτική ομάδα: Κ. Αθανασιάδης, Ν. Αμανίτης, Μ. Ανδριωτάκη, Ε. Βαρδάκη, Σ. Βλέτσας, Κ. Βνάτσιου, Ρ. Γεροδήμος, Ν. Γεωργελέ, Ν. Γεωργιάδης, Κ.Γιαννακίδης, Κ. Γλυνιαδάκη, Β. Γραμματικογιάννη, Β. Γρυπάρης, Γ. Δήμος, Θ. Κ. Ευθυμίου, Γ. Ζερβογιάννη, Μ. Ζουμπουλάκη, Κ. Καϊμάκης, Σ. Καλαμαντή, Μπ. Καλογιάννης, Κ. Καμπόσου, Δ. Καραθάνος, Λ. Καψάλη, Ν. Κοσκινά, Α. Κοσμοπούλου, Δ. Κουμαριώτης, Α. Μανουσάκη, Μ. Μανωλοπούλου, Χ. Μαρκάκης, Δ. Μαστρογιαννίτης, Β. Ματζάρογλου, Τζ. Μελιτά, Α. Μπρουντζάκη, Γ. Νένες, Ε. Ντάκουλα, Γ. Χ. Παπαδόπουλος, Δ. Παπαδόπουλος, Π. Παναγιωτόπουλος, Κ. Παναγοπούλου, Γ. Παυριανός, Γ. Πρέζα, Μ. Προβατάς, Τζ. Ρουσάκη, Μ. Ι. Σιγαλού, Ε. Σιούσιουρα, Τ. Σκραπαλιώρη, Ζ. Σφυρή, Σ. Τριανταφύλλου, Σ. Τσιτσόπουλος, Γ. Φλωράκης, Ε. Χελιώτη, Κ. Χριστοφόρου, Γ. Ψύχας, Ε. Ψυχούλη

Γραμματεία Σύνταξης Γεωργία Σκαμάγκα
info@athensvoice.gr
avguide@athensvoice.gr

Ατελιέ Sotos Anagnos

LOOKmag Κωνσταντίνα Βλαχοπούλου

Creative Manager Θάνος Ψυλλίδης
Creative Marketing Manager Λαμπρινή Τρούγκου
Branded Content Editor Χαρά Αλεξανδροπούλου

Εικονογραφήσεις art@athensvoice.gr
Φωτό: Θανάσης Καρατζάς, Γιώργος Ζαρζώνης, Τάσος Βρεττός, Έκτορας Δ. Βούτσας, Κώστας Αμοιρίδης, Βαγγέλης Τάτσης, Χρήστος Κισατζεκιάν, Δημήτρης Κλεάνθης, Μαρία Μαρκέζη, Πέτρος Νικόλτσος, Λάζαρος Γραικός

Account Directors
Τίνα Γαϊτανίδου, Βόνη Ζαφειροπούλου

Direct Market Advertising Director
Άννα Αντωνίου
Direct Market Advertising Managers
Μιχάλης Δρακάκης, Εύα Βαλαμβάνου, Ελένη Βαρύτη, Νώντας Νταμπάνης, Ελεωνόρα Τζεφρόνη

Marketing Director
Κική Μαλέρδου
Advertising & Marketing Manager VOICE 102.5
Τζίνα Σαλαμπάση

Συντονισμός Διαφήμισης Μαίρη Κούρτη
marketing@athensvoice.gr
Digital Traffic Manager Εύη Ταρνάρη
Digital Advertising Coordinator Μίνα Γιαννάκη

Ψηφιακή Υποστήριξη Νικόλας Αργυρίου, Άγγελος Καραμανωλάκης

Διεύθυνση Λογιστηρίου Έφη Μούρτζη
Λογιστήριο Ουρανία Μιχάλη, Μαίρη Λυκούση, Μανώλης Κοττάκης

Διαχωρισμοί - Εκτύπωση «Καθημερινές Εκδόσεις ΑΕ»

Athens Voice S.A.
Χαρ. Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα
Σύνταξη: 210 3617.360, 3617.369, fax: 210 3632.317
Διαφημιστικό: 210 3617.530, fax: 210 3617.310
VOICE 102.5: 210 3648.213
Αγγελίες: 210 3617.369 **Λογιστήριο:** 210 3617.170

www.athensvoice.gr
Αν δεν βρίσκετε την Α.Ν. στα σημεία διανομής, επικοινωνήστε: 210 3617.360, 210 3617.369
Κωδικός εντύπου: 7021
ISSN 1790-6164

Νόμιμος Εκπρόσωπος: Γεωργελέ Ελισάβετ Τσιεύγενη
Κύριος Μέτοχος: Γεωργελές Φώτιος

Αρ. Πιστοποίησης ΜΕΤ: 230237

ATHENS voice Εβδομαδιαία εφημερίδα, διανέμεται δωρεάν. Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική ή μερική, η διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της έκδοσης με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή έγκριση του εκδότη.

Σε βλέπω!

Της **ΛΕΝΑΣ ΔΙΒΑΝΗ**

Σε βλέπω γκαντεμιασμένο

Υπάρχουν τα πάνω, υπάρχουν και τα κάτω. Καιρός πανιά - καιρός κουπιά, θα έλεγε ένας ναυτικός. Μια χιονιάς και μια λιακάδα, ο γεωργός. Καιρός του σπείρειν και καιρός του θερίζειν, ο θρήσκος. Υπάρχουν επίσης οι τυχεροί –ένα σπείρειν, επτά θερίζειν– και οι άτυχοι – ένα θερίζειν, επτά σπείρειν.

Υπάρχει όμως και ο γκαντεμόσαυρος, ρε παιδιά, που όταν γεννήθηκε τον έφτυσαν οι μοίρες. Είναι το άτομο αυτό που ποτέ δεν κέρδισε λαχείο, πάντα χώριζε στον ένα μήνα (δεν φταις εσύ, δικό μου είναι το πρόβλημα), αυτός που τον κλέβουν στα ρέστα, τον απολύουν κατά λάθος, τον πατάνε στα στριμωξίδια και είναι αλλεργιός στα πάντα, πλην της ρίγανης. Αυτός που τραγουδάει Καζαντζίδη και νιώθει τον στίχο.

Τον ξέρετε αυτόν; Βρήκα το αμάξι του, να του πείτε. Είναι παρκαρισμένο στα κάτω Πατήσια. Παράνομα.

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

Αυτή την εβδομάδα είναι το έργο της **Βάνας Ξένου** με τίτλο «Περσεφόνη - Κόρη». Η Βάνα Ξένου γεννήθηκε το 1949 στην Αθήνα. Αποφοίτησε με υποτροφία από την ΑΣΚΤ το 1973 και συνέχισε τις σπουδές της στο Παρίσι. Από το 1979 διδάσκει στο Εργαστήριο Ζωγραφικής του Τμήματος Αρχιτεκτόνων στο ΕΜΠ. Διακρίνεται για την ενασχόλησή της με την αρχαία ελληνική μυθολογία και τα Ελευσίνια Μυστήρια. Έχει τιμηθεί με το γαλλικό παράσημο των Γραμμάτων και της Τέχνης και έχει συμβάλει ουσιαστικά στον φάκελο υποψηφιότητας της Ελευσίνας ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Αυτό τον καιρό παρουσιάζεται η αναδρομική της έκθεση στην Ελευσίνα.

Περισσότερα στη σελ. 28

Athens Voices

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΝΕΝΕ**
panikoval500@gmail.com

Λόγια που ακούστηκαν δημοσίως στην Αθήνα

«Ρε συ, δεν μπορώ να διαβάζω μόνη μου. Όποτε διαβάζω μόνη μου πάω κουβά».

(Φοιτήτρια μιλάει στο κινητό της, έξω από το Χημείο. Τετάρτη πρωί)

-Για κοίτα πίσω, τι λέει; Καλό;

-Αυτό είναι αθερίνα. Εγώ θέλω από μπαρμπούνι και πάνω.

(Κορίτσια-κυνηγοί σε πλαζ γυμνιστών της Αττικής, Κυριακή μεσημέρι)

Μαμά με πεντάχρονο αγοράκι μπαίνοντας σε κάβα.

Αγοράκι: ***Μαμαάά! Πάλι εδώ ήρθαμεεεε;***

(Κολωνάκι, Σάββατο πρωί)

Διάλογος κοριτσιών γύρω στα 20

-Να πάρουμε σαπούνι για τα πιάτα με άρωμα λεμόνι.

-Όχι, να πάρουμε το πράσινο.

-Εγώ θέλω να πάρουμε αυτό με το λεμόνι.

-Εσύ να μη μιλάς. Ξέρεις πόσο καιρό έχεις να πλύνεις τα πιάτα;

(Σκλαβενίτης Αμπελοκήπων, στον διάδρομο με τα καθαριστικά, Σάββατο μεσημέρι)

-Πώς ήταν ο γάμος;

-Μμ, τσουρούτικος. Φάνηκε να είναι εντός προϋπολογισμού.

(Κυρίες σε καφέ της Κηφισιάς, Δευτέρα απόγευμα)

«Το πρώτο ημίχρονο ήταν καλύτερο από το δεύτερο».

(Κύριος σχολιάζοντας την παράσταση που είδε, βγαίνοντας από το θέατρο. Σάββατο βράδυ, κέντρο Αθήνας)

Είναι ο Ντόναλντ Τραμπ «φασίστας»;

Της ΣΩΤΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Δημοσκόπηση που διενεργήθηκε τον Οκτώβριο του 2024 από το ABC News και την Ipsos έδειξε ότι, μεταξύ των υποψηφίων για τις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ, το 49% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων θεωρούσε τον Ντόναλντ Τραμπ «φασίστα»· το 18% έδινε τον ίδιο χαρακτηρισμό στην Κάμαλα Χάρις· το 32% δεν θεωρούσε κανέναν φασίστα· ενώ το υπόλοιπο 1% δεν απαντούσε. Σε μεταγενέστερη έρευνα του Public Religion Research Institute (Απρίλιος 2025), στην οποία δεν χρησιμοποιήθηκε ο όρος «φασίστας», το 51% χαρακτήρισε τον Τραμπ «επικίνδυνο δικτάτορα» που απειλεί τη δημοκρατία. Αυτή είναι εν ολίγοις η πρόσληψή του από την αμερικανική κοινή γνώμη: σχεδόν οι μισοί πολίτες είτε αδιαφορούν για τα φασιστικά του χαρακτηριστικά, είτε τα αποδέχονται — με ή χωρίς την αποδοχή του ίδιου του όρου.

Ηγέτες όπως ο Τραμπ έχουν κατά καιρούς χαρακτηριστεί «αυταρχικοί λαϊκιστές», «χαρισματικοί» (κατά τη βεμπεριανή έννοια) ή και «φασίστες». Αυτοί οι τρεις χαρακτηρισμοί συγκλίνουν μέσω της αντίθεσής τους προς τη φιλελεύθερη δημοκρατία, τη διάκριση των εξουσιών, την ισονομία, τις διεθνείς συνεργασίες και τις ισορροπίες του κράτους δικαίου. Συχνά μάλιστα αποδίδονται σε πρόσωπα με πιο έκδηλες και θεαματικές νευρωτικές εκδηλώσεις απ' ό,τι ο μέσος πολιτικός.

Αν δεχτούμε ότι ο φασισμός υπήρξε αποκλειστικά ευρωπαϊκό φαινόμενο του 20ού αιώνα —στη στενή του έννοια το καθεστώς του Μουσολίνι, και ευρύτερα ο ναζισμός του Χίτλερ και ο φαλαγγισμός του Φράνκο—, τότε ο όρος δεν μπορεί να αποδοθεί σε σύγχρονους ηγέτες. Αν όμως εστιάσουμε στις ιδεολογικές και πολιτικές σταθερές του φασισμού —ακραίος εθνικισμός, ιεραρχικότητα, αποκλεισμός και στοχοποίηση κοινωνικών ομάδων, προσωπολατρία, εξύμνηση της ισχύος και των στρατιωτικών συμβόλων—, τότε πράγματι διακρίνουμε φασιστικά στοιχεία στον λόγο, στο ύφος ηγεσίας και στην προσωπικότητα του Ντόναλντ Τραμπ.

Αυτά τα στοιχεία αναδείχθηκαν με ιδιαίτερη ένταση στις 6 Ιανουαρίου 2021, όταν οπαδοί του εισέβαλαν στο Καπιτώλιο, διακόπτοντας τη συνεδρίαση επικύρωσης του εκλογικού αποτελέσματος. Ο Ντόναλντ Τραμπ είχε ήδη ισχυριστεί (ψευδώς) ότι οι εκλογές ήταν «κλεμμένες» και είχε καλέσει τους οπαδούς του σε κινητοποίηση. Το ψέμα, η περιφρόνηση των δημοκρατικών θεσμών και η υποδαύλιση της βίας ανέδειξαν όχι απλώς έναν αμόρφωτο και χυδαίο δημαγωγό, αλλά και έναν εξτρεμιστή που ενεργεί ως επίδοξος δικτάτορας, αδιαφορώντας για τα ατομικά δικαιώματα και χρησιμοποιώντας απειλές και άσκηση βίας κατά των αντιπάλων του. Αλλά, καθώς εντεινόταν η συζήτηση για τις ιδεολογικές συγγένειες του Ντόναλντ Τραμπ με τον φασισμό, έρευνα της YouGov έδειξε ότι το 25% των ερωτηθέντων θα στήριζε πολιτικό υποψήφιο ακόμα κι αν αυτός έτρεφε συμπάθεια για τον Χίτλερ. Με λίγα λόγια, η ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας, η ρητορική ισχύος, οι σπασμωδικές αντιδράσεις απέναντι στην κριτική και οι επιθετικές χειρονομίες (όπως η σηκωμένη γροθιά) δεν προκαλούν, προς το παρόν, διαμαρτυρίες που να ακούγονται. Όπως κάποτε ο Μουσολίνι, έτσι και ο Ντόναλντ Τραμπ φαίνεται να έχει υπνωτίσει ευρεία στρώματα της υπαίθρου και του επιχειρηματικού κόσμου. Όσοι αντιτίθενται στο στρατιωτικο-βιομηχανικό σύμπλεγμα, όπως ο στρατηγός Mark Milley, περιθωριοποιούνται· «πέφτουν σε δυσμένεια» — ένα φαινόμενο σύμφυτο με τα ολοκληρωτικά καθεστώτα.

> Έρευνα της YouGov έδειξε ότι το 25% των ερωτηθέντων θα στήριζε πολιτικό υποψήφιο ακόμα κι αν αυτός έτρεφε συμπάθεια για τον Χίτλερ

Στο μεταξύ, παραστρατιωτικές ομάδες όπως οι Oath Keepers, οι Proud Boys και οι Three Percenters λειτουργούν ως αμερικανικά ανάλογα των πολιτικών πολιτοφυλακών του Μεσοπολέμου, εντασσόμενες στο πλαίσιο ενός «αμερικανικού squadrismo», που αντλεί νομιμοποίηση από την παράδοση των ένοπλων κοινοτικών εθελοντισμών. Η εξύμνηση της βίας, ο εναγκαλισμός ναζιστικών οργανώσεων, νοσταλγών του Νότου και συνωμοσιολόγων, συνοδεύονται από ρητορική περί «αναγέννησης» (MAGA), περί «δηλητηρίασης» του έθνους από ξένα στοιχεία και περί αμερικανικής ανωτερότητας έναντι αλλοδαπών εθνών και ηγετών. Η μόνη ουσιαστική απόκλιση από τις νεοναζιστικές συμμορίες (Stormfront, KKK, Blood Tribe κ.ά.) είναι η φιλοϊσραηλινή στάση της προεδρίας και οι σχέσεις της με ισλαμικά κράτη όπως η Σαουδική Αραβία και το Κατάρ. Με λίγα λόγια, ο Ντόναλντ Τραμπ έχει συγκροτήσει ένα πολιτικό και αισθητικό ρεύμα που παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες με τον φασισμό: η περιφρόνησή του για τη δημοκρατία, ο ακραίος αυταρχισμός του, ο απλοϊκός και χυδαίος λόγος του, η κινησιολογική του μανιέρα θυμίζουν τον Μουσολίνι. Η τακτική του —ψευδείς ειδήσεις, μισές αλήθειες, προσωπικές επιθέσεις, ξενοφοβία, ρατσισμός, εκμετάλλευση φόβων και ανασφαλειών— αποσκοπεί στην καλλιέργεια μιας συνθήκης έκτακτης ανάγκης, στην οποία η δημοκρατία καθίσταται περιττή. Ωστόσο, ο τραμπισμός αποκλίνει από τον φασισμό ως προς την οικονομική του θεώρηση: δεν προβάλλει τον Τρίτο Δρόμο ή τον κορπορατισμό, αλλά μια νεοφιλελεύθερη λογική laissez-faire με πλουτοκρατικό στόχο, ταυτίζοντας τον πλούτο με την αξιοκρατία.

Η τραμπική ιδεολογία συνιστά μείγμα κοινωνικού δαρβινισμού και ακραίου οικονομικού φιλελευθερισμού, χωρίς στέρεο θεωρητικό υπόβαθρο. Η ροπή προς τον αυταρχισμό είναι κυρίως ενστικτώδης και βασίζεται σ' έναν τεχνητό διχασμό: από τη μία, η απειλή μιας «εσωτερικής ανατροπής» από τους woke και τους Antifa· από την άλλη, εξωτερικοί εχθροί που μεταβάλλονται κατά περίπτωση. Εχθροί δεν θεωρούνται ούτε το πολιτικό Ισλάμ ούτε η Ρωσία, αλλά κυρίως μετανάστες, «άθεοι», ομοφυλόφιλοι, «διεφθαρμένοι γραφειοκράτες», «τρελοί αριστεροί ριζοσπάστες» και εκπρόσωποι του Τύπου που βγάζουν γλώσσα. Ο τραμπισμός, όπως ο φασισμός, απαιτεί ομοιομορφία και προσωπολατρία· ο εορτασμός των γενεθλίων του προέδρου ήταν ένα θλιβερό, φασιστικό θέαμα με την αρρενωπή, ναρκισσιστική, «γραφική» παρουσία του —που θυμίζει περισσότερο τον Χέρμαν Γκέρινγκ— να υπερκαλύπτει την ένδεια των επιχειρημάτων του. Κατά καιρούς ο ίδιος έχει εκφραστεί θετικά για τον Μουσολίνι και τον Χίτλερ, παρότι φαίνεται να αγνοεί βασικά ιστορικά δεδομένα. Σύμφωνα με άτομα του περιβάλλοντός του, έχει διαβάσει αποσπάσματα από τις ομιλίες του Χίτλερ και διατηρεί σχέσεις με αρνητές του Ολοκαυτώματος και πρόσωπα της alt-right και της χριστιανικής ακροδεξιάς, που τον καθοδηγούν στο «φασιστικό ύφος». Μέρος αυτού του ύφους είναι η προπαγάνδα περί θεϊκής αποστολής, που υπερβαίνει τον πολιτικό μεσσιανισμό και φλερτάρει με τη σωτηριολογία. Υπενθυμίζω πως, μετά την απόπειρα δολοφονίας του τον Ιούλιο του 2024, η ηγεσία του προσέλαβε «θεϊκή» διάσταση· πολλοί υποστηρικτές του μίλησαν για θαύμα.

Η αμερικανική δημοκρατία παρομοιάζεται συχνά μ' εκείνη της Βαϊμάρης — ίσως καθ' υπερβολήν κι επειδή οι αναλυτές αντιγράφουν ο ένας τον άλλο. Ωστόσο, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε τη βαθιά κοινωνική πόλωση, τη δημαγωγία του μίσους, τη νομοθετική παράλυση, τη σύγχυση και την αμηχανία της αριστερής αντιπολίτευσης, ούτε την αποσύνδεση του Δημοκρατικού Κόμματος από την εργατική τάξη κι από την ίδια την πραγματικότητα. Σ' όλα αυτά προστίθενται τα κοινωνικά δίκτυα, που διαχέουν παραπληροφόρηση οδηγώντας στον ολοκληρωτισμό, όπως προειδοποιούσε η Χάνα Άρεντ το 1951: «Το ιδανικό υποκείμενο της ολοκληρωτικής διακυβέρνησης δεν είναι ο πεπεισμένος ναζί ή κομμουνιστής, αλλά ο άνθρωπος που δεν μπορεί να διακρίνει μεταξύ γεγονότος και μυθοπλασίας, μεταξύ αληθινού και ψέματος». Όπως οι Ναζί χρησιμοποίησαν τις θεωρίες συνωμοσίας για να παρουσιάσουν τους Εβραίους ως επίδοξους κατακτητές του πλανήτη, έτσι και το κίνημα QAnon επενδύει στη μυθοπλασία ενός ηρωικού Ντόναλντ Τραμπ, που πολεμά το «βαθύ κράτος» για τη σωτηρία ενός «λευκού, ανώτερου» έθνους που θα κυριαρχήσει σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Ακόμα και όσοι απέφευγαν να χρησιμοποιήσουν τον όρο «φασίστας» για τον Ντόναλντ Τραμπ —λόγω της κατάχρησής του σε ιδεολογικές αντιπαραθέσεις— τείνουν σήμερα να τον αναγνωρίσουν ως προσωπικότητα με φασιστικά χαρακτηριστικά, που ικανοποιεί όλα τα κριτήρια του βεμπερικού «χαρισματικού ισχυρού άνδρα». Ωστόσο, ίσως ο όρος έχει μικρότερη σημασία από το πολιτικό διακύβευμα: τη σταδιακή αποσύνδεση των ΗΠΑ από τις διεθνείς δημοκρατικές συμμαχίες και την εγκαθίδρυση ενός προσωποπαγούς καθεστώτος. Αν αυτό το καθεστώς εξουδετερώσει τον δικομματισμό, τότε το πέρασμα στον φασισμό δεν θα είναι απλώς πιθανό, θα είναι τετελεσμένο. Προς το παρόν, βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο· αλλά, κάθε μέρα, ο Ντόναλντ Τραμπ πλησιάζει όλο και περισσότερο το αυταρχικό του όραμα, την εξουσία των δισεκατομμυριούχων, και ταυτοχρόνως περιορίζει τον διανοητικό ορίζοντα των Αμερικανών. Η πολιτική του —αν και δεν είναι απαραιτήτως «λάθος» όλα όσα κάνει— δεν επιλύει κανένα από τα προβλήματα της χώρας: ούτε τη φτώχεια του 20%, ούτε την αμορφωσιά, ούτε την ιδεολογική τρομοκρατία του woke, η οποία επιτείνει τον διχασμό, ενώ αυτοπαρουσιάζεται ως αντιφασιστική άμυνα. **A**

Ήρθε και είναι άφθονο,
απλό και προσιτό.
Από 17,90€/μήνα.

ΔΕΗ FIBER

Με ταχύτητες από 500 Mbps, χωρίς τέλος ενεργοποίησης,
με δωρεάν εγκατάσταση και ρύθμιση του εξοπλισμού
από εξειδικευμένο τεχνικό.

dei.gr/fiber

Η τιμή αφορά το πρόγραμμα ΔΕΗ Fiber 500Mbps και διάρκεια συμβολαίου 24 μηνών. Τα προγράμματα προσφέρονται
όπου υπάρχει διαθεσιμότητα στο δίκτυο οπτικών ινών ΔΕΗ. Περισσότερα στο dei.gr/fiber

FREE VOICES

Η αναμφισβήτητη Pax Hebraica στη Μέση και Εγγύς Ανατολή

Μια παράσταση για τρεις ρόλους, με τους κομπάρσους νεκρούς ή αθεράπευτα λαβωμένους

Του ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

Όταν το Συμβούλιο Πολέμου του Ισραήλ αποφάσιζε τον Οκτώβριο του 2023 να κηρύξει ολοκληρωτικό πόλεμο σε όλες τις συνιστώσες που απειλούσαν το Έθνος του Δαυίδ, ελάχιστοι πίστευαν πως περίπου δύο χρόνια μετά ο χάρτης της Μέσης Ανατολής θα άλλαζε ολοσχερώς.

Ο πόλεμος σχεδιάστηκε σε διαφορετικές φάσεις και κάθε φάση προγραμματίστηκε ανάλογα με τα αποτελέσματα επί του πεδίου. Στην πρώτη φάση, η ανθρωπότητα κατέγραψε την ισοπέδωση της Γάζας. Η τελική πράξη αυτής της τραγωδίας δεν έχει ακόμη γραφτεί. Αλλά το μέλλον των κατοίκων της είναι επί της ουσίας προδιαγεγραμμένο. Ηττημένη στρατιωτικά, αποκεφαλισμένη διοικητικά, νικημένη πολιτικά, η Χαμάς είναι πια η επιτομή της αποτυχημένης στρατηγικής. Η ηγεσία της πήρε στον λαιμό της και την τύχη ενός ολόκληρου έθνους. Για την τιμή ενός φανατικού Ισλάμ, οι «μουτζαχεντίν» οδήγησαν στη σφαγή τον λαό στο όνομα του οποίου ενεργούσαν. Αυτή είναι η καταγεγραμμένη από την ιστορία αλήθεια. Η ηγεσία του Ισραήλ έκανε ό,τι μπορούσε για να διασφαλίσει αυτό το αποτέλεσμα, ξεπερνώντας ακόμη και τις ίδιες τις ικανότητες του στρατού της σε βαρβαρότητα.

Στη δεύτερη φάση, το Ισραήλ εξαφάνισε τη Χεζμπολάχ από τον Λίβανο σε ένα χρονικό διάστημα που αποτελεί ιστορικό ρεκόρ. Αποκεφαλίζοντας την ηγεσία της, καταστρέφοντας τη διοικητική δομή της με τεχνάσματα που θα διδάσκονται στο μέλλον από τις στρατιωτικές ακαδημίες, ισοπεδώνοντας τις υποδομές της, το Ισραήλ ακύρωσε την απειλή που άκουγε στο όνομα Χεχζμπολάχ.

Στη συνέχεια ήρθε η σειρά της Συρίας. Η ισραηλινή ηγεσία, εκμεταλλευόμενη το momentum, διασφάλισε την επικυριαρχία της στο Γκολάν, επέκτεινε τον έλεγχο σε όλο τον ορεινό όγκο στα σύνορα με τη Συρία, πήρε θέσεις και εντός του συριακού εδάφους και κατέστρεψε όλες τις εναπομείνασες στρατιωτικές υποδομές του καθεστώτος Άσαντ. Με λίγα λόγια, εξασφάλισε τον πλήρη έλεγχο του εναέριου χώρου της Συρίας, τον οποίο το Ισραήλ τόσο είχε και έχει ανάγκη.

Όταν κάποια τουρκικά μαχητικά τόλμησαν να εμφανιστούν στον ορίζοντα των ισραηλινών ραντάρ κάπου στο Χαλέπι, «λοκαρίστηκαν» αμέσως και οι Τούρκοι πιλότοι κατάλαβαν ότι ήδη έχουν καταρριφθεί, αλλά κανένας δεν τους το είχε πει ακόμη. Εξαφανίστηκαν και δεν επανεμφανίστηκαν ποτέ.
Έμενε να διασφαλιστεί πλήρως και ο εναέριος χώρος του βόρειου Ιράκ, ως απαραίτητος διάδρομος διέλευσης των ισραηλινών μαχητικών, καθώς και να εξασφαλιστεί η πλήρης ανοχή της Ιορδανίας αλλά και η ακύρωση κάθε απειλής πάνω και από το νότιο Ιράκ. Απλά πράγματα για τα δεδομένα ενός σύγχρονου πολέμου όταν διαθέτεις τη στήριξη της υπερδύναμης.

Η τελευταία πράξη της παράστασης για τρεις ρόλους σε τέσσερις πράξεις είχε αρχίσει. Στις 13 Ιουλίου του 2025, 200 ισραηλινά Jet εξαπολύουν επίθεση κατά του Ιράν. Ήταν αναπόφευκτο τουλάχιστον για στρατηγικούς λόγους. Καμία Pax Hebraica δεν θα μπορούσε να επιβληθεί χωρίς να ξεδοντιαστεί ο πραγματικός σχεδιαστής της επιθετικής πολιτικής κατά του κράτους του Ισραήλ. Στρατιωτικά και πολιτικά αυτή η επίθεση ήταν απολύτως επιβεβλημένη. By the book. Η Τεχεράνη είχε απολέσει τους βασικούς βραχίονες άσκησης πολεμικής πίεσης. Τη Χαμάς, τη Χεζμπολάχ και τη Συρία των Άσαντ. Οι Φρουροί της Επανάστασης, προκειμένου να σωθούν, εγκατέλειψαν εν μία νυκτί τις βάσεις τους στη συριακή επικράτεια. Η Τεχεράνη έμεινε μόνη να αντιμετωπίσει το αναπόφευκτο.

Μέσα σε 12 μέρες καταστράφηκε όλη η στρατιωτική και παραστρατιωτική υποδομή του Ιράν. Αποκεφαλίστηκε η chain of command τόσο του στρατού, όσο και των Φρουρών της Επανάστασης. Εξουδετερώθηκε σχεδόν ολοκληρωτικά το επιστημονικό προσωπικό που διαχειριζόταν το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Καταστράφηκαν οικονομικές υποδομές. Στο τέλος, 14 υπερβόμβες από 7 υπερβομβαρδιστικά των ΗΠΑ ταρακούνησαν τα σωθικά των πυρηνικών εγκαταστάσεων. Η Αμερική ενεπλάκη στον πόλεμο.

Ο πρώτος πρωταγωνιστής αυτής της πολεμικής παράστασης είναι ο Μπενιαμίν Νετανιάχου, πρώην στέλεχος των Ειδικών Δυνάμεων και αδελφός του αρχηγού της επιδρομής των Ισραηλινών στο Εντεμπε. Ο Μπενιαμίν είδε τον αδελφό του να σκοτώνεται. Προφανώς ορκίστηκε εκδίκηση. Συντηρητικός εξ αρχής, εισήλθε στο κόμμα Λικούντ, παραιτήθηκε από τον στρατό και διαδέχτηκε τον Μπέγκιν. Μέσα από μια λαβυρινθώδη όσο και δύσοσμη πολιτική καριέρα, ο Νετανιάχου επιβίωσε πολιτικά καταφεύγοντας σχεδόν κατ' εξακολούθηση σε πολεμικές εμπλοκές. Διώκεται για υπεξαίρεση, πλουτισμό και απιστία. Η διαδικασία στο Εφετείο είναι υπό εξέλιξη ακόμη και τώρα.

> Καμία Pax Hebraica δεν θα μπορούσε να επιβληθεί χωρίς να ξεδοντιαστεί ο πραγματικός σχεδιαστής της επιθετικής πολιτικής κατά του Ισραήλ

Αυτός ο υπόδικος πρωθυπουργός κατάφερε, ωστόσο, μέσα σ' έναν χρόνο και οκτώ μήνες να ανατρέψει τα δεδομένα στη Μέση Ανατολή και να επαναχαράξει τις γραμμές που κληρονόμησε η ανθρωπότητα μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με τη Συμφωνία Σάικς-Πικό.

Ο δεύτερος πρωταγωνιστής της μακάβριας παράστασης είναι ο Αγιατολάχ Αλί Χαμενεΐ, ανώτατος ηγέτης του Ιράν και διάδοχος του Χομεϊνί.
Προστατευμένος μέσα σε ένα μπούνκερ, έχει καταργήσει κάθε ψηφιακή επαφή με τον κόσμο για να μην εντοπιστεί και λειτουργεί μόνο με παραδοσιακούς τρόπους επικοινωνίας. Με μια ασυνήθιστη απόφαση, όρισε τους πιθανούς διαδόχους του και τους αντικαταστάτες σε στρατιωτικά πόστα όσων πιθανόν σκοτωθούν. Στα 86 του, με τα χέρια αιματοβαμμένα από χιλιάδες θύματα, που εκτελέστηκαν, εξαφανίστηκαν, βασανίστηκαν, φυλακίστηκαν στα μπουντρούμια του θεοκρατικού καθεστώτος, ο Χαμενεΐ αναμένει τα χειρότερα. Λέγεται ότι σχεδιάζεται η αντικατάστασή του για να διασωθεί το καθεστώς.

Τη Δευτέρα που μας πέρασε, το βράδυ 14 πύραυλοι μέσου βεληνεκούς εκτοξεύτηκαν από το Ιράν με κατεύθυνση το Κατάρ. Όλα ήταν άριστα σκηνοθετημένα. Ο αριθμός 14 σημαδιακός. Όσες ήταν και οι υπερβόμβες των Αμερικανών. Εκεί εξαντλείται και ο συμβολισμός. Διότι όλα τα άλλα ήταν σκηνοθετημένα μέχρι και την τελευταία λεπτομέρεια. Οι πύραυλοι ήταν αμφιβόλου αποτελεσματικότητας. Οι Ιρανοί ειδοποίησαν το Κατάρ ώρες πριν για την επίθεση. Η Τεχεράνη ειδοποίησε την Ουάσιγκτον μέσω δύο διπλωματικών διαύλων. Αποτέλεσμα: αναχαιτίστηκαν και οι 14. Δεν υπήρξαν θύματα ή ζημιές. Όλα τελείωσαν γρήγορα. Έμεινε μόνο ο πανικός στα υπερ-Mall της Ντόχα, όπου οι πλούσιες κυρίες με τις κελεμπίες ή την μπούρκα έτρεχαν αλαφιασμένες στους γυαλισμένους διαδρόμους με κραυγές πανικού. Μέχρις εκεί. Αυλαία.

Ο τρίτος πρωταγωνιστής καθόταν αναπαυτικά στην πολυθρόνα του στον θάλαμο επιχειρήσεων του Λευκού Οίκου, πλαισιωμένος από τους αυτάρεσκους υπουργούς και στρατηγούς του. Είχε ρίξει τη ζαριά και κέρδιζε την παρτίδα. Με μια εξωφρενικά καλά σχεδιασμένη αποστολή, είχε δείξει στην ανθρωπότητα ότι είναι το αφεντικό του πλανήτη. Τα 7 βομβαρδιστικά του έφτασαν πάνω από το Ιράν διασχίζοντας τη μισή υδρόγειο χωρίς κανένας να πάρει χαμπάρι. Μια γιγαντιαία δύναμη πυρός από αεροπλανοφόρα, επίγειες βάσεις, πλοία και πυρηνικά υποβρύχια διασφάλιζε το στρατηγικό χτύπημα των ΗΠΑ στις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν. Η γη άρχισε να τρέμει στις τρεις το πρωί ώρα Ελλάδος στα βουνά της Περσίας. Στις πέντε τα ξημερώματα, ένας αγέρωχος Τραμπ ανακοίνωνε με επιθετικούς προσδιορισμούς πάντα στον υπερθετικό βαθμό το μέγεθος του πλήγματος. Είχε ξεχάσει τις αντιπολεμικές δεσμεύσεις του. Ήταν πια ο πρόεδρος που έριξε για πρώτη φορά στην ιστορία αυτές τις βόμβες σε πεδίο μάχης. Οι γνωστοί προπαγανδιστές του τον παρομοίαζαν ήδη με τον Τρούμαν, που είχε διατάξει τη ρίψη των ατομικών βομβών στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι. Θέατρο σκιών; Θέατρο γκραν γκινιόλ; Θέατρο απλοϊκό και σίγουρο;

Μόλις είχε αρχίσει ο «μεταμεσονύχτιος επίλογος», με μουσική επένδυση από τον *«Χορό των Εβραίων»* στο *«Ναμπούκο»*. Μια αναφορά στον Ναβουχοδονόσορα, τον Βαβυλώνιο βασιλιά που σκλάβωσε τον λαό του Ισραήλ. Ξημερώματα Τρίτης και ο Τραμπ, σίγουρος για τη νίκη του, ανακοινώνει την επίτευξη συμφωνίας για εκεχειρία. Ήδη η τιμή του πετρελαίου είχε αρχίσει να κατρακυλάει από το απόγευμα της Δευτέρας, σημάδι ότι οι αγορές δεν πίστευαν τίποτε απ' όσα έδειχναν οι τηλεοράσεις. Στις 9 το βράδυ της Δευτέρας η τιμή του μπρεντ έπεσε από τα 83 στα 67 δολάρια το βαρέλι. Η παράσταση τελείωνε. Οι τρεις πρωταγωνιστές θα έπρεπε λογικά να υποκλιθούν, αλλά, βλέπετε, οι περισσότεροι κομπάρσοι ήταν νεκροί και οι άλλοι ηθοποιοί λαβωμένοι και ανήμποροι.

Αντιγράφω από άρθρο του Ζιλ Παρί στη Le Monde της 23ης Ιουνίου. *«Η περιφερειακή στρατιωτική ηγεμονία του Ισραήλ, που στηρίζεται σε έναν πρόεδρο των ΗΠΑ του οποίου η στρατηγική πυξίδα περιορίζεται στις παρορμήσεις της στιγμής, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια άνευ προηγουμένου «Pax Hebraica» πάνω στα ερείπια της «Σιιτικής Ημισελήνου», που είχε δημιουργηθεί πριν από σχεδόν δύο δεκαετίες. Για να πούμε την αλήθεια, η πεποίθηση ότι το Ισραήλ είναι πλέον σε θέση να αναδιαμορφώσει τη Μέση Ανατολή δεν περίμενε μέχρι τις 7 Οκτωβρίου 2023 για να παγιωθεί. Δύο εβδομάδες νωρίτερα, στις 22 Σεπτεμβρίου, ο πρωθυπουργός του Ισραήλ, μιλώντας στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη, είχε επιδείξει στο βήμα έναν χάρτη της περιοχής που ήδη αποτύπωνε αυτή την φιλοδοξία».* Για να μην ξεχνιόμαστε δηλαδή. A

Δέκα άβολες αλήθειες για τον πόλεμο στο Ιράν

Του **ΡΩΜΑΝΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ**

1. Η επίθεση του Ισραήλ εναντίον του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία. Από το 2005 το Ισραήλ θέτει σε εφαρμογή ένα σχεδόν κινηματογραφικό σχέδιο παρεμπόδισης των πυρηνικών φιλοδοξιών του Ιράν, μέσω επιχειρήσεων σαμποτάζ –όπως ο ιός Stuxnet, που οδήγησε στην αυτοκαταστροφή των φυγοκεντρητών στα εργαστήρια εμπλουτισμού ουρανίου–, αλλά και πολλαπλών δολοφονιών κορυφαίων επιστημόνων και ηγετικών μορφών του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν. Εδώ και τουλάχιστον 15 χρόνια, διαβάζαμε και βλέπαμε ασκήσεις προσομοίωσης («παιχνίδια πολέμου»), με τη συμμετοχή κορυφαίων παραγόντων της ισραηλινής ηγεσίας για το πώς θα μπορούσε να εξελιχθεί μια τέτοια επίθεση. Οι δύο κρισιμότεροι παράγοντες ήταν πάντα οι καιρικές συνθήκες και το ενδεχόμενο συμμετοχής των ΗΠΑ.

2. Το Ιράν εργαζόταν εντατικά για την κατασκευή πυρηνικής βόμβας. Η ιδέα ότι το Ιράν ήθελε πυρηνική ενέργεια μόνο για ειρηνικούς σκοπούς είναι απλώς αστεία. Όταν θες πυρηνική ενέργεια για να ζεστάνεις σπίτια, δεν χτίζεις μπούνκερ με τσιμεντένιους τοίχους πάχους 60 εκατοστών μέσα σε βουνά, ούτε φτάνεις τον εμπλουτισμό 400 κιλών ουρανίου στο 60%, που αρκεί για 9 βόμβες, ούτε παίζεις κρυφτούλι με τη Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (IAEA), η οποία στις 12 Ιουνίου ξεκάθαρα ανακοίνωσε ότι το Ιράν έχει παραβεί τις συμβατικές του υποχρεώσεις.

3. Το Ιράν δεν πρέπει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα. Βασικά, καμία χώρα δεν θα έπρεπε να αποκτήσει πυρηνικά, πόσο μάλλον ένα αιμοσταγές, δικτατορικό, φονταμενταλιστικό καθεστώς, που εκτελεί γυναίκες δι' απαγχονισμού επειδή τις βίασαν και απειλεί το Ισραήλ με εξαφάνιση από τον χάρτη. Σε έναν ιδανικό κόσμο, τα κράτη που ήδη έχουν πυρηνικά όπλα θα έπρεπε τώρα να συμφωνήσουν πως θα τα περιορίσουν ή και εξαλείψουν, γιατί τα πυρηνικά ήταν, είναι και θα είναι, μακράν, η νούμερο ένα απειλή για την ανθρωπότητα και τον πλανήτη. Δυστυχώς όμως αυτό δεν θα συμβεί τώρα κοντά, ενδεχομένως μάλιστα να μη συμβεί πριν θρηνήσουμε μερικά εκατομμύρια θύματα. Είναι υποκριτικό το ότι χώρες όπως η Ινδία, το Πακιστάν και το ίδιο το Ισραήλ έχουν πυρηνικά ή ότι οι ΗΠΑ, που είναι η μόνη χώρα που έριξε πυρηνική βόμβα σε πόλεμο, προσπαθεί να σταματήσει άλλους απ' το να την αποκτήσουν; Σαφώς. Στην περίπτωση των πυρηνικών όπλων, όμως, δεν λειτουργεί ούτε η ηθική ούτε το διεθνές δίκαιο, αλλά ο νόμος της αποτροπής και στην καλύτερη περίπτωση η κοινή λογική, αν και όταν υπάρχει.

4. Το Ισραήλ δεν θα σταματήσει. Μετά τη φρικιαστική τρομοκρατική επίθεση της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου 2023, η κυβέρνηση του Ισραήλ έχει βάλει στόχο να καταστρέψει τους τρεις βασικούς άξονες που απειλούν την ασφάλειά του: τη Χαμάς, τη Χεζμπολάχ και το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Μπορούμε να συζητήσουμε διεξοδικά για τα λάθη, τα αδιέξοδα, τα εγκλήματα πολέμου, τις παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου και τα υπόλοιπα ηθικά, γεωπολιτικά και φιλοσοφικά ερωτήματα που αναδύονται από τη στρατηγική του Ισραήλ. Η πραγματικότητα όμως είναι ότι, τώρα που ξεκίνησε, το Ισραήλ δεν μπορεί να σταματήσει: έχοντας ήδη επωμιστεί το τεράστιο πολιτικό κόστος των επιθέσεων σε Γάζα, Λίβανο και Ιράν, δεν έχει να χάσει κάτι· αντιθέτως, αν κάνει το κλασικό λάθος και δεν «σκοτώσει» τον ήδη πεσμένο αντίπαλο, τότε αυτός σίγουρα θα ξανασηκωθεί και θα το τιμωρήσει. Το Ισραήλ έχει αποδείξει ιστορικά ότι έχει αφομοιώσει καλά τις βασικές αρχές της ισχύος όπως τέθηκαν από τον Μακιαβέλι τον 16ο αιώνα και από την ίδια την ιστορία τις δεκαετίες του 1930 και 1940.

5. Το ιρανικό καθεστώς είναι αδύναμο και παλεύει να κρατηθεί στην εξουσία. Με τους συμμάχους του σε Συρία και Λίβανο να έχουν αποδυναμωθεί, με τη μεγάλη πλειοψηφία της κοινωνίας εναντίον του, για οικονομικούς και πολιτικούς λόγους, με το Ισραήλ και τις ΗΠΑ να αλωνίζουν στον εναέριο χώρο του καταστρέφοντας στρατηγικές υποδομές κατά το δοκούν, και με ένα σημαντικό τμήμα της πυρηνικής και στρατιωτικής ελίτ της χώρας να έχει εξουδετερωθεί, το καθεστώς του 86χρονου Αλί Χαμενεΐ βιώνει τη δραματικότερη στιγμή της 46χρονης πορείας του. Αν και οι επιθέσεις του Ισραήλ και των ΗΠΑ φαίνεται αρχικά να συσπείρωσαν την κοινωνία, το βασικό συναίσθημα, σύμφωνα με όσους έχουν οικογένειες στο Ιράν, είναι ο φόβος και η επιθυμία «να τελειώσει όλο αυτό», καθώς και η αγωνία για το μέλλον της πατρίδας τους. Τίποτε απ' αυτά δεν σημαίνει ότι το καθεστώς θα πέσει ή ότι, αν πέσει, θα υπάρξει ομαλή μετάβαση ή ότι σε λίγες μέρες το Ιράν θα είναι μια δημοκρατική ουτοπία. Αυτό για το οποίο ίσως τώρα παλεύει –και σε αυτό συνηγορεί και η μάλλον συμβολική επίθεση στις αμερικανικές βάσεις στο Κατάρ– είναι η αποκλιμάκωση και η επιβίωση μέσα από αέναες διαπραγματεύσεις.

6. Η Ρωσία και η Κίνα κρύβονται πίσω από τα ράσα του Χαμενεΐ. Ο Χαμενεΐ και οι περί αυτόν παρατηρούν εδώ και χρόνια το παράδειγμα της Βόρειας Κορέας και του καθεστώτος των Κιμ και γνωρίζουν ότι ο μόνος τρόπος να επιβιώσει ένα τέτοιο καθεστώς από εξωτερικές επιθέσεις είναι η αποτρεπτική ισχύς των πυρηνικών όπλων. Καθοριστικός παράγοντας για τον οποίο δεν μιλάει σχεδόν κανείς θα είναι η στάση των δύο άτυπων αλλά κρίσιμων συμμάχων του Ιράν –της Κίνας και της Ρωσίας–, ειδικά μετά την εμπλοκή των ΗΠΑ. Ένας πόλεμος Ισραήλ-Ιράν είναι πόλεμος δι' αντιπροσώπων (proxy war). Από τη στιγμή που εμπλέκονται ευθέως οι μεγάλοι παίκτες, τότε το παιχνίδι γίνεται απρόβλεπτο. Ο Ντμίτρι Μεντβέντεφ είπε ότι «αρκετές χώρες είναι έτοιμες να παράσχουν πυρηνικές κεφαλές στο Ιράν» (λες και η Ρωσία δεν ήταν αυτή που, σε συνεργασία με τη Βόρεια Κορέα, έχτισε το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν). Ο Μεντβέντεφ είναι περίπτωση Τζέι Ντι Βανς: κανείς δεν είναι σίγουρος τι πραγματικά πιστεύει. Αποτελούσε μετριοπαθή όαση στο Κρεμλίνο (υπέγραψε μάλιστα με τον Μπαράκ Ομπάμα σημαντικές συμφωνίες περιορισμού των πυρηνικών στο μικρό διάστημα που ανέλαβε πρόεδρος το 2008). Από το 2022 και μετά μετατρέπεται σε βασιλικότερο του βασιλέως, πλασάροντας τον εαυτό του ως πιθανό διάδοχο του Βλαντίμιρ Πούτιν.

7. Ο Τραμπ πήρε ένα τεράστιο ρίσκο εντός και εκτός ΗΠΑ. Σε αντίθεση με όσα διακήρυττε πριν και μετά τις εκλογές, ο Ντόναλντ Τραμπ ενέπλεξε τις ΗΠΑ σε πόλεμο, χωρίς την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, για πρώτη φορά μετά το Ιράκ. Αυτό από μόνο του αποτελεί μια κίνηση υψηλού ρίσκου εντός των ΗΠΑ, γιατί διχάζει τη βάση του: τους σκληροπυρηνικούς υποστηρικτές του, που υποστηρίζουν τον απομονωτισμό (MAGA), και τα παραδοσιακά παρεμβατικά «γεράκια» του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος. Αν το ρίσκο τού βγει και το Ιράν συρθεί σε διαπραγματεύσεις ή περιορισμό του πυρηνικού του προγράμματος χωρίς περιφερειακή ή παγκόσμια κλιμάκωση και χωρίς εμφάνιση μακροπρόθεσμων συνεπειών (όπως π.χ. ιρανική τρομοκρατία στη Δύση), τότε θα έχει κερδίσει το στοίχημα. Αν δεν του βγει, τότε ίσως εδώ θα βρίσκεται ο σπόρος ενός μεγάλου διχασμού του κόμματος. Σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για μια αξιοσημείωτη κίνηση στην πραγματική ζωή από έναν πρόεδρο που μέχρι σήμερα όλες ανεξαιρέτως οι κινήσεις του εξαντλούνταν στο πεδίο της εικονικής πραγματικότητας: των φέικ νιουζ, της ρητορικής, των απειλών, της υποτιθέμενης «τέχνης της διαπραγμάτευσης». Οι επιθέσεις στο Ιράν –όπως και η δολοφονία του Κασέμ Σουλεϊμανί στις 3 Ιανουαρίου 2000– είναι απτές κινήσεις και μας δείχνουν έναν άλλο Τραμπ, πιο «σοβαρό», αν και όχι λιγότερο απρόβλεπτο.

> Όσα συμβαίνουν στην Ουκρανία και στο Ιράν είναι εκτός του πλαισίου του διεθνούς δικαίου, αλλά εντός αυτού της Νέας Παγκόσμιας Αταξίας

8. Διεθνές δίκαιο και διεθνείς οργανισμοί εκτός θέματος. Τα όρια του μεταπολεμικού διεθνούς δικαίου και των διεθνών οργανισμών φάνηκαν ήδη μετά την 11η Σεπτεμβρίου, όταν η κυβέρνηση Μπους ερμήνευσε, με τον πλέον διασταλτικό τρόπο, τη ρήτρα της αυτοάμυνας και εισέβαλε στο Αφγανιστάν εξαιτίας της δράσης μιας τρομοκρατικής οργάνωσης, της Αλ Κάιντα. Με το ίδιο διασταλτικό –αλλά όχι παράλογο– σκεπτικό κινείται το Ισραήλ εναντίον της Χαμάς, της Χεζμπολάχ και του Ιράν. Ο καημός του Πούτιν για το διεθνές δίκαιο και τον βομβαρδισμό τρίτων χωρών είναι τουλάχιστον αστείος, την ίδια στιγμή που ο ίδιος βομβαρδίζει ανελέητα το Κίεβο. Ωστόσο, το ερώτημα παραμένει και μας αφορά ευθέως και εμάς: μέχρι πού φτάνει η αυτοάμυνα στον ασύμμετρο 21ο αιώνα; Δεν ζούμε πλέον στο 1939· τα κράτη δεν κηρύττουν πόλεμο, ούτε περιμένουν να φτάσουν τα τανκς του αντιπάλου μέχρι την πρωτεύουσα για να αντιδράσουν. Υβριδικές επιθέσεις, κυβερνοεπιθέσεις, τρομοκρατικές επιθέσεις, δίκτυα παροχής όπλων, εργαλειοποίηση προσφυγικών κυμάτων, σχέσεις με διεθνές οργανωμένο έγκλημα, όλα αυτά είναι μέρος μιας εξίσωσης πολέμου και ισχύος, όπου το διεθνές δίκαιο και ο ΟΗΕ έχασαν τον έλεγχο – ακριβώς επειδή οργανισμοί όπως ο ΟΗΕ «είναι όσο καλά είναι και τα μέλη του», δηλαδή οι ίδιες δυνάμεις που εμπλέκονται σε αυτές τις πρακτικές.

9. Ένας μεταδεοντολογικός πυρηνικός κόσμος. Αυτά που βλέπουμε να συμβαίνουν τώρα στην Ουκρανία και στο Ιράν είναι μεν εκτός του παραδοσιακού πλαισίου του διεθνούς δικαίου, είναι όμως εντός του πλαισίου της Νέας Παγκόσμιας Αταξίας – ενός κόσμου στον οποίο η αναρχία, η ισχύς και οι αμυντικές συμμαχίες επιστρέφουν, όμως για πρώτη φορά στην ιστορία υπάρχουν και πυρηνικά όπλα στη μέση. Ζούμε σε έναν μεταδεοντολογικό κόσμο. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να υπάρξουν νέες πρωτοβουλίες διπλωματίας, συνεννόησης, ρύθμισης και διακυβέρνησης· αντιθέτως: είναι ζωτικά σημαντικό να εμφανιστούν. Σημαίνει απλώς ότι αυτοί οι μηχανισμοί θα είναι διαφορετικοί από τους προηγούμενους.

10. Ο κίνδυνος μιας πυρηνικής Τουρκίας. Εάν κάποιος συνδυάσει όλα τα παραπάνω, τότε αντιλαμβάνεται τι θα σήμαινε μια Τουρκία του Ερντογάν (ή οποιουδήποτε άλλου αντίστοιχου μελλοντικού ηγέτη) με πυρηνικά όπλα – το απόλυτο όπλο καταναγκασμού. Μια πυρηνική Τουρκία είναι υπαρξιακή απειλή για την Ελλάδα. Δεν πρέπει ν' αφήσουμε να γίνει κάτι τέτοιο. Θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε κάθε διπλωματικό, πολιτικό, οικονομικό και αμυντικό μέσο για να βεβαιωθούμε ότι η Τουρκία δεν θα αποκτήσει ποτέ πρόγραμμα πυρηνικών όπλων ή ότι πρώτοι εμείς θα φτάσουμε εκεί. Το Ισραήλ –ασχέτως των δεκτών ενστάσεων για τα όσα γίνονται στη Γάζα κ.λπ.– είναι ένα καλό παράδειγμα μικρής χώρας που κατάφερε όχι απλώς να αμυνθεί, αλλά και να καταστρέψει τους τρεις βασικότερους εχθρούς του μέσα σε 18 μήνες, χωρίς καν να χρησιμοποιήσει πυρηνικά. Χωρίς καν να επιβεβαιώσει ότι τα έχει. **Α**

Τα νούμερα της εβδομάδας

Του ΣΤΑΜΑΤΗ ΖΑΧΑΡΟΥ

12 ώρες διορία έδωσε το βράδυ της Δευτέρας ο Τραμπ για την πλήρη εκεχειρία μεταξύ Ισραήλ και Ιράν. Η δήλωση ακολούθησε την (προαναγγελθείσα) επίθεση του Ιράν στην αμερικανική βάση κοντά στην Ντόχα του Κατάρ. Άφησε να εννοηθεί ότι όλα είναι συμφωνημένα.

4 ώρες μετά τη σχετική ανάρτηση του πορτοκαλή προέδρου, το Ιράν βομβάρδισε ανηλεώς το Ισραήλ.

24 ώρες είχε δηλώσει ότι χρειάζεται άμα τη εκλογή του ο Τραμπ για να βάλει ένα τέλος στον πόλεμο Ουκρανίας-Ρωσίας. Στο Βιλαμπάχο ακόμα τρίβουν.

---

3 περιοχές του Ιράν με «πυρηνική» σημασία βομβάρδισαν οι ΗΠΑ τα ξημερώματα του Σαββάτου. Πρόκειται για το υπόγειο συγκρότημα του Φορντό, το μεγάλο πυρηνικό εργοστάσιο του Νατάνζ και μια τρίτη εγκατάσταση κοντά στο Ισφαχάν, όπου εικάζεται πως φυλάσσεται ουράνιο υψηλού βαθμού εμπλουτισμού. Οι Ιρανοί υποστηρίζουν ότι είχαν κάνει τα κουμάντα τους και είχαν πάρει το ουράνιο από τις επίμαχες περιοχές.

10.000 Ισραηλινοί έχουν υποχρεωθεί να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, καθώς η Τεχεράνη απαντά με τυφλά χτυπήματα σε κατοικημένες περιοχές, ως αντίποινα για τις επιθέσεις.

32.000 άτομα έχουν ζητήσει αποζημίωση από την κυβέρνηση του Ισραήλ για ζημιές στα σπίτια ή την περιουσία τους.

2,1 δισ. δολάρια κοστίζει κάθε βομβαρδιστικό B-2, τα οποία υποτίθεται ότι θα χρησιμοποιούνταν για τον βομβαρδισμό του Ιράν. Τελικά αποδείχτηκε ότι ήταν εν μέρει αντιπερισπασμός.

125 αεροσκάφη συμμετείχαν στην αποστολή, ανάμεσα στα οποία κομβικό ρόλο διαδραμάτισαν τα 7 βομβαρδιστικά B-2 Spirit stealth που απογειώθηκαν από το Μιζούρι και ανεφοδιάστηκαν πολλές φορές στον αέρα, καθώς πέταξαν 18 ώρες για να φτάσουν στο Ιράν.

16,5 εκατομμύρια βαρέλια αργού πετρελαίου και συμπυκνωμάτων διακινήθηκαν ημερησίως το 2024 από τα στενά του Ορμούζ, προερχόμενα από τη Σαουδική Αραβία, το Ιράκ, το Κουβέιτ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Ιράν.

© VADIM RUSSU, UNSPLASH

500% άνοδο έχει καταγράψει η μετοχή της εταιρείας Pop Mart τον τελευταίο χρόνο.

726.6% αύξηση παρουσίασε ο τζίρος της εταιρείας που πουλάει τις κούκλες Labubu, για τις οποίες οι καταναλωτές δίνουν μάχες. Κυριολεκτικά.

1,3 εκατομμύρια video υπάρχουν στο TikTok, γεγονός που καταδεικνύει την επιτυχία του συγκεκριμένου παιχνιδιού, αλλά και τη δύναμη της κινεζικής «μαλακής διπλωματίας» που καταφέρνει να επιβάλλεται στον δυτικό κόσμο.

1/5 του παγκόσμιου εφοδιασμού σε υγροποιημένο φυσικό αέριο (LNG) διακινείται επίσης διαμέσου των στενών.

35 χλμ. είναι το πλάτος των στενών στο στενότερο σημείο τους. Άξια μνείας είναι και η γεωγραφική τους θέση, καθώς συνδέουν τον Περσικό Κόλπο με τον Ινδικό Ωκεανό. Το Ιράν βρίσκεται στη βόρεια πλευρά τους και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Ομάν στη νότια. Για να μην κάνει δηλαδή, σε περίπτωση που μας διαβάζει κάποιος υπουργός, το λάθος που έκανε ο Βασίλης Κικίλιας, όστις και μπέρδεψε το Ορμούζ με το Σουέζ.

2 ελληνικά δεξαμενόπλοια κατέσχεσε το Ιράν το 2022 και μάλιστα τα κράτησε για έξι μήνες.

5.500.000 ευρώ είναι η ζημία του ελληνικού Δημοσίου από τη δράση σπείρας η οποία εξαπατούσε κρατικούς και ευρωπαϊκούς φορείς μέσω εικονικών ή παραπλανητικών αιτήσεων για αποζημιώσεις ενοικίου λόγω COVID, επιστρεπτέες προκαταβολές, επιχορηγήσεις του ΕΣΠΑ και εισφορές στον ΕΦΚΑ.

5 άτομα συνελήφθησαν.

---

10 αστικά λεωφορεία στην Αθήνα έχουν ήδη εφοδιαστεί με κάμερες και θα μπορούν να βεβαιώνουν παραβάσεις. Για αρχή καταγράφουν όσους παραβιάζουν τις λεωφορειολωρίδες. Σύντομα θα επεκταθούν σε όσους υπερβαίνουν το όριο ταχύτητας, περνάνε με κόκκινο ή παρκάρουν στα πεζοδρόμια

415.051.036 ευρώ θα κληθούμε να πληρώσουμε όλοι οι συνεπείς φορολογούμενοι μετά το πρόστιμο που μας επέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 11 Ιουνίου για κακοδιαχείριση και ελλιπείς ελέγχους στις κοινοτικές αγροτικές επιδοτήσεις.

---

8 χρόνια είναι η περίοδος την οποία αφορά το πρόστιμο. Ήτοι από το 2016 μέχρι το 2023. «Το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ είναι σκάνδαλο Μητσοτάκη», δήλωσε με στόμφο ο Σωκράτης Φάμελλος. Διότι είναι γνωστό ότι και επί ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ ο Μητσοτάκης έκανε κουμάντο. Πάντως, σύμφωνα με τα ρεπορτάζ, τα μεγαλύτερα πρόστιμα επιβλήθηκαν για την περίοδο από το 2019 και μετά.

5.000 φωτογραφίες της βάσης στη Σούδα είχε τραβήξει από τις 18 μέχρι τις 22 Ιουνίου ένας 26χρονος Αζέρος. Είχε ζητήσει δωμάτιο με θέα στο λιμάνι κι έστελνε το υλικό με ειδικό λογισμικό.

---

2 επιφανή στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ αποχώρησαν τις περασμένες μέρες. Ο πρώτος ήταν ο Απόστολος Γκλέτσος, ο έτερος ήταν ο Γιώργος ο Τσίπρας, ο οποίος, αμέσως μετά την αποχώρηση, πήγε σε εκδήλωση βιβλίου με ομιλητές τους βιβλιοφάγους Αντώνη Σαμαρά και Κώστα Καραμανλή.

84% του μετοχικού πακέτου της Dorna Sports, της εταιρείας που διαχειρίζεται το Moto GP, θα αποκτήσει η Liberty Media, η εταιρεία δηλαδή που ήδη διαχειρίζεται τη Formula 1.

4,2 δισ. δολάρια είναι το κόστος της εξαγοράς.

25,9% πρόθεση ψήφου λαμβάνει η ΝΔ σε έρευνα της Interview, από 24,8% έναν μήνα νωρίτερα.

12% είναι η πρόθεση ψήφου για το ΠΑΣΟΚ, από 13,1% τον Μάιο, διατηρώντας το στη 2η θέση.

2,9% είναι η πρόθεση ψήφου για τον ΣΥΡΙΖΑ από 4,6%. Λίγο ψηλότερα δηλαδή από τους «ορθόδοξους Συριζαίους» της Νέας Αριστεράς,που βρίσκεται πλέον στο 1,7%.

VERBA VOLANT

ΘΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ

«Το υπόλοιπο κομμάτι της κοινωνίας, αν έχετε 30%, σας αντιπαθεί. Σας μισεί». Ο άνθρωπος που μάλλον κατέχει τον τίτλο του πολιτικού με τη μεγαλύτερη καριέρα χωρίς να έχει εκλεγεί ποτέ απευθύνεται στη Νέα Δημοκρατία με αριθμητική μπακαλόγατου. Αφού το 70% δεν σας ψηφίζει, τότε σας μισεί. Με την ίδια λογική, τον ίδιο, που δεν κατάφερε να εκλεγεί ούτε όταν η μακαρίτισσα η Φώφη τον έβαλε δεύτερο στο επικρατείας, δεν τον πολυσυμπαθούν οι Νεοέλληνες.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΜΑΡΑΣ

«Χθες ο κ. Μητσοτάκης μίλησε για "αυτόκλητους συμβουλάτορες του καναπέ". Τόση αλαζονεία... Πείτε του να μη στεναχωριέται. Να μην ακούει κανέναν άλλο παρά μόνο τον Γεραπετρίτη, τον Ντόκο και όλο το ΕΛΙΑΜΕΠ». Αυτά είπε ο πρώην πρωθυπουργός μιλώντας σε βιβλιοπαρουσίαση. Το δικό του κοινό δεν είχε Γεραπετρίτηδες, Ντόκους κ.λπ., αλλά Βασιλική Θάνου, Γιάννη Ματζουράνη, Νίκο Νικολόπουλο, Στέφανο Τζουμάκα και Κώστα Λαλιώτη.

ΤΖΕΣΙΚΑ-ΖΟΖΕΦΙΝ ΒΕΝΤΕΛ (για τους aficionados απλά Josephine)

«Δεν θα τα παρατούσα όλα στην Ελλάδα για να κάνω καριέρα έξω». Η λαϊκή αοιδός συνεχίζει μια παράδοση δεκαετιών που κάνει τις υπερήφανες Ελληνοπούλες τραγουδίστριες να αρνούνται τη διεθνή καριέρα. Δεν είναι σωβινισμός, είναι ένδειξη μετριοφροσύνης και ταπεινότητας. Συγγνώμη, κόσμε, μας τις ζητάνε κι από αλλού, αλλά δεν τις δίνουμε.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΠΙΜΠΙΛΑΣ

«Αυτό το ανέκδοτο λοιπόν έγινε και βουλευτής, πλάι στη σπουδαία πολιτικό Ζωή Κωνσταντοπούλου, για την προάσπιση των δικαίων του λαού». Ο βουλευτής απαντά στον Πέτρο Φιλιππίδη, ο οποίος τον απαξίωσε, αλλά δεν χάνει την ευκαιρία να τονίσει τόσο το μέγεθος της Ζωής όσο, φυσικά, και το γεγονός ότι εργάζεται άοκνα για τον λαό. Δεν διευκρίνισε όμως για ποιου κράτους τον λαό αγωνίζεται.

ΧΑΡΗΣ ΔΟΥΚΑΣ

«Ο Χριστοδουλάκης αθωώνει τη ΝΔ του Κ. Καραμανλή». Ακόμη κι αν δεχτούμε την άποψη του «κυρίου -5 βαθμοί», να του θυμίσουμε ότι το ίδιο ακριβώς έκαναν και οι προοδευτικοί φίλοι του από τον ΣΥΡΙΖΑ, τους οποίους, κατά δήλωσή του, θα δεχόταν πίσω στο κόμμα (Star Κεντρικής Ελλάδος 19/7/24).

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΒΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Πριν από 200 χρόνια, οι Τούρκοι κατέκαψαν και κατέσφαξαν του (sic) Χιώτες, όταν επαναστάτησαν οι Έλληνες. Σήμερα, μετά από 200 και πλέον χρόνια, αυτή η κυβέρνηση είναι ανίκανη να προστατεύσει το νησί από τις πυρκαγιές». Μετάφραση: Από το σπίτι σου περνώ και τηγανίζεις ψάρια και μου πετάς έναν κεφτέ, ευχαριστώ, δεν καπνίζω. Πίσω, ωρέ γκιαούρηδες.

Πριν πας

Ας μην κοροϊδευόμαστε. Όσο κι αν παριστάνουμε τους ανήσυχους, τους αιώνιους ταξιδιώτες της εμπειρίας, όσο κι αν λέμε ότι «τα καλύτερα δεν τα έχουμε ζήσει ακόμα», μέσα μας ξέρουμε ότι η μαγεία έχει αρχίσει να ξεθωριάζει. Όχι γιατί μεγαλώσαμε, αλλά γιατί όλα είναι ήδη εκεί – προσβάσιμα, προβλέψιμα, πακεταρισμένα.

Ο ενθουσιασμός κάνει πίσω. Σιγά σιγά αλλά σταθερά. Στη δουλειά, στις φιλίες, στις συνεργασίες, στα project, στις σειρές του Netflix, στα πλιοβασιλέματα του καλοκαιριού, στα νησιώτικα πανηγύρια του Αυγούστου, στα city break στις ευρωπαϊκές μητροπόλεις, στα καλά κρυμμένα μυστικά κάθε γωνιάς του πλανήτη. Μιας παραλίας που την ξέρουν λίγοι. Ενός χωριού στις Άλπεις που φτιάχνει το καλύτερο σνίτσελ. Το κουμπί της ανακάλυψης έχει πατηθεί τόσο πολλές φορές, που πλέον έχει κολλήσει.

Ο Ροβινσώνας Κρούσος μέσα μας είναι κοιμισμένος. Όχι απλώς κοιμισμένος – είναι ράθυμος, παροπλισμένος, έχει αποσυρθεί. Δεν του έχει μείνει τίποτα προς αποκάλυψη. Έχουν χαρτογραφηθεί όλα τα αχαρτογράφητα νερά. Έχουν εντοπιστεί όλα τα θηλαστικά σε στεριά και θάλασσα. Έχουν εκπολιτιστεί και οι τελευταίοι ιθαγενείς αυτού του ταλαίπωρου πλανήτη.

κάπου, το ’χεις ήδη δει

Της ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΜΠΙΝΑΖΗ

Για όσα μέρη δεν προλάβαμε ή δεν είχαμε την οικονομική δυνατότητα να επισκεφτούμε, κανένα πρόβλημα: υπάρχει το Google Maps. Με μια εφαρμογή και μερικούς δορυφόρους, διακτινιζόμαστε με live εικόνα από κορυφογραμμές του Περού μέχρι σταυροδρόμια στο Τόκιο. Όλα σε πραγματικό χρόνο. Όλα χωρίς κόπο.

Μπορούμε να δούμε online κινεζικό θέατρο, off Broadway και Broadway, να περιηγηθούμε σε μουσεία από το λάπτοπ ενώ καθόμαστε στο σαλόνι μας, να κάνουμε κλικ σ’ έναν πίνακα και –όπως στο «Inception»– να βυθιστούμε σε ταξίδι στον χρόνο. Να μάθουμε για τον καλλιτέχνη, την τεχνοτροπία, την εποχή του, τον συμβολισμό. Όλη η γνώση του κόσμου είναι διαθέσιμη, αρκεί να έχουμε Wi-Fi. Αλλά αυτός ο καταιγισμός γνώσης έρχεται με ένα τίμημα: την απώλεια του αυθορμητισμού.
Η περιέργεια έγινε κουραστική. Το άγνωστο έγινε υποσημείωση. Οι ινσταγκραμικοί ινφλουένσερς έχουν στριμώξει όλες τις εμπειρίες της ζωής μέσα σ’ ένα reel. Εκείνοι ζουν, εμείς σκρολάρουμε. Σκρολάρω άρα υπάρχω.

Ακόμα και πριν κλείσουμε ξενοδοχείο, έχουμε δει το δωμάτιο, τη θέα του, την επίπλωσή του, τα amenities. Ξέρουμε τι περιλαμβάνει ο πρωινός μπουφές, σε πόσα μέτρα είναι το καλό εστιατόριο, τι να αποφύγουμε και τι να τσεκάρουμε για τα Instagram stories μας.

Πηγαίνουμε διακοπές προγραμματισμένοι, για να αποφύγουμε την ταλαιπωρία. Ή αλλιώς: προγραμματισμένοι να μη νιώσουμε τίποτα που δεν περιμέναμε ήδη. Οι διεθνείς εκθέσεις και τα φόρουμ προβάλλονται σε live streaming – δεν χρειαζόμαστε πια τον δημοσιογράφο να μεταφέρει τις δικές του εντυπώσεις. Βλέπουμε μόνοι μας, διπλή οθόνη, split screen: το Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών από τη μία, παρουσίαση βιβλίου στο Daunt Bookshop του Λονδίνου από την άλλη. Ο χρόνος δεν είναι πια γραμμικός. Είναι πολυδιάστατος, συνδεδεμένος, πιεστικά παρών.

Και μέσα σ’ όλα αυτά, κυνηγάμε την «καλύτερη εκδοχή» της εμπειρίας. Ό,τι πιο smooth, πιο curated, πιο «wow». Θέλουμε να κερδίσουμε εμπειρίες. Αλλά τελικά τις διαχειριζόμαστε όπως τον φάκελο Downloads: γρήγορα, μηχανικά, χωρίς να προλάβουμε να τις ανοίξουμε πραγματικά.

> Όλη η γνώση είναι διαθέσιμη, αρκεί να έχουμε Wi-Fi. Αλλά έρχεται μ’ ένα τίμημα: την απώλεια του αυθορμητισμού.

Τι μένει, λοιπόν, για να εκπροσωπήσει το αναπάντεχο; Ίσως μόνο το ίδιο. Το αναπάντεχο ως στάση ζωής. Το αναπάντεχο ως επιλογή. Μια γωνιά που δεν την είδαμε στο TikTok. Μια διαδρομή που δεν είχε καλές κριτικές. Ένα καφέ χωρίς καλό σήμα. Μια συνομιλία χωρίς μετάφραση. Μια στιγμή που δεν θα την ανεβάσουμε πουθενά, γιατί δεν έχουμε λόγια να την περιγράψουμε.

Ίσως, τελικά, το πιο ενδιαφέρον σουβενίρ να μην είναι κάτι που αγοράζουμε. Να είναι κάτι που μας βρίσκει. Αρκεί να του δώσουμε χώρο. Και χρόνο. Και σιωπή. A

© RIZKI ARDIA, UNSPLASH

Κώστας Μπακογιάννης: Η Βασιλίσσης Όλγας ήταν από τα δύσκολα στοιχήματα της Αθήνας

Έπειτα από χρόνια καθυστερήσεων και αναβολών, η ανάπλαση της Βασιλίσσης Όλγας αποτελεί γεγονός. Ο πρώην δήμαρχος Αθηναίων μιλά για το έργο που ξεκίνησε ως όραμα και κατέληξε αστική εκκρεμότητα.

Της **ΤΟΝΙΑΣ ΖΑΡΑΒΕΛΑ**

Έφτασε το πλήρωμα του χρόνου για τη Βασιλίσσης Όλγας; Η απάντηση είναι μάλλον θετική, αφού οι τελευταίες πληροφορίες θέλουν τη λεωφόρο –ή, καλύτερα, ένα μεγάλο κομμάτι της– με πλήρη πια την ανάπλαση, να παραδίδεται στους κατοίκους και τους επισκέπτες της Αθήνας.

Η ολοκλήρωση της ανάπλασης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και «ιστορική», αφού οι ρίζες του έργου βρίσκονται πίσω στο 1998· είναι η χρονιά που εκπονείται η μελέτη. Για τον Κώστα Μπακογιάννη, η Βασιλίσσης Όλγας αποτελεί μια «αστική εκκρεμότητα, μια αστική υποχρέωση πολλών δεκαετιών, η οποία όφειλε να ρυθμιστεί, απλώς κάποιος έπρεπε να πάρει τη δύσκολη απόφαση».

Βασιλίσσης Όλγας

© ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΧΩΡΩΝ Α.Ε.

Ο πρώην δήμαρχος Αθηναίων και επικεφαλής της δημοτικής παράταξης «Αθήνα Ψηλά», Κώστας Μπακογιάννης, μας εξηγεί ότι η ανάπλαση της Βασιλίσσης Όλγας ξεκίνησε ως ένα αναπόσπαστο κομμάτι του οράματος του Αντώνη Τρίτση και της Μελίνας Μερκούρη για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων. «Τότε προχώρησε η Διονυσίου Αρεοπαγίτου, η Αποστόλου Παύλου, η Ερμού. Δυστυχώς, όμως, η Όλγας έμεινε στα συρτάρια».

«Η Όλγας δεν είναι μόνο έργο ανάπλασης. Είναι συνέχεια ενός πολιτικού οράματος για την Αθήνα – μιας πόλης ανθρώπινης, προσβάσιμης και ενιαίας πολιτιστικά. Δεν είναι άλλο ένα έργο. Είναι θέμα ταυτότητας της πόλης».

Γιατί, όμως, χρειάστηκαν τόσα χρόνια (σχεδόν 27) μέχρι ένα τόσο σημαντικό έργο για την καρδιά της πρωτεύουσας να αποτελέσει γεγονός; Η απάντηση του κ. Μπακογιάννη έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. «Το παράδοξο είναι πως, τουλάχιστον στα λόγια, όλοι οι δήμαρχοι Αθηναίων, μέχρι και το 2023, στήριξαν το έργο. Τη στήριξη αυτή επιβεβαιώνουν και οι διαδοχικές ομόφωνες αποφάσεις των Δημοτικών Συμβουλίων. Το έργο έχει υποστηριχθεί, επίσης, από σειρά υπουργών προερχόμενων από διαφορετικά κόμματα».

Γιατί καθυστέρησε τόσο η ανάπλαση στη Βασιλίσσης Όλγας;

Ο κ. Μπακογιάννης θεωρεί δύο τους κύριους παράγοντες της καθυστέρησης του έργου. «Μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες υπήρξε μια κόπωση στην Αθήνα, που πολύ σύντομα τη διαδέχθηκε η οικονομική κρίση. Δεν είχαμε τον χρόνο ή το περιθώριο να σκεφτούμε τέτοιες παρεμβάσεις. Αυτό δεν φάνηκε μόνο στην Όλγας, αλλά και σε άλλα έργα στην Αθήνα, η οποία, για δέκα τουλάχιστον χρόνια, έμεινε "παγωμένη"». Ως δεύτερο παράγοντα αναγνωρίζει τις έντονες αντιδράσεις που προκλήθηκαν για τα έργα στη Διονυσίου Αρεοπαγίτου, την Αποστόλου Παύλου και την Ερμού. «Έχει καταγραφεί στη συλλογική πολιτική μνήμη ότι παρόμοιες παρεμβάσεις συνοδεύονται από πολιτικό κόστος. Οι περισσότεροι πολιτικοί, λόγω του ενστίκτου πολιτικής επιβίωσης, το γνωρίζουν καλά και συχνά επιλέγουν να το αποφύγουν».

Σήμερα, η μεγάλη καθυστέρηση για την παράδοση της αναπλασμένης Λεωφόρου αποδίδεται στις αναγκαίες εργασίες του Υπουργείου Πολιτισμού μετά τον εντοπισμό αρχαιολογικών ευρημάτων.

Η μελέτη που βγήκε από το συρτάρι και ο Μεγάλος Περίπατος

Η διοίκηση Μπακογιάννη αποφασίζει το 2019 να βγάλει από το συρτάρι τη μελέτη για τη Βασιλίσσης Όλγας. «Ξεκινήσαμε το '19, επικαιροποιήσαμε τη μελέτη, την προσαρμόσαμε στις ανάγκες της εποχής, δρομολογήσαμε το έργο, ξεκινήσαμε και προχωρήσαμε τις εργασίες. Η Όλγας ήταν πράγματι ένα κομμάτι των παρεμβάσεων για τον Μεγάλο Περίπατο. Υπήρξαν αντιδράσεις. Δίκιο είχαν οι άνθρωποι, οι οποίοι, όταν έφευγαν από το σπίτι τους το πρωί, έκαναν παραπάνω ώρα για να φτάσουν στον προορισμό τους. Προφανώς αυτό δημιούργησε δυσαρέσκεια, αλλά δεν γινόταν αλλιώς. Κάποια πράγματα οφείλουμε να αναλάβουμε την ευθύνη για να γίνουν, αλλιώς δεν αλλάζει τίποτα».

Όπως εξηγεί ο πρώην δήμαρχος Αθηναίων, η Βασιλίσσης Όλγας δεν είναι χαρακτηρισμένη ως πεζόδρομος, αλλά ως δρόμος ήπιας κυκλοφορίας. «Το σχέδιο εξαρχής προέβλεπε την κίνηση των τραμ, των τρόλεϊ, των λεωφορείων και την εξυπηρέτηση του Ζαππείου, του Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου και των αθλητικών εγκαταστάσεων του Ομίλου Αντισφαίρισης Αθηνών. Μπορεί ταυτόχρονα να λειτουργήσει και ως λωρίδα διαφυγής σε περίπτωση που υπάρχει έντονη συμφόρηση στο κέντρο, για παράδειγμα κατά τη διάρκεια μιας συγκέντρωσης».

«Ο Χάρης Δούκας πολέμησε το έργο με όλες του τις δυνάμεις»

Ο Κώστας Μπακογιάννης εκτιμά ότι ο νυν δήμαρχος Αθηναίων, Χάρης Δούκας, αισθάνεται την ανάγκη να οικειοποιηθεί το έργο, αν και, όπως υπενθυμίζει, το πολέμησε με τρόπο απόλυτα λαϊκίστικο. «Δεν πειράζει, χαλάλι. Ο δήμαρχος πολέμησε την ανάπλαση στην Όλγας με όλες του τις δυνάμεις. Και μετεκλογικά. Για να είμαστε ακριβείς, ξεκίνησε λέγοντας ότι το έργο δεν πρέπει να γίνει, ότι πρέπει να ακυρωθεί και να ξαναστρωθεί άσφαλτος. Μάλιστα, μιλούσε ειρωνικά για τις αρχαιολογικές ανασκαφές, λέγοντας ότι το Υπουργείο Πολιτισμού έχει ανακαλύψει "τη χαμένη Ατλαντίδα", υποτιμώντας την αξία των μοναδικών ευρημάτων που θα λαμπρύνουν την Όλγας. Ευτυχώς τώρα δείχνει να αντιλαμβάνεται τη σημασία του έργου, κι ας προσπαθεί να το οικειοποιηθεί».

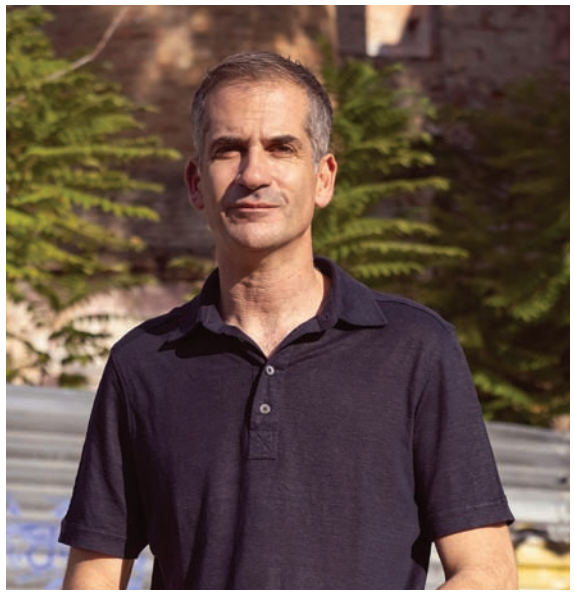
© ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

> Κινήσεις όπως η Όλγας είναι ανάσες, αλλά μικρές μπροστά στα μεγάλα θέματα που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή η Αθήνα

Οι εκκρεμότητες για την αποσυμφόρηση της κυκλοφορίας στο κέντρο της Αθήνας

Και μπορεί η Αθήνα να «χρωστά» στους κατοίκους και τους επισκέπτες της το έργο της Βασιλίσσης Όλγας, αλλά οι εκκρεμότητες για την αποσυμφόρηση της κυκλοφορίας στο κέντρο παραμένουν. Στο ίδιο στρατηγικό σχέδιο υπάρχουν μελετημένα δύο ακόμη έργα. Ο Κώστας Μπακογιάννης τα αναφέρει επιγραμματικά: «Το πρώτο είναι η στροφή στη Βασιλίσσης Αμαλίας, ένα έργο μελετημένο που θα εξυπηρετήσει πολλούς κατοίκους της Πλάκας. Μία ακόμη κυκλοφοριακή διευθέτηση μπορεί να γίνει στο σημείο όπου ενώνονται η Αθανασίου Διάκου με την Αρδηττού και τη Βουλιαγμένης, ώστε να εξυπηρετηθούν και οι κάτοικοι του Παγκρατίου. Ο Δήμος Αθηναίων μπορούσε να τα έχει προχωρήσει από πέρσι. Είναι χαμηλό το κόστος των παρεμβάσεων, μεγάλα όμως τα οφέλη».

Τα μεγάλα προβλήματα της Αθήνας, σύμφωνα με τον κ. Μπακογιάννη, δεν περιορίζονται στο κυκλοφοριακό, που, όπως λέει, «μας πνίγει». «Το Ελληνικό αλλάζει ριζικά την ισορροπία στην Αττική. Η αύξηση του τουρισμού είναι, ως έναν βαθμό, ευπρόσδεκτη· ωστόσο, συνοδεύεται από σοβαρές προκλήσεις, όπως η εκτίναξη του κόστους στέγασης. Η καθημερινότητα στην Αθήνα είναι ήδη σκληρή και κάθε χρόνο γίνεται ακόμη πιο απαιτητική. Ο ελάχιστος δημόσιος χώρος, αντί να επεκτείνεται και να αναβαθμίζεται, συρρικνώνεται και υποβαθμίζεται. Η κλιματική κρίση απειλεί να καταστήσει την πόλη αβίωτη. Κάτοικοι εκτοπίζονται. Αυτά είναι τα κρίσιμα ζητήματα που οφείλουμε να συζητάμε σήμερα. Σε όλες τις πόλεις του κόσμου γίνονται σχέδια για το 2040 και το 2050. Εμείς στην Αθήνα επιμένουμε να κυνηγάμε την ουρά μας, χωρίς να αντιλαμβανόμαστε ότι, αν συνεχίσουμε έτσι, η πόλη μας σε μερικά χρόνια θα είναι αβίωτη. Ο λαϊκισμός και η πολιτικολογία, δεν μπορεί να μας πάει μακριά. Δεν υπάρχει ο στρατηγικός σχεδιασμός που χρειάζεται η Αθήνα από τον Δήμο Αθηναίων για να συντρέξει το κράτος και να κινητοποιηθούν οι πολίτες. Υπάρχει αδράνεια και αυτοσχεδιασμός. Κινήσεις όπως η Όλγας ή το θέατρο του Λυκαβητού είναι ανάσες, αλλά μικρές μπροστά στα μεγάλα θέματα που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή η Αθήνα».

Όταν η Βασιλίσσης Όλγας παραδοθεί στην κυκλοφορία, σίγουρα θα την περπατήσει, απολαμβάνοντας τη μοναδική διαδρομή. Ωστόσο, ήδη ο νους του βρίσκεται σε όλα εκείνα που πρέπει να γίνουν άμεσα στην πόλη. «Ναι, η Βασιλίσσης Όλγας ήταν ένα στοίχημα που, έστω και με καθυστέρηση, κερδήθηκε. Και ναι, οφείλουμε να πάρουμε μαθήματα: τι έγινε, πώς έγινε και, κυρίως, γιατί ένα τόσο σημαντικό έργο καθυστέρησε για δεκαετίες. Όμως τώρα είναι η στιγμή να κοιτάξουμε μπροστά και, με συνέπεια και σχέδιο, να αρχίσουμε να κλείνουμε μία μία τις παλιές πληγές της Αθήνας. Αυτή τη στιγμή χρειάζεται μετριοπάθεια, κοινός νους, αφοσίωση και δουλειά», καταλήγει ο Κώστας Μπακογιάννης.

Ένα πρώτο κομμάτι της Βασιλίσσης Όλγας θα δοθεί στην κυκλοφορία στις 26 Ιουνίου 2025 για τους σκοπούς της υπερειδικής διαδρομής του Ράλι Ακρόπολις, που θα ξεκινάει από το Καλλιμάρμαρο και θα συνεχίζει στους Στύλους του Ολυμπίου Διός, το Ζάππειο και τη Βασιλίσσης Όλγας. A

Νέο Στεγαστικό Δάνειο Πειραιώς «Σπίτι 25»

Με το **χαμηλότερο σταθερό επιτόκιο** της αγοράς για τα 4 πρώτα χρόνια.

Κάνε την αίτησή σου σε ένα κατάστημα της Πειραιώς και επωφελήσου από:

- **25% έκπτωση στο επιτόκιο του δανείου** για τα 4 πρώτα χρόνια
- **Χρηματοδότηση έως 90%** για ακίνητα κάθε ηλικίας

Ισχύουν όροι και προϋποθέσεις. Αφορά μη συγχρηματοδοτούμενα δάνεια. Μάθε περισσότερα στο piraeusbank.gr/spiti25

Piraeus

Στηρίζει κάθε αύριο

Νίκος Δρανδάκης: Το αυτοκίνητο είναι κάτι που αγαπώ και απολαμβάνω

Επιστρέφει δυναμικά στον χώρο του αυτοκινήτου και περιγράφει στην ATHENS VOICE το νέο του project Sync Rent a Car

Του ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΝΤΖΙΚΟΥ

Το όνομα του Νίκου Δρανδάκη έχει συνδεθεί με ένα από τα σημαντικότερα success stories της εγχώριας startup σκηνής από το 2017, όταν η TaxiBeat εξαγοράστηκε από τον τότε γερμανικό κολοσσό της αυτοκίνησης, την Daimler (Mercedes Benz) με τίμημα 43 εκατ. ευρώ.

Σε μια δύσκολη οικονομική κοινωνική συγκυρία για τη χώρα, ο Νίκος Δρανδάκης δεν δίστασε μάλιστα να συγκρουστεί με τις δυνάμεις της συντήρησης, τόσο σε πολιτικό όσο και σε συνδικαλιστικό επίπεδο, για την Beat, την εταιρεία που ίδρυσε το 2011, στην αρχή της μεγάλης περιπέτειας που πέρασε η Ελλάδα.
Ο δημιουργός της πρωτοποριακής εφαρμογής που έφερε την επανάσταση στον τρόπο κλήσης και μίσθωσης ταξί «επιστρέφει» δυναμικά στον χώρο του αυτοκινήτου, σε ένα άλλο όμως πεδίο δραστηριότητας: το car rental. Ο κ. Δρανδάκης περιγράφει στην ATHENS VOICE το νέο του project, Sync Rent a Car, μια πλατφόρμα ενοικίασης αυτοκινήτων, μέσω της οποίας ο κάθε ιδιώτης μπορεί να διαθέσει προς μίσθωση το δικό του όχημα (ή όσα έχει στην κατοχή του), στην τιμή που θεωρεί κατάλληλη, έναντι μιας προμήθειας 15% ανά κράτηση.

— Απ' ό,τι διαβάζουμε, το sync δεν είναι κάτι καινούργιο ως concept. Πώς ξεκίνησε;
Το μοντέλο του car sharing υπάρχει στο εξωτερικό εδώ και χρόνια. Αυτό που έλειπε όμως από την ελληνική αγορά ήταν μια πλατφόρμα που να το κάνει αξιόπιστο, ασφαλές και κερδοφόρο. Το Sync ξεκίνησε από μια απλή ιδέα: ότι τα αυτοκίνητα δεν πρέπει να κάθονται παρκαρισμένα το 90% του χρόνου. Σκοπός μας ήταν να δημιουργήσουμε μια υποδομή που θα δίνει στον κάθε ιδιοκτήτη αυτοκινήτου τη δυνατότητα να μετατρέψει το όχημά του σε πηγή εισοδήματος, αλλά και την κάθε μικρή επιχείρηση car rental να αποκτήσει μεγαλύτερη πελατεία – μ' έναν έξυπνο και αξιόπιστο τρόπο.

— Τι σας παρακίνησε να επιστρέψετε στον κόσμο της επιχειρηματικότητας και δη του αυτοκινήτου;
Η επιχειρηματικότητα είναι στο DNA μου. Πάντα έψαχνα προβλήματα που ζητούν λύση. Αλλά κυρίως επιχειρηματικά αγαπώ αυτό που ονομάζουμε online marketplaces. Μου αρέσουν γιατί δημιουργούν κοινότητες ανθρώπων που συναλλάσσονται απευθείας, χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς, και μ' αυτό τον τρόπο δημιουργούνται οικονομικές ευκαιρίες σε απλούς ανθρώπους, που παλιότερα δεν είχαν πολλές επιλογές.
Επίσης το αυτοκίνητο είναι κάτι που αγαπώ και απολαμβάνω. Γνωρίζω ότι είναι ένα περιουσιακό στοιχείο που κουβαλάει μαζί του πολλά έξοδα, είτε κινείται είτε όχι. Ανεξάρτητα από το πόσο συχνά το χρησιμοποιείς, ένα αυτοκίνητο έχει πάγια έξοδα, όπως τέλη κυκλοφορίας, ασφάλεια, ΚΤΕΟ, αν έχει κάποια παλαιότητα, κ.ά. Πολλά νοικοκυριά έχουν περισσότερα από ένα αυτοκίνητα, με κάποια από αυτά να κάθονται στο γκαράζ ή, ακόμα χειρότερα, κάπου στον δρόμο. Αυτό για μένα είναι ένα πρόβλημα που χρειάζεται λύση, συνεπώς είχα ένα καλό κίνητρο για να ξεκινήσω το Sync.

— Τι κενό είδατε στον κλάδο ενοικίασης αυτοκινήτου; Εγώ π.χ., που δεν ήξερα την πλατφόρμα σας και μου είχαν πάρει τις πινακίδες, δυσκολεύτηκα αφάντασα να νοικιάσω αυτοκίνητο (εγγυήσεις κ.λπ.).
Το κενό είναι τεράστιο – από την πολυπλοκότητα των διαδικασιών, τις εξωπραγματικές εγγυήσεις, μέχρι την απουσία επιλογών για ανθρώπους χωρίς πιστωτική κάρτα. Είδαμε ότι πολλοί άνθρωποι που είχαν πραγματική ανάγκη για αυτοκίνητο αποκλείονταν από την αγορά επειδή δεν μπορούσαν να πληρώσουν εγγύηση ή δεν είχαν πιστωτική. Θέλαμε να φτιάξουμε κάτι πιο προσιτό, με πραγματικά ευέλικτους όρους και τιμές.
Παράλληλα, είδαμε και την άλλη πλευρά: χιλιάδες οχήματα που κάθονται. Το Sync ενώνει τις δύο ανάγκες. Επιπλέον, η εμπειρία της ενοικίασης ενός αυτοκινήτου στα παραδοσιακά car rentals δεν είναι καλή. Όσες πιστωτικές κι αν έχεις, όσα χρήματα κι αν μπορείς να διαθέσεις για εγγυήσεις, και πάλι δεν πρόκειται να αποφύγεις την αναμονή στο γκισέ, τον υπάλληλο που έχει πάει να παραδώσει ένα άλλο αυτοκίνητο και, φυσικά, τη δυσάρεστη έκπληξη της παραλαβής ενός οχήματος που τελικά δεν είναι αυτό που είδες και σου άρεσε, αλλά ένα σαν αυτό…

— Τι κάνει λοιπόν το Sync;
Το Sync είναι μια πλατφόρμα που ενώνει απλούς ιδιοκτήτες αυτοκινήτων ή μικρά car rentals με ανθρώπους που χρειάζονται αυτοκίνητο. Μπορεί να είσαι ιδιώτης ή μικρή εταιρεία με στόλο και μέσα σε λίγα λεπτά να διαθέσεις το αυτοκίνητό σου για ενοικίαση. Την τιμή ενοικίασης την αποφασίζει ο πάροχος του αυτοκινήτου, δηλαδή ο ιδιοκτήτης του. Επιπλέον, ο ιδιοκτήτης καταχωρίζει στην πλατφόρμα ποιες μέρες και ώρες μπορεί να διαθέσει προς ενοικίαση το όχημά του.
Από την άλλη, ως ενοικιαστής, μπορείς να βρεις μια ευρεία γκάμα αυτοκινήτων σε ανταγωνιστικές τιμές, χωρίς τα εμπόδια των παραδοσιακών εταιρειών που αναφέραμε νωρίτερα. Μέσω του thesync.com μπορείς να βρεις ακριβώς το αυτοκίνητο που θέλεις και να παραλάβεις αυτό και όχι ένα "της κατηγορίας", όπως παραδοσιακά συμβαίνει με τις εταιρείες ενοικίασης. Επίσης, μπορείς να βρεις ένα αυτοκίνητο σε πολύ κοντινή σου απόσταση ή, σε συνεννόηση με τον πάροχο, να παραλάβεις το αυτοκίνητο εκεί που θέλεις, χωρίς να χρειάζεται να πας σε κάποιο γραφείο ενοικίασης. Συνολικά, πρόκειται για μια άλλη εμπειρία ενοικίασης!

> Τα online marketplaces δημιουργούν κοινότητες ανθρώπων που συναλλάσσονται απευθείας, χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς

— Τι κοινό βλέπετε ανάμεσα στο sync και στο beat;
Και τα δύο βασίζονται στην ίδια φιλοσοφία: είναι ένα online marketplace ανάμεσα σε απλούς ανθρώπους που παρέχουν μια υπηρεσία και στους καταναλωτές της υπηρεσίας. Άμεσα, χωρίς ενδιάμεσους, με τους όρους που θέλουν οι ίδιοι.
Όπως το Beat έδωσε τη δυνατότητα στον επαγγελματία αυτοκινητιστή να βρίσκει πελάτες σε πραγματικό χρόνο και να ανταμείβεται για τις καλές του υπηρεσίες μέσω του συστήματος φήμης/αξιολόγησης, έτσι και το Sync δίνει τη δυνατότητα σε έναν ιδιοκτήτη να αποκτήσει εισόδημα από ένα asset που του κάθεται, ενώ και ο καταναλωτής έχει μια εμπειρία ανώτερη από αυτή που του δίνουν οι μεγάλες εταιρείες. Επιπλέον, και στις δύο περιπτώσεις, το κλειδί είναι η εμπιστοσύνη. Δημιουργείς ένα σύστημα που βοηθά τους ανθρώπους να νιώθουν ασφαλείς.

— Πόσο εύκολα θα έδινε κάποιος το αυτοκίνητο του στην Ελλάδα;
Όσο εύκολα δίνει και το σπίτι του (βλ. Airbnb). Στην αρχή υπάρχει ένας ενδοιασμός – είναι απολύτως φυσιολογικό. Το αυτοκίνητο είναι προσωπικό αντικείμενο. Αλλά, όταν του δείξεις ότι υπάρχει ασφάλεια, τεχνολογία, αυστηροί κανόνες, σωστή υποστήριξη και πραγματικό έσοδο, αλλάζει γνώμη. Οι πρώτοι χρήστες μάς απέδειξαν ότι οι Έλληνες, όταν τους δώσεις τα σωστά εργαλεία, είναι ανοιχτοί. Ειδικά όταν πρόκειται για κάτι που μπορεί να τους βοηθήσει να αποσβέσουν κόστη ή να χτίσουν μια μικρή επιχείρηση.

— Ποιες είναι επαγγελματικές ευκαιρίες που προσφέρει το Sync;
Το Sync είναι μια ανοιχτή επιχειρηματική πλατφόρμα. Μπορεί κάποιος να ξεκινήσει μόνος του, με ένα αυτοκίνητο, και να το εξελίξει σε στόλο. Μπορεί να συνεργαστεί με άλλους. Μπορεί να χτίσει μια μικρή επιχείρηση ενοικίασης, χωρίς να χρειάζεται να επενδύσει τεράστια κεφάλαια ή να έχει γραφείο και τα κόστη που συνεπάγεται αυτό. Πρόκειται για επιχειρηματικότητα χωρίς εμπόδια. Κι αυτό, σε μια εποχή που όλοι ψάχνουν πρόσθετο εισόδημα ή ελευθερία, έχει αξία.
Ταυτόχρονα, πολύ σύντομα το Sync θα δίνει στους ιδιοκτήτες οχημάτων τη δυνατότητα παθητικού εισοδήματος. Τι σημαίνει αυτό; Ότι θα μπορείς να παρέχεις το όχημα σου προς ενοικίαση χωρίς να ασχολείσαι ο ίδιος μ' αυτό (αν δεν έχεις χρόνο), και κάποιος άλλος θα φροντίζει τα διαδικαστικά της ενοικίασής του έναντι ενός μικρού ποσοστού από τα έσοδα. Αυτό δημιουργεί νέες ευκαιρίες εισοδήματος αλλά και επαγγελματικές ευκαιρίες σε ανθρώπους που δεν έχουν διαθέσιμα αυτοκίνητα προς ενοικίαση.

— Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;
Ο στόχος μας στο Sync είναι να γίνει η πιο αυτονόητη επιλογή κάθε φορά που κάποιος χρειάζεται αυτοκίνητο. Να μην ψάχνεις πια «ενοικίαση αυτοκινήτου» στο Google, αλλά να λες «ας οδηγήσω ένα Sync». Θέλουμε να δώσουμε σε χιλιάδες ανθρώπους τη δυνατότητα να χτίσουν τη δική τους μικρή (ή μεγάλη) επιχείρηση, ξεκινώντας ακόμα κι από ένα μόνο αμάξι που μαζεύει σκόνη κάτω απ' το σπίτι. Το επόμενο βήμα είναι η επέκταση σε άλλους τομείς της κινητικότητας, αλλά και η επέκταση σε άλλες χώρες. A

Golden Hall

Ο απόλυτος προορισμός για premium καλοκαιρινές εμπειρίες

Το Golden Hall υποδέχεται το καλοκαίρι με έναν συνδυασμό εμπειριών που συνθέτουν την ιδανική απογευματινή βόλτα για ψώνια, φαγητό και διασκέδαση. Στον σύγχρονο και προσεγμένο χώρο του, με την εκλεπτυσμένη ατμόσφαιρα, κάθε βόλτα μετατρέπεται σε μια απόδραση από την καθημερινότητα, με επιλογές που καλύπτουν τόσο τους λάτρεις της μόδας όσο και όσους αναζητούν στιγμές χαλάρωσης και ποιοτικής ψυχαγωγίας. Μέσα από νέα καταστήματα, γαστρονομικές προτάσεις και καλοκαιρινές live μελωδίες, το Golden Hall αποδεικνύει για άλλη μια φορά γιατί αποτελεί αγαπημένο σημείο αναφοράς του καλοκαιριού στην Αθήνα.

Μια από τις πιο ξεχωριστές εμπειρίες που μπορεί κανείς να απολαύσει τους θερινούς μήνες είναι το ανανεωμένο Taste Garden. Στον καταπράσινο κήπο της πόλης, οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να κάνουν ένα ευχάριστο διάλειμμα από τις αγορές τους, δοκιμάζοντας εκλεκτές προτάσεις φαγητού. Με signature street food γεύσεις από καταξιωμένα ονόματα όπως τα TGI Friday's, Δε Μιτ Μπόιζ, Flocafé Espresso Room, Everest Exclusive, Τυροκομείο Κωσταρέλου, η βόλτα στο Golden Hall αποκτά άλλη γεύση. Και καθώς ο ήλιος δύει, κάθε Παρασκευή και Σάββατο, ο χώρος γεμίζει μουσικές μελωδίες, που ομορφαίνουν ακόμα περισσότερο τις βραδιές.

Παράλληλα, το Golden Hall συνεχίζει να εξελίσσεται και να εμπλουτίζεται με νέες αφίξεις που ανανεώνουν τη σκηνή της μόδας και της γαστρονομίας. Μεταξύ αυτών, ξεχωρίζει η έλευση του οίκου μόδας Missoni, γνωστού για τα μοναδικά του μοτίβα και την ιταλική φινέτσα, προσφέροντας μια νότα υψηλής ραπτικής στο ελληνικό fashion σκηνικό. Στο ίδιο πνεύμα, η Castañer φέρνει τη μεσογειακή της αισθητική και την αυθεντική κομψότητα στα υποδήματα, ενώ η Panaidis Eyewear Boutique παρουσιάζει exclusive συλλογές οπτικών, δίνοντας έμφαση στη λεπτομέρεια και την πολυτέλεια.

Η γαστρονομική πλευρά του Golden Hall εμπλουτίζεται επίσης με τη γαλλική αύρα του PAUL Le Café. Το δημοφιλές brand φέρνει μαζί του την παριζιάνικη κουλτούρα του café, μέσα από εκλεπτυσμένες γεύσεις. Για ένα γευστικό break επισκεφθείτε το Spit Jack, μια rotisserie που δίνει νέα διάσταση στο comfort food, με έμφαση στην ποιότητα, την αισθητική και τις σύγχρονες γευστικές τάσεις. Την εμπειρία έρχεται να ολοκληρώσει το Jamie Oliver Kitchen, με συναρπαστικά πιάτα γεμάτα χρώμα, έμπνευση και αγάπη για το φαγητό.

Και κάπως έτσι οι απογευματινές βόλτες στο Golden Hall αξίζουν το κάθε λεπτό. Σε έναν χώρο όπου το στιλ συναντά την απόλαυση και οι γεύσεις εναρμονίζονται με την αισθητική, κάθε στιγμή γίνεται ξεχωριστή. Από τις μοντέρνες fashion επιλογές μέχρι τα δροσερά διαλείμματα στο Taste Garden και τις μουσικές εκπλήξεις, το Golden Hall προσφέρει την ιδανική καλοκαιρινή εμπειρία για όλους. Εδώ, η καθημερινότητα γεμίζει με χαμόγελα και καλή διάθεση.

Golden Hall – Λεωφ. Κηφισίας 37Α, Μαρούσι #TasteGarden #OnlyAtGH #GoldenSummerMoments

FLOCAFE ESPRESSO ROOM

TGI FRIDAYS

MIT ΔΕ ΜΠΟΪΖ

ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟ ΚΩΣΤΑΡΕΛΟΥ

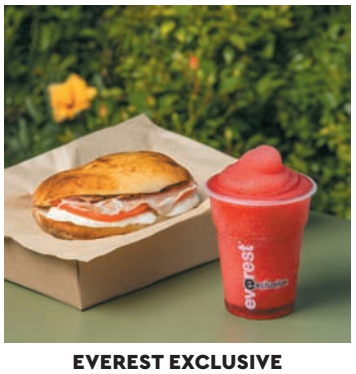

EVEREST EXCLUSIVE

ADVERTORIAL A.V.

Το Φεστιβάλ Αθηνών Επιδαύρου ανεβάζει ένταση

Οι 6 must-see συναυλίες αυτό το καλοκαίρι

Από τον Νικόλα Πιοβάνι στον Θεόδωρο Κουρεντζή και τους αφρικανικούς ρυθμούς του Γιουσού Ν' Ντουρ

Της **ΝΙΚΗΣ-ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΣΚΙΝΑ**

Ο Θεόδωρος Κουρεντζής με την Utopia, Funkhaus, Berlin

© UTOPIA PRESS OFFICE

Ο Νικόλα Πιοβάνι διευθύνει το έργο «Viaggi di Ulisse», Roma, Auditorium Parco della Musica

© FONDAZIONE MUSICA PER ROMA – FOTO MUSACCHIO, IANNIELLO & PASQUALINI

Γιουσού Ν' Ντουρ

© YOURI LENQUETTE

Ο Μαξ Ρίχτερ επιστρέφει στην Ελλάδα

Πώς συνυπάρχει αρμονικά η ορχηστρική μουσική με την ηλεκτρονική και την ποπ; Αυτό είναι κάτι που πετυχαίνει με τη μοναδική τεχνική του ο Μαξ Ρίχτερ. Πιανίστας, συνθέτης και ενορχηστρωτής-παραγωγός, συνδυάζει τα ορχηστρικά μέρη με τους ήχους του συνθεσάιζερ, δίνοντάς μας υπέροχες μελωδίες. Με πάνω από 3 δεκαετίες παρουσίας στον χώρο της μουσικής, θεωρείται ένας από τους κύριους εκπροσώπους της νεοκλασικής μουσικής του 21ου αιώνα. Έχει συνεργαστεί με μεγάλα ονόματα, όπως ο **Φίλιπ Γκλας** και ο **Μπράιαν Ίνο**, ενώ έχει γράψει μουσική για θέατρο, όπερα, μπαλέτο και κινηματογράφο. Στην προγραμματισμένη βραδιά στο Ηρώδειο θα εμφανιστεί επί σκηνής μαζί με ένα κουιντέτο εγχόρδων και έναν αφηγητή. Θα παρουσιάσουν κομμάτια από τον δίσκο που τον καθιέρωσε το 2004, *«The blue notebook»*, αλλά και από τον νέο του δίσκο *«In a landscape»*.
Ωδείο Ηρώδου Αττικού, 1 Ιουλίου

Άρωμα ιταλικού κινηματογράφου

Ο **Νικόλα Πιοβάνι**, ο Ιταλός συνθέτης και αρχιμουσικός που βρίσκεται πίσω από τα σάουντρακ εμβληματικών ταινιών, έρχεται για ένα βράδυ στο Ηρώδειο για να μας μεταφέρει στο μουσικό κλίμα του ιταλικού σινεμά. Ξεκίνησε την καριέρα του ως βοηθός του Μάνου Χατζιδάκι, που υπήρξε και μέντοράς του. Στη συνέχεια και με την παρέμβαση του Έλληνα συνθέτη, διαδέχτηκε τον Νίνο Ρότα στις τελευταίες ταινίες του Φεντερίκο Φελίνι. Η καριέρα του στον ιταλικό κινηματογράφο συνεχίστηκε με τη συνεργασία του με τους Αδερφούς Ταβιάνι και κορυφώθηκε με το *«Η ζωή είναι ωραία»* του Ρομπέρτο Μπενίνι, που του χάρισε και το Όσκαρ. Η βραδιά στο Ηρώδειο είναι αφιερωμένη στους τρεις προαναφερθέντες σκηνοθέτες και στις μουσικές που συνέθεσε ο Πιοβάνι για τις ταινίες τους. Η **Κρατική Ορχήστρα Αθηνών** θα ερμηνεύσει τα κομμάτια του συνθέτη, υπό τη δική του διεύθυνση.
Ωδείο Ηρώδου Αττικού, 4 Ιουλίου

Ο Γιουσού Ν' Ντουρ ξανά στην Αθήνα

Όταν οι παραδοσιακοί ρυθμοί της Σενεγάλης συνδυάζονται με την τζαζ και με κουβανέζικα στοιχεία, τότε συμβαίνει κάτι μαγικό στη σκηνή. Ειδικά όταν ερμηνεύονται από τη χαρακτηριστική φωνή του Γιουσού Ν' Ντουρ. Με παράλληλη δράση ως ακτιβιστής, για πρώτη φορά στη χώρα μας είχε εμφανιστεί το μακρινό 1988, σε μια παγκόσμια περιοδεία για τη Διεθνή Αμνηστία, πλάι σε μεγάλα ονόματα όπως ο Στινγκ και ο Μπρους Σπρίνγκστιν. Ο Σενεγαλέζος ερμηνευτής έρχεται ξανά για μια βραδιά γεμάτη ενέργεια στο Ηρώδειο. Μαζί του, όπως πάντα, το συγκρότημά του, **Le Super Étoile de Dakar**. Μια μουσική εμπειρία γεμάτη ρυθμό, ενέργεια και αυθεντικότητα.
Ωδείο Ηρώδου Αττικού, 11 Ιουλίου

Το «Άξιον εστί» στο Ηρώδειο

Το 2025 έχει οριστεί ως έτος **Μίκη Θεοδωράκη**, καθώς συμπληρώνονται 100 χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου συνθέτη. Ποιο είναι το πιο εμβληματικό του έργο για να τον τιμήσει το Φεστιβάλ Αθηνών; Μα φυσικά το *«Άξιον εστί»*, το σπουδαίο έργο του **Οδυσσέα Ελύτη**, που μελοποίησε ο μεγάλος αρχιμουσικός. 61 χρόνια έχουν περάσει από την πρώτη του εκτέλεση στο REX το 1964, αλλά πάντοτε μας καθηλώνει και μας εμπνέει. Στην παρουσίαση στο Ηρώδειο θα πρωτοστατεί ο **Γιώργος Νταλάρας**, που θα τραγουδά τα μέρη του λαϊκού τραγουδιστή, ενώ στον ρόλο του ψάλτη θα είναι ο **Δημήτρης Πλατανιάς**. Τα αναγνώσματα των *«Παθών»* απαγγέλλει ο **Δημήτρης Καταλειφός**. Μαζί τους η **Χορωδία του Δήμου Αθηναίων**, η **Χορωδία της ΕΡΤ** και η **Κρατική Ορχήστρα Αθηνών**, υπό τη διεύθυνση του **Μύρωνα Μιχαηλίδη**.
Ωδείο Ηρώδου Αττικού, 13 Ιουλίου

Μια μουσική επιστροφή στις ρίζες

Το ντουέτο των **Μιχάλη** και **Χρήστου Καλκάνη**, οι **Seeds**, δεν χρειάζονται μεγάλες συστάσεις. Ένα κοντραμπάσο και ένα κλαρινέτο μελετούν τα όρια του ήχου, καθώς κινούνται ανάμεσα στην τζαζ, την ηλεκτρονική και τη νεοκλασική μουσική, με συνεργασίες που πάντοτε μας πηγαίνουν ένα βήμα παραπέρα. Στην προγραμματισμένη βραδιά στη Μικρή Επίδαυρο, οι Seeds συναντιούνται με έναν ταλαντούχο ηθοποιό και μια μοντέρνα τραγουδίστρια που καταπιάνεται με παραδοσιακά ακούσματα, για να μιλήσουν με τους ήχους τους, ο καθένας με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο. Ο **Μιχάλης Βαλασόπουλος** θα είναι ο αφηγητής ιστοριών, ενώ η **Alcmini**, μέλος του φωνητικού συνόλου **Chóres**, φέρνει διαχρονικές μελωδίες στο σήμερα.
Μικρή Επίδαυρος, 2 Αυγούστου

Μια ξεχωριστή μουσική βραδιά στο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου

Το επετειακό πρόγραμμα του Αρχαίου Θεάτρου της Επιδαύρου κρύβει μια έκπληξη, καθώς θα φιλοξενήσει μια συναυλία – κάτι πρωτόγνωρο για τα δεδομένα του χώρου. Και ποιος είναι καταλληλότερος γι' αυτό από τον **Θεόδωρο Κουρεντζή**; Ο διεθνής αρχιμουσικός με την ορχήστρα του, **Utopia**, θα αναμετρηθεί με τον επίσης αρχιμουσικό Γκούσταβ Μάλερ. Η βραδιά ανοίγει με τον σπαρακτικό κύκλο τραγουδιών *«Τα τραγούδια για τα νεκρά παιδιά»* (*«Kindertotenlieder»*), που θα ερμηνεύσει η καταξιωμένη μεσόφωνος **Εβ-Μοντ Ιμπό**. Το δεύτερο μέρος είναι αφιερωμένο στην *«Τέταρτη συμφωνία του Μάλερ»*, τη δημοφιλέστερή του, που γράφτηκε το 1900, που ερμηνεύει η κορυφαία σοπράνο **Ρέγκουλα Μίλεμαν**. Στη μουσική του Μάλερ είναι έντονο το στοιχείο της θλίψης, που όμως σταδιακά καταλήγει στο φως.
Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου, 19 Ιουλίου

Εθνική Λυρική Σκηνή

Greek National Opera

nationalopera.gr

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2025/26 | Η όπερα του μέλλοντος από τη μήτρα του παρελθόντος

ΝΕΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ

ΤΖΟΚΟΝΤΑ
Όπερα
Αμίλκαρε Πονκιέλλι
Συμπαραγωγή με το Πασχαλινό Φεστιβάλ του Ζάλτσμπουργκ και τη Βασιλική Όπερα του Λονδίνου
Μουσική διεύθυνση: Φαμπρίτσιο Βεντούρα
Σκηνοθεσία: Όλιβερ Μίερς
19, 22, 25, 29 Οκτωβρίου & 1, 4, 7 Νοεμβρίου 2025

ΖΙΖΕΛ
Μπαλέτο
Μουσική: Αντόλφ Αντάμ, με προσθήκες των Φρήντριχ Μπουργκμύλλερ και Μπορίς Ασάφιεφ
Αναβίωση χορογραφίας, προσαρμογή: Βερόνικα Βιγιάρ, Ελένα Ιγκλέσιας, βασισμένη στην πρωτότυπη χορογραφία του Μαριύς Πετιπά
Μουσική διεύθυνση: Ζοζέ Σαλαζάρ
19, 21, 24, 26, 28, 30, 31 Δεκεμβρίου 2025 & 2, 3 Ιανουαρίου 2026

ΡΕΚΒΙΕΜ ΓΙΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ
Performance – installation
Μουσική: Γιώργος Κουμεντάκης
Σύλληψη, σκηνοθεσία, χορογραφία, εικαστικός σχεδιασμός: Δημήτρης Παπαϊωάννου
Μουσική διεύθυνση: Θεόδωρος Κουρεντζής
20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30 Ιανουαρίου 2026

ΑΝΝΑ ΜΠΟΛΕΝΑ
Όπερα
Γκαετάνο Ντονιτσέττι
Μουσική διεύθυνση: Ζακ Λακόμπ
Σκηνοθεσία: Θέμελης Γλυνάτσης
26, 29 Μαρτίου & 2, 5, 15, 19 Απριλίου 2026

ΚΑΡΜΕΝ
Όπερα
Ζωρζ Μπιζέ
Συμπαραγωγή με το Palazzetto Bru Zane – Centre de musique romantique française, την Όπερα της Ρουέν και τη Βασιλική Όπερα των Βερσαλλιών
Μουσική διεύθυνση: Κωνσταντίνος Τερζάκης
Σκηνοθεσία: Ρομάν Ζιλμπέρ
30 Απριλίου & 2, 3, 5, 7, 14, 17, 20, 24, 26, 28 Μαΐου & 4 Ιουνίου 2026

ΟΠΕΡΑ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

ΜΗΔΕΙΑ
Λουίτζι Κερουμπίνι
Σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής
Σκηνικά, κοστούμια: Γιάννης Τσαρούχης
20 Ιουνίου 2026

ΑΝΑΒΙΩΣΕΙΣ ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ

ΤΟΣΚΑ
Όπερα
Τζάκομο Πουτσίνι
Μουσική διεύθυνση: Πάολο Καρινιάνι
Σκηνοθεσία, σκηνικά, κοστούμια: Νίκος Σ. Πετρόπουλος
27, 30 Νοεμβρίου & 2, 7, 20, 23, 27 Δεκεμβρίου 2025 & 4, 7 Ιανουαρίου 2026

ΦΑΛΣΤΑΦ
Όπερα
Τζουζέππε Βέρντι
Μουσική διεύθυνση: Ντέρρικ Ινόεϊ
Σκηνοθεσία: Στήβεν Λάνγκριτζ
15, 18, 21, 26 Φεβρουαρίου & 1, 5 Μαρτίου 2026

Η ΛΙΜΝΗ ΤΩΝ ΚΥΚΝΩΝ
Μπαλέτο
Μουσική: Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι
Χορογραφία, σκηνοθεσία, σκηνικά: Κωνσταντίνος Ρήγος
Μουσική διεύθυνση: Φιλίπ Φορζέ
7, 8, 15, 22, 27, 28 Μαρτίου & 3, 4 Απριλίου 2026

ΧΡΥΣΗ ΕΠΟΧΗ
Χορός
Κωνσταντίνος Ρήγος
13, 15, 16, 22, 23 Μαΐου 2026

ΤΡΑΒΙΑΤΑ
Όπερα
Τζουζέππε Βέρντι
Μουσική διεύθυνση: Λουκάς Καρυτινός
Σκηνοθεσία, σκηνικά, κοστούμια: Νίκος Σ. Πετρόπουλος
18, 19, 21, 23, 24, 26, 28, 30 Ιουλίου 2026

ΜΙΟΥΖΙΚΑΛ ΓΙΑ ΟΛΗ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΙΖΑΝΤΟΡΑ ΝΤΑΚ
Κείμενο, σκηνοθεσία: Στέλλα Μιχαηλίδου
Μουσική: Κώστας Βόμβολος
6, 7, 14, 21, 24, 28 Δεκεμβρίου 2025 & 3, 4 Ιανουαρίου 2026
Αίθουσα Σταύρος Νιάρχος

ΣΥΝΑΥΛΙΑ

FLORA MIRABILIS
Σπυρίδων Σαμάρας
Μουσική διεύθυνση: Κωνσταντίνος Τερζάκης
27 Σεπτεμβρίου 2025
Αίθουσα Σταύρος Νιάρχος

ΔΙΕΘΝΗ ΒΡΑΒΕΙΑ ΟΠΕΡΑΣ

ΤΕΛΕΤΗ ΑΠΟΝΟΜΗΣ
13 Νοεμβρίου 2025
Αίθουσα Σταύρος Νιάρχος

Η προπώληση του πρώτου τριμήνου ξεκινάει στις 26/6/2025 (ticketservices.gr, Ταμεία ΕΛΣ).

STAVROS NIARCHOS FOUNDATION CULTURAL CENTER
ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ

Μέγας Δωρητής ΕΛΣ
ΙΣΝ / SNF
ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ STAVROS NIARCHOS FOUNDATION
επίκεντρο ο άνθρωπος humanity at the core

Η ΕΛΣ ΕΠΙΧΟΡΗΓΕΙΤΑΙ ΑΠΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

ΜΕΓΑΛΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΛΣ
ΔΕΗ

ΧΟΡΗΓΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ
Piraeus · Metlen Energy & Metals · ALPHA BANK · EUROBANK

ΧΟΡΗΓΟΣ ΜΠΑΛΕΤΟΥ
PRODEA INVESTMENTS

TAKIS

Ήξερε πάντα να σε πετά από ψηλά και να σου λέει «Μπορείς!»

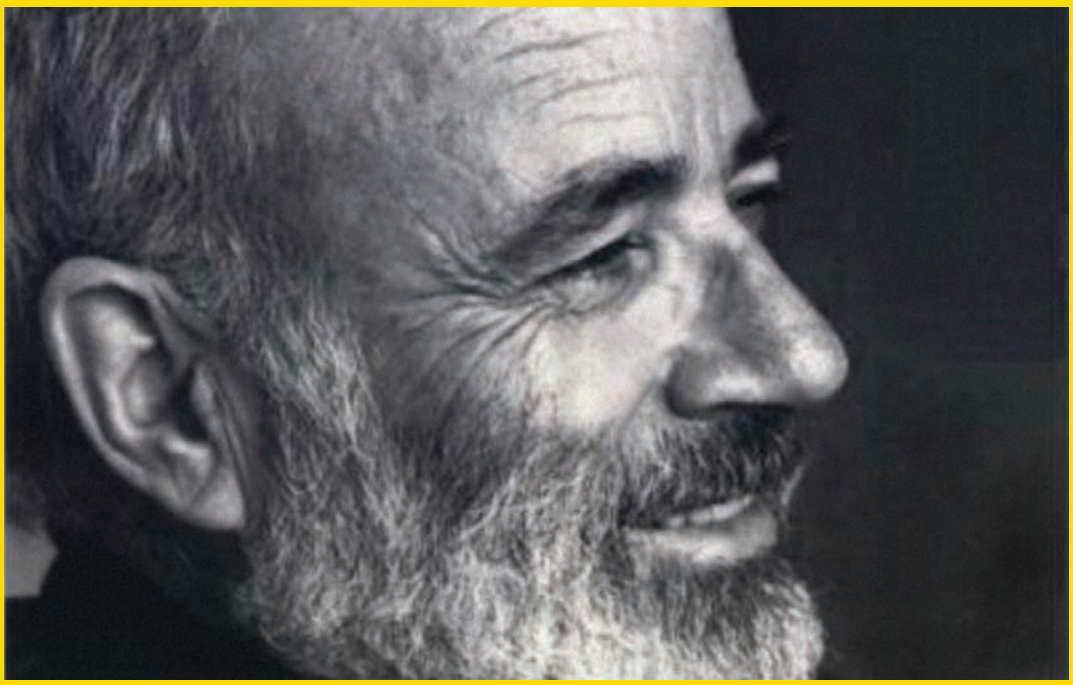

Η Ελένη Ψυχούλη, που έζησε και συνεργάστηκε μαζί του πάνω από 20 χρόνια, σε ένα κείμενο-ποταμό αφηγείται τη ζωή με τον γλύπτη που ήξερε τι να κάνει με τα σίδερα, αλλά λύγιζε από τις απώλειες

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΨΥΧΟΥΛΗ** - Φωτό: **ΑΡΧΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ TAKIS**

Ήμουν δευτεροετής στο πανεπιστήμιο, το 1982, όταν μια νύχτα, αργά, ο Μίνως Αργυράκης, εν μέσω μιας βεγγέρας, θυμάται πως την επομένη είχε υποσχεθεί στον παιδικό του φίλο Takis, μια βοηθό, που ξέχασε φυσικά να αναζητήσει. Ποτέ μου δεν είχα ξαναδεί τον Μίνω σε πανικό, φαινόταν ότι πολύ τον φοβόταν αυτόν τον Takis, που μόλις είχε καταφτάσει από το Παρίσι. Από όλη την ομήγυρη, πέφτει ο κλήρος σε μένα, καθώς ήμουν η μόνη γαλλοτραφής. *«Μη φοβάσαι»*, μου λέει, *«δεν θα σε πάρει, αλλά εγώ πρέπει κάποιον να του παρουσιάσω. Θα μας ταΐσει ωραία κεφτεδάκια, θα φάμε, θα πιούμε και θα φύγουμε»*. Τον Takis ποτέ μου δεν τον είχα ακούσει, εξάλλου τι όνομα κι αυτό για έναν τεράστιο, διεθνή γλύπτη, όπως μου τον είχε συστήσει ο Μίνως, σχεδόν με μομφή που αγνοούσα την ύπαρξη και το μέγεθός του. Την επομένη, μετά από μια μαρτυρική διαδρομή –τρία λεωφορεία και μια μεγάλη ανάβαση, κάθετη σαν απογείωση–, προσγειωθήκαμε στην κορυφή του Γεροβουνού. Άραγε, Γέρικο ή Ιερό βουνό; Μια μεταλλική πόρτα μάς αποκάλυψε ένα στρογγυλό κτίσμα, από ακατέργαστο μπετόν μέσα έξω, δυσθεώρητα ψηλοτάβανο, χωρίς δωμάτια, ημιτελές μέσα στη δική του προσωπική τελειότητα.

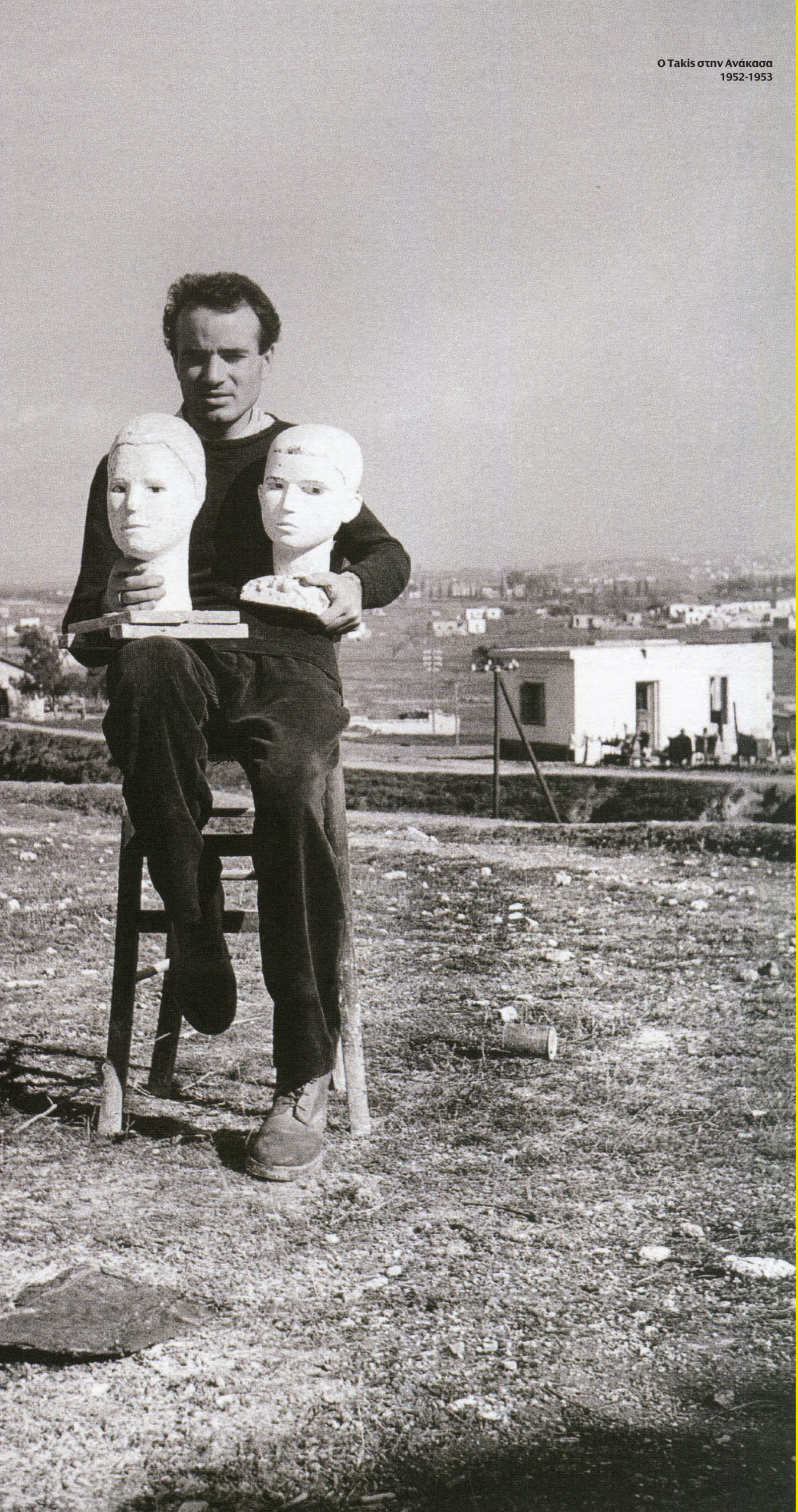

Ο Takis στην Ανάκασα
1952-1953

© PHILIP BOUCAS, TAKIS FOUNDATION ARCHIVE

Τι ζώδιο είσαι, δεσποινίς;

Η 19χρονη φοιτήτρια που ήμουν τότε, ποτέ της δεν είχε αντικρίσει κάτι ανάλογο και ούτε έμελλε να ξαναδεί στη ζωή της – ως τώρα τουλάχιστον. Στον κήπο δάση από *«Σινιάλα»* και *«Λουλούδια»* ορθώνονταν σχεδόν ως τα σύννεφα – σκληρά, ατσάλινα, μεταλλικά αλλά και εύθραυστα συνάμα, σαν μικρές πνοές ανέμου, σαν αναστεναγμοί. Στη μέση της βεράντας ένας κύριος βαρύς, κατηφής, σχεδόν αμίλητος, κάπνιζε αρειμανίως κοιτώντας στο πουθενά. *«Τι ζώδιο είστε, δεσποινίς;»* Μία και μοναδική ερώτηση. *«Κριός»*. *«Κριός είναι ο Ιόλας και ο γιος μου. Σας προσλαμβάνω»*. Ο Μίνως κοντεύει να πέσει από την καρέκλα του. Όπως μου λέει μετά: *«Αυτός κρατάει τον λόγο του, δεν είναι σαν κι εμάς. Το εννοεί»*.

Στο Γεροβουνό

Δεν ήταν η ανάγκη της επιβίωσης που με έβαλε, από τις 6 το πρωί την επόμενη μέρα, στην περιπέτεια του Γεροβουνού, στη μέση μιας ακατοίκητης, υποβαθμισμένης και άγονης περιοχής, που τότε στέγαζε κάποιους φτωχούς μεροκαματιάρηδες και στα περίχωρά της καταυλισμούς Ρομά. Αυτή που, απ' όλες τις περιοχές της Αττικής, επέλεξε ο ζάμπλουτος Παριζιάνος εικαστικός για να χτίσει το παράξενο παλάτι του, το οποίο είχε κάτι από διαστημόπλοιο. Δεν ήταν ότι δεν μπορούσα να πω όχι. Ήταν ότι ο πρώτος παγκόσμια «μαγνητικός» γλύπτης διέθετε τη δύναμη του πιο ισχυρού ηλεκτρομαγνήτη. Το Όχι δεν υπήρχε ως απάντηση για τον Takis. Αν είχες τα κότσια να το πεις, θα έπρεπε να το πληρώσεις ακριβά και με όλη την εκδικητικότητα του Σκορπιού, όπως θα διαπίστωνα στη συνέχεια.

«Παιδί μου, θα αυτοκτονήσω»

Οι επαγγελματικές μου υποχρεώσεις ποτέ δεν καθορίστηκαν ακριβώς. Γρήγορα συνειδητοποίησα πως ο Takis είχε φοβία με το τηλέφωνο, με τους λογαριασμούς και με οτιδήποτε πρακτικό αυτής της ζωής. Αν του πήγαινες τη ΔΕΗ νωρίς το πρωί, πάθαινε υστερία – οι λογαριασμοί έπρεπε να εμφανίζονται με τρόπο, μετά το πρώτο ποτήρι κρασί του μεσημεριανού του. Για κάθε τηλέφωνο έπρεπε να προετοιμαστεί ψυχολογικά, βηματίζοντας πάνω κάτω σαν θηρίο σε κλουβί, προετοιμάζοντας μέσα του τον διάλογο.

Στον υπόλοιπο χρόνο έπρεπε να βάλω μια τάξη στα ατελιέ του. Εκεί, ανάμεσα σε αράχνες και περιττώματα τρωκτικών, άρχισα να ανακαλύπτω σκισμένες σελίδες, παλιά σημειωματάρια, γραμμένα με μια ιερογλυφική γραφή-οπτικό αριστούργημα, που όμως αποκάλυπτε έναν άνθρωπο ο οποίος δεν είχε περάσει από σχολείο και ποτέ του δεν έμαθε ορθογραφία. Οι πίσω του σελίδες, θραύσματα ζωής. Σπαρακτικής, σχεδόν τρομακτικής. Σιγά σιγά έμαθα να τα αποκρυπτογραφώ, να τα μεταγράφω. Πολλές δεκαετίες αργότερα, έμελλε να τα συνθέσω στην αυτοβιογραφία του, η οποία κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Λιβάνη.

Το βράδυ, όταν έφευγα, τον έβρισκα ολομόναχο, με ένα ουίσκι πλάι στο τζάκι του, να ακούει στη διαπασών την *«Τραβιάτα»* με την Κάλλας. Ήταν μια μοναξιά που σου ξέσκιζε την ψυχή. Σιγά σιγά άρχισε να με καλεί να μοιραστώ ένα ποτήρι μαζί του. Δεν είχα βάλει ποτέ αλκοόλ στο στόμα μου, αλλά τον φοβόμουν πολύ για να αρνηθώ. Μια τέτοια βραδιά, σπάει τη σιωπή του με ένα: *«Παιδί μου, θα αυτοκτονήσω»*. Ήταν της μόδας τότε οι τάσεις αυτοκτονίας, μας έδιναν μοιραίο στιλ, αυτός όμως ένιωσα ότι το εννοούσε. Και από κείνη τη στιγμή, έγινε το προσωπικό μου στοίχημα: να μην τον αφήσω να το κάνει. Γι' αυτό ποτέ δεν τον «θαύμασα». Γιατί από την αρχή ήξερα πόσο τρωτός και απέραντα απελπισμένος ήταν. Με μισούσε που περνούσα καλά, που διασκέδαζα, που ξενυχτούσα. Όταν ήξερε πως θα βγω το βράδυ, την επομένη, όταν, άγρυπνη από τις 6, έφτανα μετά από όλη την περιπέ-

➜

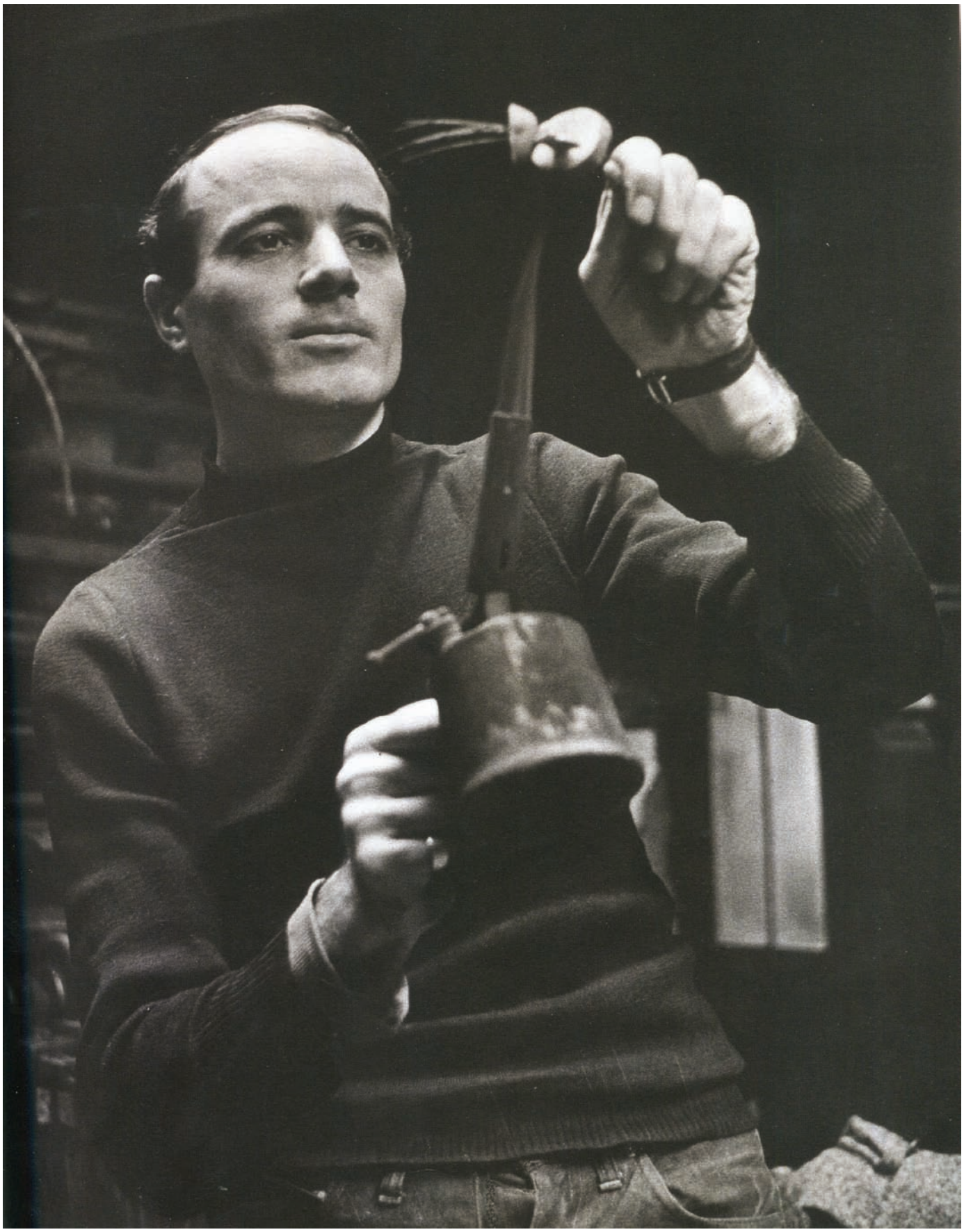

© PHILIP BOUCAS, TAKIS FOUNDATION ARCHIVE

Ο Takis στο σιδηρουργείο Λονδίνο, 1955

© TAKIS FOUNDATION ARCHIVE

«Ερωτικό» σίδηρος, μαγνήτης, καρφιά, 1991

τεια στο βασίλειό του, με περίμενε στην πόρτα λέγοντας: *«Έπρεπε να είσαι εδώ στις 8. Είναι 8 και 3, δεν σου ανοίγω, να φύγεις»*. Και φυσικά, δεν άλλαζε γνώμη. Εκείνος, έλεγε, δεν ήξερε να ζει και δεν κατάφερε ποτέ να το μάθει. Μόνο να σκέφτεται και να κάνει τέχνη. Και αυτό δεν τον έκανε ποτέ ευτυχισμένο.

Ένας γκάγκστερ με Cerutti

Όσα τον έκαναν ευτυχισμένο: ένα δείπνο με καλό κρασί και καλή παρέα, στην Coupole, στην Closerie des Lilas, ενίοτε στον Βιετναμέζο της γειτονιάς. Αποκλειστικά. Οι πειραματισμοί δεν του άρεσαν. Κάθε πρωί έφτιαχνε την ίδια νερόβραστη σούπα, νερό και τραχανά, μνήμη από τα χρόνια της πείνας. Μια ρέγκα που κάπνιζε σε εφημερίδα – μια φορά έβαλε φωτιά στην κουζίνα. Οι ελιές και η λακέρδα. Η σιέστα του. Οι ατέλειωτες ταινίες που έβλεπε καθημερινά. Με προτίμηση στις γκαστερικές. Έκλεβε κόλπα, κατά βάθος τ' όνειρό του ήταν να είναι γκάγκστερ και να φοράει Cerutti, την αγαπημένη φίρμα της Μαφίας. Το καθημερινό του περπάτημα, δεκάδες χιλιόμετρα με κείνο το ταχύ, νευρικό βήμα, με τον τεράστιο διασκελισμό και τους σκυφτούς ώμους και το τσιγάρο πάντα κολλημένο στα χείλη. Κατάπινε τα χιλιόμετρα σαν να τον κυνηγούσαν.

Οι δικές του μαργαρίτες

Μια μέρα, άνοιξη ανθισμένη, περπατούσαμε στον Πύργο Βασιλίσσης. *«Τι βλέπεις γύρω σου;»*, με ρωτάει. Εγώ έβλεπα μόνο λουλούδια. *«Είναι τα "λουλούδια" μου, από δω τα εμπνεύστηκα»*. Ποτέ δεν είχε πάει ο νους μου πως οι ατσάλινοι «μίσχοι», με το δυσθεώρητο ύψος και τα γρανάζια, ήταν η δική του εκδοχή μιας μαργαρίτας. Τα λιβάδια της –ελάχιστης– παιδικής του ξενοιασιάς. *«Τέχνη κάνεις με ό,τι έχεις δίπλα σου»*, αυτό μου έμαθε. Εγώ αντικατέστησα την τέχνη με τη ζωή, που μου πήγαινε καλύτερα. Και όταν ξεκίνησε, νηστικός και απένταρος, με κρίσεις επιληψίας από την πείνα, το μόνο που μπορούσε να βρει με ελάχιστες δεκάρες, ήταν άφθονα σιδερικά, απομεινάρια του πολέμου, στις μάντρες του Κόκκινου Μύλου. Μ' αυτά τα σιδερικά και τους μαγνήτες κίνησε ξυπόλητος για το Παρίσι.

Τέχνη για να εκδικηθεί

Στην ουσία, ο Takis έκανε τέχνη για να εκδικηθεί: τους αστούς διανοούμενους καλλιτέχνες του Μπραζίλιαν που τον χλεύαζαν και τον περιφρονούσαν, τη μητέρα του για την τρυφερότητα που του στέρησε, την κατάρρευση της οικογένειάς του που του στέρησε τη μόρφωση, τον πόλεμο που του στέρησε την τροφή, τις γυναίκες που του στέρησαν την αγάπη τους, γιατί δεν είχε παπούτσια να φορέσει. Έκανε τέχνη για να την πετάξει στα μούτρα των αστών και των πλουσίων, τους οποίους μισούσε θανάσιμα. Για κείνα τα χρόνια δεν ήθελε να μιλάει. Η πληγή ήταν πάντα ανοιχτή μέσα του, μια πληγή που εκδηλωνόταν με έναν αιώνιο πυρετό. Το βλέμμα του είχε πυρετό, τα τεράστια, υπέροχα χέρια του πάντα έτρεμαν, όλη του η ύπαρξη έκρυβε πόνο, ταραχή και μια απίστευτη λαχτάρα να πάρει το αίμα του πίσω. Όλες οι επιτυχίες ήρθαν στα πόδια του. Το αίμα του δεν το πήρε ποτέ πίσω. Η κρύα εκδίκηση δεν σε χορταίνει ποτέ.

«Το χρυσάφι με καβλώνει»

Όλη του η ζωή ήταν μια δυστοπία, που την πάλευε με μελέτες και θεωρίες και με ατέλειωτες ηθελημένες στερήσεις. Με σιδερένια υγεία, κάθε τρεις και λίγο αποφάσιζε να κόψει το τσιγάρο και το φαγητό, απλά επειδή ήταν ό,τι αγαπούσε περισσότερο στον κόσμο. Ο τρόπος που το έκανε, μαζοχιστικός, ένα ατέλειωτο αυτομαστίγωμα, καθώς πάντα επέλεγε για όλα το πιο δύσβατο μονοπάτι. Μαζί του

Με τον Γάλλο γλύπτη Σεζάρ (αριστερά) και τον Ελβετό γλύπτη Ζαν Τινγκελί, σύζυγο της Νίκι Ντε Σεν Φαλ, (δεξιά) τέλη δεκαετίας '80

Με μισούσε που περνούσα καλά, που διασκέδαζα, που ξενυχτούσα. Όταν ήξερε πως θα βγω το βράδυ, την επομένη, όταν, άγρυπνη από τις 6, έφτανα μετά από όλη την περιπέτεια στο βασίλειό του, με περίμενε στην πόρτα λέγοντας: «Έπρεπε να είσαι εδώ στις 8. Είναι 8 και 3, δεν σου ανοίγω, να φύγεις». Και φυσικά, δεν άλλαζε γνώμη. Εκείνος, έλεγε, δεν ήξερε να ζει και δεν κατάφερε ποτέ να το μάθει. Μόνο να σκέφτεται και να κάνει τέχνη. Και αυτό δεν τον έκανε ποτέ ευτυχισμένο.

© ANDRE MORAIN, TAKIS FOUNDATION ARCHIVE

Ο εξωτερικός χώρος του σπιτιού, ατελιέ και Ιδρύματος Takis στο Γεροβουνό

© TAKIS FOUNDATION ARCHIVE

έπρεπε όλοι να λιμοκτονούμε, μετρώντας με μαθηματική ακρίβεια τις θερμίδες ενός μαρουλόφυλλου. Δεν ξέρω αν τελικά αγαπούσε περισσότερο τη δόξα ή το χρήμα, γιατί όταν τον γνώρισα ήταν ήδη χορτασμένος από επιτυχία. Από χρήμα δεν χόρτασε ποτέ. Το χρήμα ήταν για κείνον μια απόδειξη αγάπης και εκτίμησης.

Κάποτε αποφάσισε να κάνει κοσμήματα στην Ελβετία. Από καθαρό, σαν ήλιο, χρυσάφι. Για καιρό πηγαινοερχόμασταν με τις τσάντες γεμάτες ράβδους χρυσού και νομίζω πως ποτέ δεν τον είδα πιο χαρούμενο. Μια μέρα απλώσαμε τη φρέσκια παραγωγή στο κρεβάτι του Richemond, του πιο εκλεκτού ξενοδοχείου της πόλης. Δεκάδες ολόχρυσα κοσμήματα απλωμένα παντού κι εκείνος να χορεύει ολόγυρα με μια σαμπάνια στο χέρι, μεθυσμένος από τη θέα τους. *«Το χρυσάφι με καβλώνει»*. Το ίδιο ευτυχισμένος ήταν όταν έφτασε στο σπίτι η προκαταβολή μιας μεγάλης αγοράς. Δεν ξέραμε πού να βάλουμε τόσο χρήμα: έκανε σαν μωρό όταν κατεβάσαμε κάθε κατσαρόλα και τηγάνι και το γεμίζαμε ως πάνω με δολάρια.

«Μπορώ να σας δω μόνο στις 5 το πρωί και μόνο για μισή ώρα»

Τη δόξα, πάλι, τη χρησιμοποιούσε αλλιώς. Με καψόνια που υποσυνείδητα χρησιμοποιούσε ως ερωτήσεις. Πόσο μεγάλος πιστεύεις ότι είμαι; Ή, για να χρησιμοποιήσω τον δικό του τρόπο έκφρασης, όταν τον έπιανε η μεγαλομανία να μιλά για τον εαυτό του στο τρίτο πρόσωπο: *«Πόσο τεράστιος πιστεύεις ότι είναι ο Takis;»*. Επειδή όλα, ακόμη και τα πιο απλά, τα στριφογύριζε μέσα από περίτεχνους, βασανιστικούς λαβύρινθους, θα αρκούσε απλά να ρωτήσει: «Πόσο μ' αγαπάς;».

Όπως όταν το γαλλικό κράτος του έκανε τη μεγάλη τιμή να εγκαινιάσει το ολοκαίνουργιο Μουσείο του Jeu de Paume, με μια τεράστια αναδρομική του. Ο διευθυντής του, ένας κουλ νεαρός διανοούμενος και μεγάλη μορφή της Ιστορίας της Τέχνης, θαρρώ πως δεν ήξερε πού έμπλεκε όταν του το ζήτησε. Η ζωή της ομάδας του και η δική του, για δύο χρόνια, μέχρι τα εγκαίνια, μεταμορφώθηκε σε βασανιστήριο. Σε κάθε συνάντηση που του ζητούσαν έβαζε και μια μεγαλοπρεπή απαίτηση: *«Μπορώ να σας δω μόνο στις 5 το πρωί και μόνο για μισή ώρα»*. Εκείνοι τον ευχαριστούσαν και απλά ερχόντουσαν στις 5 το πρωί, φρέσκοι, χαμογελαστοί και με ζεστά κρουασάν. *«Για να έρθω στα γραφεία σας, θέλω να μου στείλετε λιμουζίνα»*. Στη δεδομένη ώρα, μια αστραφτερή λιμουζίνα περίμενε έξω από το σπίτι του. Στα εγκαίνια, τελευταία στιγμή τους ξεφούρνισε πως δεν πρόκειται να εκτεθεί ως έργο τέχνης μπροστά στα πλήθη και πως θέλει να του ετοιμάσουν ένα δωμάτιο υπερυψωμένο, με θέα στην έκθεση, σαμπάνιες και χαβιάρι μπελούγκα, με ζεστά μπλινίς. Όλα έγιναν όπως τα επιθύμησε. Οι Γάλλοι αντιμετωπίζουν τον καλλιτέχνη τουλάχιστον σαν Θεό, οι ιδιοτροπίες και οι εκκεντρικότητες δεν τους πτοούν όταν πίσω τους μπορούν να αναγνωρίσουν μια πανανθρώπινη Αλήθεια.

Με το τέλος της έκθεσης, ο Takis νοίκιασε μια τεράστια βίλα πάνω στη θάλασσα, σε μια εξοχή του Μόλυβου της Μυτιλήνης, έβγαλε τέσσερα αεροπορικά για τον διευθυντή και την οικογένειά του και τους την παρέδωσε για ένα μήνα, ώστε να κάνουν τις διακοπές τους. Είχε φροντίσει να έχουν αυτοκίνητο, μαγείρισσα, υπηρετικό προσωπικό. Είχαν απαντήσει στο «πόσο μ' αγαπάς». Και η αγάπη τον Takis τον έκανε αλοιφή. Όπως μπορούσε να τον εξοργίσει ή να τον βυθίσει στην κατάθλιψη κάθε χαμένη αγάπη.

TAKIS

Η Ντο

Όταν τον γνώρισα, μόλις τον είχε εγκαταλείψει η Ντο, η πεντάμορφη Γερμανίδα τελευταία γυναίκα του. Ο Takis είχε πιστέψει πως η Ντο δεν θα έφευγε ποτέ από κοντά του. Αυτή, για είκοσι χρόνια, ήταν ο τοίχος ανάμεσα σε κείνον, τον κόσμο και την καριέρα του. Είχε αναλάβει με απόλυτη γερμανική οργανωτικότητα όσα εκείνος έτρεμε: έχτισε την καριέρα του, τον νοικοκύρεψε, τον έβαλε να αγοράσει σπίτια, τα διακόσμησε, τα οργάνωσε, άνοιξε λογαριασμούς στις τράπεζες. Μαζί της πέρασε από τη ζωή του αιώνιου νομάδα-πλάνητα, που κοιμόταν εδώ κι εκεί, στο αστικό, έστω και εκκεντρικό, στάτους του επιτυχημένου παγκοσμίως καλλιτέχνη. Κάποτε εξαφανίστηκε χωρίς να αφήσει κανένα μήνυμα. Ο Takis την περίμενε κάθε μέρα. Και κάθε μέρα βυθιζόταν πιο πολύ στο σκοτάδι. Κατά βάθος δεν άντεχε άλλη μια «προδοσία», αλλά ούτε και το γεγονός πως πλέον έπρεπε να σηκώνει μόνος του το τηλέφωνο. Τότε πηγαινοερχόμασταν στο Παρίσι.

Άδειο σπίτι

Σε ένα από αυτά τα ταξίδια, φτάνουμε από το αεροδρόμιο και μου δίνει τα κλειδιά του να ανοίξω – φυσικά του ήταν κάτι σαν άθλος να ξεκλειδώσει μια πόρτα. Εκείνη τη στιγμή θα 'θελα από μια μικροκαμωμένη Ελένη να γίνω το Σινικό Τοίχος, να μπω μπροστά, να του κρύψω τη θέα, να μη δει. Και οι τρεις όροφοι ενός μαγικού διαμερίσματος άδειοι. Μόνο μια ψάθινη λερωμένη μοκέτα από τοίχο σε τοίχο, μόνο ένα σκούρο περίγραμμα στους τοίχους, εκεί όπου άλλοτε κρεμόντουσαν έργα τέχνης αμύθητης αξίας, έργα των φίλων του και εξίσου διάσημων ζωγράφων. Η Ντο είχε αδειάσει όλο το σπίτι όσο έλειπε. Είχε αδειάσει την κοινή τους ζωή. Είχε αδειάσει όλα όσα έχτισαν μαζί. Τον είχε αδειάσει. Κάπνισε ένα πακέτο τσιγάρα πηγαίνοντας πάνω κάτω, σιωπηλός σαν ταύρος που μόλις έχασε τα κέρατά του. Από τότε αγάπησε τα ξενοδοχεία. Νοίκιαζε σουίτες σε κάθε πόλη, πάντα στο καλύτερο, στο ακριβότερο, στο πιο μπαρόκ, στο πιο ιστορικό. Αναπτύσσοντας θεωρίες για τη σημασία του room service στη ζωή του ανθρώπου.

Από το Κάιρο στο Ασουάν

Μέσα του πάντα κάτι πάλευε: τα μυστήρια της ζωής και του θανάτου, τη φθορά, την ευτυχία, το βαθύτερο νόημα, το «υπερπέραν». Έκανε τα πάντα, τα δυνατά και τα αδύνατα, για να κοπάσει μέσα του τον πυρετό, να χαρίσει στην ανθρωπότητα τις ανακαλύψεις του. Όσο μεγάλωνε, η Τέχνη από μόνη της δεν του ήταν αρκετή. Για την ακρίβεια, της είχε γυρίσει την πλάτη. Τον βοηθούσαν οι Ορφικοί, ο Πλάτωνας, μετά η Αίγυπτος. Φορτωμένοι βιβλία, ξεκινούσαμε το ετήσιο προσκύνημα, από το Κάιρο ως το Ασουάν. Πάντα είχε έναν δικό του τρόπο να βλέπει τους Αιγύπτιους θεούς σαν δικούς του ανθρώπους, εξωγήινους, με το βλέμμα πάντα ψηλά, στον πλανήτη που έχασαν. Αυτό το ετήσιο ταξίδι ήταν σαν επίσκεψη στους τάφους των μόνων συγγενών που αναγνώρισε ποτέ. Έμενε για ώρες μέσα στη Μεγάλη Πυραμίδα, πιστεύοντας ακράδαντα στον μαγνητισμό και τη θεραπευτική της δύναμη. Ρόλος μου να καταγράφω. Κοσμοθεωρίες που έμπλεκαν μέσα τους όλο το ταξίδι, από τους Ασσύριους ως τη δική του εσωτερική πάλη. Οι θεωρίες γινόντουσαν πράξη, στον κήπο του Γεροβουνού έσκαβε τάφους, έμενε μέσα ζωσμένος χειροπόδαρα με μαγνήτες, που πίστευε πως τον οδηγούσαν σε ένα μείγμα από Υγεία και Αθανασία.

Πλάι στον Μιτεράν και τον Ζακ Λανγκ

Παιδευόταν και μας παίδευε, θέλοντας να μας χαρίσει την αθανασία. Για κείνον ο καλλιτέχνης έπρεπε να είναι μύστης, ακούραστος εργάτης στην ανακάλυψη του μυστηρίου που είναι ο άνθρωπος. Σακατεμένος εκείνος, πάλεψε να βρει μια θετική απάντηση για όλους μας. Τελικά, μας έδωσε πολλά. Αλλά όχι αυτά που νόμιζε. Πλάι του διδάχτηκα τη φιλία, την προσφορά και τα όρια-που δεν υπάρχουν. Ήξερε πάντα να σε πετά από ψηλά και να σου λέει *«μπορείς!»*. Όπως όταν ανέλαβε ένα τεράστιο κρατικό έργο, ένα δάσος από τα *«Φωτεινά σινιάλα»* του, στον άξονα των μεγάλων μνημείων της πόλης του Παρισιού. Το φως τους, σηματοδοτούσε την από βορρά είσοδο στην Πόλη του Φωτός. Ύψιστη τιμή, την οποία καταχάρηκε για λίγο και την ανταπέδωσε με ένα πρόχειρο σκιτσάκι βιαστικά καμωμένο. *«Πάρτε και κάντε το»*, ήταν η εντολή σε μένα και τον βοηθό του, τον εικαστικό Χρήστο Τζίβελο. Ακόμη και σήμερα δεν ξέρω πώς κατάφερα να τα βγάλω άκρη με τις έρευνες, τις απίστευτες μελέτες που χρειάστηκε να γίνουν, να μάθω τις ορολογίες, να δουλεύω πλάι στον Μιτεράν και τον Ζακ Λανγκ, στα 20 μόλις χρόνια μου και με κανέναν επίσημο τίτλο στο βιογραφικό μου. Ένα «μπορείς!» κυκλοφορεί από τότε και για πάντα στο αίμα μου.

Η δωρεά του Γεροβουνού στο κράτος

Από νέος, δεν έβαλε ποτέ νερό στο κρασί του. Από τα πρώτα χρόνια της καριέρας του και το πέρασμά του από τη Νέα Υόρκη, πάλεψε για τα δικαιώματα των καλλιτεχνών, με επαναστατικές για την εποχή performances, όπως όταν έκλεψε τα έργα του από το Moma, για να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη. Και πάντα, όση αναγνώριση και να εισέπραξε, μέσα του κατοικούσε μια δυσπιστία για τους εμπόρους, τις γκαλερί και τα μουσεία. Όπως κατοικούσε και μια αιώνια πίστη και αφοσίωση σε όσους τον βοήθησαν στα δύσκολα πρώτα χρόνια.

Ήθελε να βοηθήσει τους νέους καλλιτέχνες, να τους δώσει ένα βήμα. Και κάπως έτσι, αποφάσισε να δωρίσει το Γεροβουνό στο κράτος, να το μεταμορφώσει σε Ίδρυμα για τις τέχνες και τις επιστήμες. Γολγοθάς μπλεγμένος μέσα σε μια ανούσια γραφειοκρατία, που δεν θα ολοκληρωνόταν ποτέ χωρίς τη βοήθεια της Μελίνας και της Μένης Μαλλιώρη. Το είχε σκυλομετανιώσει πολλές φορές, αλλά δεν ήταν και από κείνους που θα άφηναν κάτι ταπεινό στα μάτια του, όπως ένα αφηρημένο «κράτος», να μην κάνει το δικό του. Όταν τα καταφέραμε, ως διευθύντρια αποφάσισα να το εγκαινιάσουμε με μια μεγάλη έκθεση νέων Ελλήνων καλλιτεχνών. Δούλεψα σκληρά και με αυταπάρνηση ώστε να γίνουν όλα σωστά, πιστεύοντας πως του ετοιμάζω το μεγαλύτερο δώρο. Πως κρύβομαι πίσω από το όνειρό του για να του το προσφέρω σαν μια απτή πραγματικότητα. Και όλα πήγαν περίφημα. Χιλιάδες κόσμος στα εγκαίνια. Μια μαγεία, να βλέπεις τα έργα των παιδιών να μπλέκονται με τα δικά του *«Σινιάλα»*, με τη δική του ζωή. Μια αόρατη σκυτάλη ανάμεσα στο Τώρα και το Μετά, καμωμένη από πολλές διαφορετικές διαλέκτους για να εκφράσεις την Τέχνη.

Σιχαινόταν τα «γκέτο», την παροικία, τον χριστιανισμό, τις εθνικότητες, τους πλούσιους, τους βολεμένους, τις οικογένειες. Τον εαυτό του τον ήθελε μόνο «Πολίτη του κόσμου».

Με τον Βρετανό συγγραφέα, τεχνοκριτικό και επιμελητή εκθέσεων Γκάι Μπρετ στην γκαλερί Indica 1964

Ο Takis συμμετέχει στην Documenta VI του Κάσελ παρουσιάζοντας το έργο του «Espace Musical» Ιούνιος 1977

© TAKIS FOUNDATION ARCHIVE

© CLAY PERRY

«Φωτεινό σινιάλο» ατσάλι, σίδηρος, γυαλί, ηλεκτρικός κινητήρας, 1976

© TAKIS FOUNDATION ARCHIVE

Την επόμενη ημέρα, περίμενα με καρδιοχτύπι σαν καλή κόρη το «μπράβο» του μπαμπά. Βρήκα μπροστά μου όλα τα πηφαίστεια της γης σε έκρηξη. Αυτή την εισβολή στο προσωπικό του ιερατείο, δεν την άντεξε. Το πρωθύστερο είναι δύσκολο να το αντιμετωπίσεις. Μέσα από την εκδήλωση μιας βραδιάς είδε το Μετά από κείνον να ξετυλίγεται τρισδιάστατο μπροστά του. *«Τι μου κουβάλησες όλους τους μαντραχαλαίους εδώ μέσα;»*, μου πετάει για τους καλλιτέχνες που ένθερμα ήθελε να βοηθήσει. Και αυτό, θαρρώ, ήταν χειρότερο και από τον θάνατο. Η σκυτάλη των νέων αγοριών. Η ζήλια του αρσενικού Σκορπιού, που μέσα από τον καθρέφτη των επόμενων βλέπει πως δεν είναι πια ο ωραίος σαν Έλληνας, ο παράξενος και πυρετώδης Γανυμήδης, που τόσο λάτρεψαν και προστάτεψαν οι ιέρειες της τέχνης των Παρισίων και της Νέας Υόρκης. Μου απαγόρευσε ρητά κάθε δημόσια εκδήλωση.

«Αν μάθω ότι κάνεις παρέα με την Ελληνιά...»

Τα καψόνια ήταν το αγαπημένο του παιχνίδι, η διασκέδασή του. Ο συλλέκτης που εξέφραζε ενδιαφέρον να αγοράσει ένα έργο του έπρεπε να καταθέσει ένα αστρονομικό ποσό στην τράπεζά του, μόνο και μόνο για να μπορέσει να δει τα έργα του. Η διαπραγμάτευση ήταν άλλο ένα μαρτύριο για τον πελάτη, τον συλλέκτη, τον γκαλερίστα. Ο κύκλος του περιλάμβανε ελάχιστους ανθρώπους. Όποιος κι αν ήσουν, ό,τι κι αν ήσουν, δεν υπήρχε περίπτωση να τον συναντήσεις και είχε πολλούς προσβλητικούς τρόπους στο μανίκι του για να αποκρούει όσους τολμούσαν να του πιάσουν κουβέντα. Όταν ζούσαμε στο Παρίσι, μου το είχε δηλώσει ευθαρσώς: *«Αν μάθω ότι κάνεις παρέα με την Ελληνιά, θα σε στείλω πίσω με το πρώτο αεροπλάνο»*.

Σιχαινόταν τα «γκέτο», την παροικία, τον χριστιανισμό, τις εθνικότητες, τους πλούσιους, τους βολεμένους, τις οικογένειες. Τον εαυτό του τον ήθελε μόνο «Πολίτη του κόσμου». Αγαπούσε τους απλούς ανθρώπους, τους λαϊκούς, τους παράξενους, τους έξω από τα όρια. Μα πιο πολύ απ' όλα, τα κορίτσια. Δεν τον ένοιαζε αν ήταν όμορφα ή έξυπνα. Αρκεί να κυκλοφορούσαν παντού γύρω του, σαν υπόσχεση ζωής, σαν ομορφιά, σαν «μαθήτριες». Το σεξ δεν ήταν ποτέ ο στόχος του. Εκείνος ήταν άντρας παλιάς κοπής και μαζί άντρας εξωγήινος και μάλλον, τελικά, ντροπαλός. Τον έρωτα τον προτιμούσε διάχυτη αύρα, ρέουσα ηδονή, μια κλεφτή ματιά μιας νεράιδας που παίρνει το μπάνιο της στην πισίνα του. Του έφτανε αυτό. Το διάχυτο, το πλατωνικό.

Ο Εκείνος

Και τα κατάφερε να φύγει όπως ήθελε. Περιτριγυρισμένος από νιάτα και ομορφιά. Κάποτε, από λάθος των γιατρών, που δεν πήραν χαμπάρι το πρόβλημα με τον θυροειδή του, κατέληξε σε κώμα, στην Εντατική. Όταν πήγαμε να τον δούμε, κάτω από τα σεντόνια έβγαινε ένας καπνός. Θορυβημένοι νομίσαμε πως κάτι έπαθε κάποιο μηχάνημα. Πλην, όμως, όχι. Απλά, με τρόπο που δεν καταλάβαμε ποτέ, στην Εντατική μπήκε με τα τσιγάρα του, τα οποία κάπνιζε αρειμανίως. Τότε πίστεψα πως δεν θα πεθάνει ποτέ. Και κάπως έτσι έγινε. Δεν τον έκλαψα, δεν τον θρήνησα, δεν μου έλειψε. Γιατί στα είκοσι, κοντά, χρόνια μαζί του, είχα γίνει Εκείνος. **Α**

«Σπείρα», άποψη της έκθεσης «Takis 1∞» στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην Άνδρο

Αίθουσα Sex and Science, άποψη της έκθεσης «Takis 1∞» στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην Άνδρο

INFO
Ίδρυμα Βασίλη & Ελίζας Γουλανδρή, Ερατοσθένους 13, Αθήνα
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Χώρα, Άνδρος
έως 2 Νοεμβρίου 2025

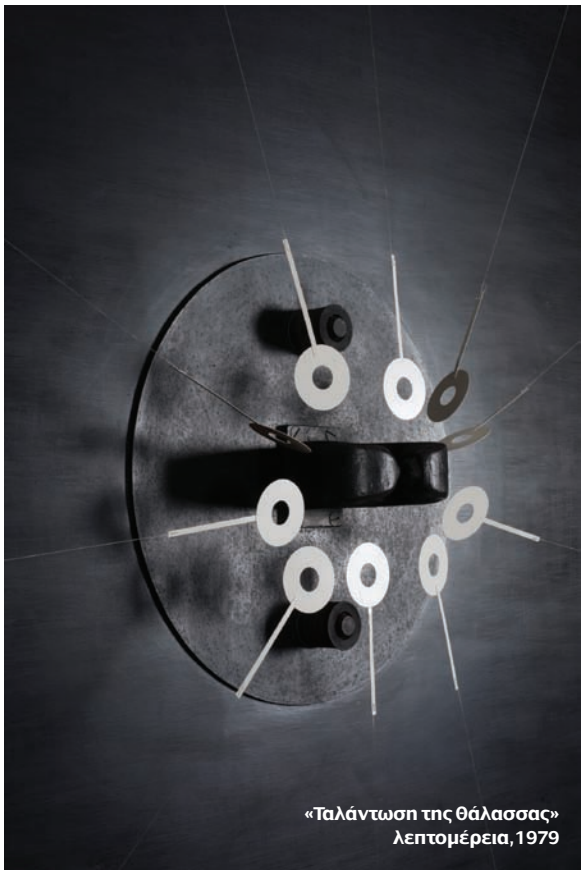

«Ταλάντωση της θάλασσας» λεπτομέρεια, 1979

© TAKIS FOUNDATION - RESEARCH CENTER FOR THE ART AND THE SCIENCES / ADAGP, PARIS / ΟΣΔΕΕΤΕ

TAKIS 100

Η ενέργεια του αόρατου

Με αφορμή τα 100 χρόνια από τη γέννησή του, δύο αναδρομικές εκθέσεις σε Αθήνα και Άνδρο από το Ίδρυμα Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, φωτίζουν το έργο του μεγάλου καλλιτέχνη

Της **ΝΙΚΗΣ-ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΣΚΙΝΑ**

Ο Παναγιώτης Βασιλάκης, γνωστός ως Takis, υπήρξε ένας από τους πιο πρωτοποριακούς και ανεξάρτητους καλλιτέχνες του 20ού αιώνα. Η τέχνη του δεν ήταν απλώς οπτική. Ήταν εμπειρία, ενέργεια, συχνότητα. Ήταν ένας τρόπος να αγγίξει το αόρατο, να εκπροσωπήσει τις δυνάμεις του σύμπαντος, να συνδέσει το τεχνικό με το μεταφυσικό, το σύγχρονο με το αρχέγονο.

Αυτόν τον Ιούνιο, με αφορμή τα 100 χρόνια από τη γέννησή του, το Ίδρυμα Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή οργανώνει ένα μεγάλο επετειακό αφιέρωμα στην Αθήνα και στην Άνδρο, με τον τίτλο *«Takis 1∞»*. Πρόκειται για την πιο πλήρη αναδρομική έκθεση που έχει γίνει ποτέ για τον Takis στην Ελλάδα, μετά την παρουσίαση της έκθεσης του Jeu de Paume στην ΑΣΚΤ. Το Ίδρυμα, με το οποίο ο ίδιος διατηρούσε στενή σχέση, ανέλαβε το φιλόδοξο εγχείρημα, όχι μόνο για να τιμήσει τον καλλιτέχνη αλλά και τη βαθιά φιλία που συνδέει τον Takis με τους ιδρυτές του. Το όλο εγχείρημα δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί δίχως την πολύτιμη βοήθεια του Takis Foundation. Επιμελήτρια της έκθεσης είναι η Μαρία Κουτσομάλλη-Moreau, μαζί με τον Τόμπι Καμπς, υπεύθυνο Συλλογής Μοντέρνας Τέχνης της Hamburger Kunsthalle, που συνεργαζόταν στενά με τον Takis από το 2013.

Δύο εκθέσεις με διαφορετικές θεματικές

Όπως σημειώνει η επιμελήτρια **Μαρία Κουτσομάλλη-Moreau**, η πρόκληση αυτής της έκθεσης ήταν η αδυναμία να «χωρέσει» κάπου – κυριολεκτικά και μεταφορικά. Ο Takis δεν ήταν ένας καλλιτέχνης που μπορούσε να περιοριστεί. Γι' αυτό και αποφάσισαν να απλώσουν την έκθεση σε όλους τους χώρους τους, στην Αθήνα και την Άνδρο. Μάλιστα στην Άνδρο η έκθεση συμπίπτει με την εγκαινίαση της Παλιάς Πτέρυγας του Μουσείου, που ανοίγει για το κοινό έπειτα από εργασίες αποκατάστασης. Οπότε μιλάμε ουσιαστικά για μια μεγάλη έκθεση που απλώνεται σε τρία διαφορετικά κτίρια.

Στην Αθήνα, στο Μουσείο του Ιδρύματος, στα *«Μαγνητικά πεδία»* παρουσιάζεται η μοναδική του σχέση με τον μαγνητισμό, που χαρακτηρίζει και διατρέχει το έργο του – μια διαδρομή που ξεκίνησε το 1959 και έφτασε έως τον θάνατό του, το 2019. Η θεματολογία της Άνδρου είναι το *«Εύρηκα»*, όπου φωτίζονται όλες οι πλευρές της πορείας του, από τα πρώτα του έργα και τις επιρροές του έως την πρώτη του επαφή με τον μαγνητισμό, τα *«Σινιάλα»*, τα *«Τηλεφώτα»* και όλες του τις εμπνεύσεις. Ωστόσο, δεν ακολουθείται χρονολογική σειρά, τα έργα τοποθετήθηκαν σε ενότητες με έναν τρόπο ευφάνταστο. Τρανή απόδειξη αυτού είναι ότι η έκθεση ξεκινά με τις *«Σπείρες»* του – έργα της δεκαετίας του 1980.

Οι δύο εκθέσεις είναι εντελώς διαφορετικές και αλληλοσυμπληρώνονται, με στόχο να δώσουν μια πιο πλήρη εικόνα για τον καλλιτέχνη και το έργο του.

Τα πρώιμα έργα - Το αυτοσχέδιο εργαστήρι του στην Ανάκασα

Σε ένα αυτοσχέδιο εργαστήρι που έχτισε εν μία νυκτί κυριολεκτικά θα δημιουργήσει το πρώτο του μεγάλο έργο, που θα εκτεθεί στους Δελφούς. Το εργαστήριο στην Ανάκασα το φτιάχνει μαζί με τους δυο φίλους και συνοδοιπόρους του, **Πάνο Ρεϋμόνδο** και **Μίνω Αργυράκη**. Εκεί θα φιλοτεχνήσει το έργο *«Οι 4 στρατιώτες»*, ένα σχεδόν φυσικού μεγέθους γλυπτό από γύψο και σίδηρο. Η δημιουργία αυτή δεν έχει διασωθεί, αλλά την επέλεξε ο ίδιος ως εξώφυλλο για την αυτοβιογραφία του, *«Estafilades»*.

Τα Σινιάλα

Ο Takis έγινε από νωρίς γνωστός για τα *«Σινιάλα»* του. Τα ανακαλύπτει το 1955 και τα χαρακτηρίζει ως «εκπροσώπους μιας σύγχρονης εικαστικής γλώσσας». Τα εμπνέεται από την πολύωρη αναμονή του σε έναν σιδηροδρομικό σταθμό του Καλαί παρατηρώντας γύρω του. Τα *«Σινιάλα»* έδωσαν την ευκαιρία στον Takis να κάνει την πρώτη του ατομική έκθεση και να αρχίσει να γίνεται γνωστός. Χαρακτηριστικό τους είναι ότι βρίσκονται σε αέναη κίνηση. Μια γενιά νέων καλλιτεχνών, στις αρχές της δεκαετίας του 1960, έχει ενθουσιαστεί με τα *«Σινιάλα»*, οπότε οργανώνει έναν εκθεσιακό χώρο στο Ηνωμένο Βασίλειο, που θα ονομαστεί Signals Showroom. Μέσα σε αυτόν τον χώρο ο καλλιτέχνης θα γνωρίσει και μουσικούς όπως Μαριάν Φέιθφουλ ή Beatls. Μάλιστα εκεί ο Τζον Λένον θα συναντήσει για πρώτη φορά τη Γιόκο Όνο.

Εννοείται ότι ο Takis δεν σταμάτησε ποτέ να ανανεώνει τα *«Σινιάλα»* του, να πειραματίζεται πάνω σε αυτά με διάφορα μέσα και να τα εξελίσσει, φτιάχνοντας τα *«Σινιάλα πυροτεχνήματα»* και τα *«Φωτεινά σινιάλα»*, εκθέτοντάς τα ακόμα και σε φυσικούς χώρους.

Ο μαγνητισμός και η τέταρτη διάσταση

Όλα ξεκινούν μια βραδιά του 1959 στο Παρίσι, όταν ο Takis αποφασίζει να μετατρέψει το αόρατο σε έργο τέχνης, μέσω των πειραμάτων του με τον μαγνητισμό. Ο καλλιτέχνης κατεβαίνει τρέχοντας τη Rue de la Huchette κρατώντας ένα έργο στο χέρι του και φωνάζοντας *«Το βρήκα»*. Ήταν ένα κομμάτι σίδερο κολλημένο πάνω σε έναν μαγνήτη. Έτσι ξεκινά η σχέση του με τον μαγνητισμό, η οποία εξελίσσεται συνεχώς.

Αυτή είναι και η θεματική όπου επικεντρώνεται η έκθεση της Αθήνας, τα *«Μαγνητικά πεδία»*. Ξεκινώντας από τα πρώτα του Τηλεγλυπτά και καταλήγοντας στα τελευταία του έργα, λίγο πριν τον θάνατό του, το 2019, η καλλιτεχνική του διαδρομή περιλαμβάνει μια πληθώρα εφευρετικών και πρωτοποριακών δημιουργιών. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι *«Τηλεπίνακες»*, τα *«Τηλεφώτα»*, τα *«Magnetron»*, το έργο *«Το Αδύνατον: Ο άνθρωπος στο Διάστημα»*, οι *«Μαγνητικοί Τοίχοι και Πίνακες»*, οι *«Ηλεκτρομαγνητικές Σφαίρες»*, αλλά και τα περίφημα *«Μουσικά»*.

Όπως ανέφερε ο **Τόμπι Καμπς**: *«Πιστεύω ότι είναι ο πρώτος καλλιτέχνης που έκανε μια αόρατη δύναμη υλικό και θέμα στο έργο του. Γι' αυτό και το αποκάλεσε 4η διάσταση»*. Μέσα από τις εφαρμογές του μαγνητισμού, ο καλλιτέχνης επιχειρεί να συλλάβει και να αποδώσει αυτό που δεν είναι άμεσα ορατό, αλλά επηρεάζει τα πάντα – από την υλική ισορροπία έως την ανθρώπινη εμπειρία.

Ο ερωτικός Takis η αιώνια μαγνητική έλξη

Υπάρχει μια ολόκληρη αίθουσα στην Άνδρο, με το τίτλο *«Σεξ και επιστήμη»*, αφιερωμένη στη σχέση του μαγνητισμού με τον έρωτα. Αυτό που ήθελε να δείξει με τα έργα του είναι η δύναμη της έλξης, γι' αυτό υπάρχει μια ένταση στον χώρο. Στην αίθουσα αιωρούνται κωνικοί μαγνήτες πάνω σε μεταλλικά σώματα, αλλά δεν τα αγγίζουν, ώστε να συνεχίζεται η αιώνια έλξη. Αυτή είναι όλη η μαγεία των ερωτικών του έργων. Επίσης αν κάποιος κοιτάξει γύρω, υπάρχουν παντού νήματα που συνδέουν τους μαγνήτες με τα σώματα.

Καλλιτέχνης ή επιστήμονας;

Ο Takis ήταν αυτοδίδακτος στα πάντα. Έψαχνε, διάβαζε, παρακολουθούσε, ερχόταν σε επαφή με καλλιτέχνες της εποχής του αλλά και με διαφορετικά υλικά. Οι επιρροές του, πέρα από την ελληνική τέχνη, ήταν ο Τζιακομέτι και ο Πικάσο στα πρώιμα έργα του, αλλά και η επαφή του με τις άλλες τέχνες όπως η μουσική ή ο κινηματογράφος. Καθοριστικό για τη σχέση του με την επιστήμη ήταν όταν είδε στα κινηματογραφικά επίκαιρα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο πως το ραντάρ βοήθησε στην απελευθέρωση των Βρετανών. *«Αυτή η ιδέα ότι μια πρωτεύουσα σώθηκε από ένα μηχάνημα που πιάνει πράγματα στον αέρα, τα οποία δεν φαίνονται, θα τον σημαδέψει. Η έγνοια πώς θα καταφέρει να εκφράσει μέσα από την τέχνη του αυτό που δεν φαίνεται είναι κάτι που θα τον απασχολήσει ιδιαίτερα»*, αναφέρει η Μαρία Κουτσομάλλη-Moreau.

Ο Τόμπι Καμπς από την άλλη, σχολίασε σχετικά: *«Ήταν διαισθητικός επιστήμονας, όπως ο ίδιος αποκαλούσε τον εαυτό του. Ήξερε τις θεωρίες του ραντάρ, του μαγνητισμού κ.λπ. Αλλά αυτές τις τεχνολογίες τις κοιτούσε με φρέσκο μυαλό και τη δική του προσέγγιση. Άλλωστε αντάλλασσε ιδέες με εξαιρετικούς επιστήμονες από το MIT, το Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης»*.

Ο μουσικός Takis

Η αδερφή του καλλιτέχνη ήταν σπουδαία πιανίστα και εκείνη τον μύησε στη μουσική του Ερίκ Σατί και συγκεκριμένα στις *«Gymnopedies»*. Η αγάπη του για τα ραντάρ, που τον οδήγησε στα *«Σινιάλα»*, σε συνδυασμό με την αγάπη του για τη μουσική και τον πειραματικό ήχο, τον ώθησαν στα μουσικά του έργα. Αφιέρωσε μεγάλο μέρος της καριέρας του στην «ακατέργαστη μουσική», όπως ο ίδιος την αποκαλούσε, κατασκευάζοντας διάφορες συσκευές που παρήγαγαν ήχους, ενώ συνεργάστηκε και με πολλούς πειραματιστές μουσικούς. Κάποια παραδείγματα θα δείτε και θα ακούσετε κυρίως στην κάτω αίθουσα τις παλιάς πτέρυγας στην Άνδρο. Ενώ στην Αθήνα, δεσπόζει το έργο του *«Gong»* του 1979, στον χώρο υποδοχής του Μουσείου.

Τα podcasts που συμπληρώνουν τις εκθέσεις

Με αφορμή το μεγάλο αυτό πρότζεκτ, το Μουσείο Ιδρύματος Β & Ε Γουλανδρή εγκαινιάζει μια σειρά από podcast, αφιερωμένα στη ζωή και το έργο του Takis. Η **Κωνσταντίνα Βούλγαρη** συνομιλεί όχι μόνο με τους επιμελητές της έκθεσης, αλλά και με ανθρώπους της τέχνης και συνεργάτες του που τον γνώριζαν πολύ καλά. Παράλληλα, έχει χρησιμοποιηθεί και υλικό από την εκπομπή *«Παρασκήνιο»* του Λάκη Παπαστάθη, όπου ακούγεται ο ίδιος ο Takis και διαβάζει αποσπάσματα από την αυτοβιογραφία του. **A**

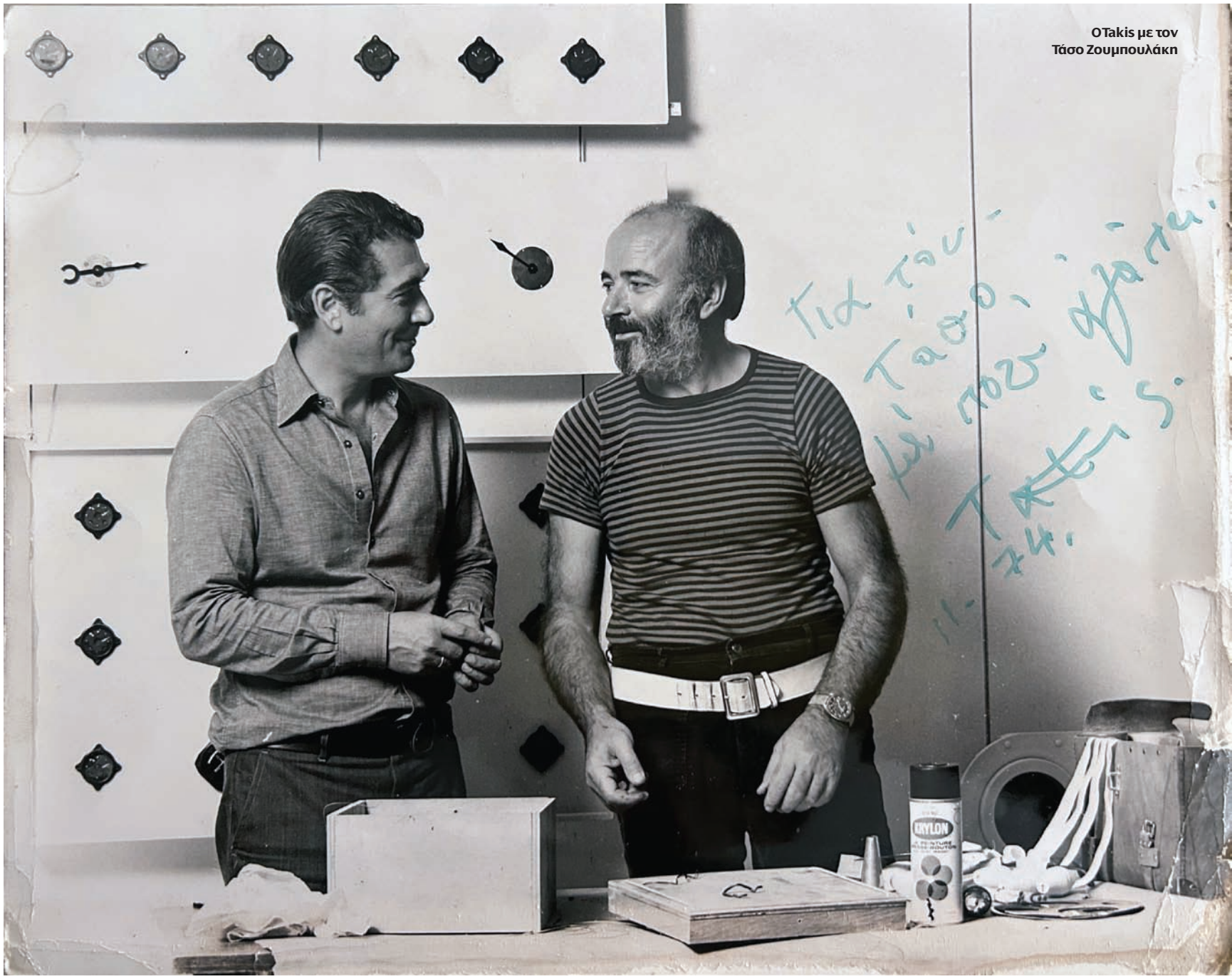

Ο Takis με τον Τάσο Ζουμπουλάκη

Ο Takis στην Αθήνα

Η Πέγκυ Ζουμπουλάκη μάς μιλάει

Της ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗ

Άκουω την Πέγκυ Ζουμπουλάκη να μου διηγείται στιγμές από τη συνεργασία της με τον Takis, η ώρα κυλάει ευχάριστα αυτό το ζεστό Σαββατιάτικο μεσημέρι στον χώρο της Γκαλερί, στην πλατεία Κολωνακίου. Ο χώρος είναι άδειος από κόσμο, μόνο τα γλυπτά του Καβαλλιεράτου και του Τρανού μάς κρατούν λίγη συντροφιά μέσα στη σιωπή τους.

Πολλά χρόνια πριν, το 1974, το ζεύγος Τάσου και Πέγκυς Ζουμπουλάκη εισήγαγαν για πρώτη φορά το αθηναϊκό κοινό στον κόσμο του Takis, με μια μεγάλη έκθεση που έκανε πάταγο εκείνη την εποχή και που στην ουσία εγκαινίαζε τον νέο χώρο της Γκαλερί, ο οποίος είχε αγοραστεί ειδικά γι' αυτό τον λόγο.

Σήμερα, με αφορμή τα 100 χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου διεθνή καλλιτέχνη και τις δύο μεγάλες αναδρομικές εκθέσεις του Μουσείου Γουλανδρή σε Αθήνα και Άνδρο, ζήτησα από την Πέγκυ να μου διηγηθεί πώς οργανώθηκε η τότε έκθεση και να μου μιλήσει για τη σχέση που είχε το ζεύγος Ζουμπουλάκη με τον καλλιτέχνη. Ακούω τις υπέροχες ιστορίες της Πέγκυς, άλλες σοβαρές, άλλες αστείες, άλλες που γράφονται, άλλες που δεν γράφονται, διαλέγω να ξεκινήσω με την πιο αστεία.

Είμαστε στο 2002 και η Γκαλερί Ζουμπουλάκη παρουσιάζει τα κοσμήματα του Takis σε μια έκθεση με τίτλο *«Sculptures to wear»*, τον Νοέμβριο εκείνης της χρονιάς. Ήδη από τη δεκαετία του '80 ο Takis ασχολείται μ' αυτό τον κλάδο της Τέχνης, δημιουργώντας κοσμήματα από χρυσό, ασήμι, τιτάνιο, χαλκό, χωρίς να ξεχνά να ενσωματώνει εδώ κι εκεί υλικά πολύ πιο οικεία σ' εκείνον, όπως οι μαγνήτες. Ένα τέτοιο κόσμημα από χρυσό και μαγνήτη προσφέρει ο Takis στην Πέγκυ Ζουμπουλάκη λίγο μετά το τέλος της έκθεσης.

Θυμάται η Πέγκυ: *«Μου είχε χαρίσει ένα μαγνήτη-μπιζού για τον λαιμό, που είχε ένα σχήμα σαν μισό σουτιέν, ενώ δυο μικρές ράγες αιωρούνταν αφού τις τραβούσε ο μαγνήτης του σουτιέν-μπιζού. Έμελλε να έχει όμως μια αστεία εξέλιξη. Είμαι καλεσμένη στο σπίτι ενός φίλου με διάσημους προσκεκλημένους, τόσο διάσημους που ο φίλος βρίσκεται σε τρομερή αναστάτωση. Θεωρεί επιβεβλημένο να βγάλει από το σεντούκι όλα τα πολύτιμα σερβίτσια της μάνας του, με τις πορσελάνες και τα ασημένια μαχαιροπήρουνα, και να τα τοποθετήσει στον μπουφέ με τα εδέσματα. Έχω φορέσει το μπιζού-μαγνήτη και καθώς πλησιάζω τον μπουφέ για να πάρω σαλάτα, σκύβω ελαφρά προς την πιατέλα και ξαφνικά, με τρομερή ταχύτητα, τα μαχαιροπήρουνα έρχονται και κολλάνε με πάταγο πάνω στο μπιζού. Γυρίζει ο οικοδεσπότης προς το μέρος μου και μένει ξερός, καθώς βλέπει όλο το σερβίτσιο της μαμάς κολλημένο στο μπιζού μου! Είχε πέσει τέτοιο γέλιο, θυμάμαι, που μετά οι φίλες μου με παρακαλούσαν να τις αφήσω να σφετεριστούν αυτή την ιστορία».*

— Πώς όμως ξεκίνησε η συνεργασία του ζεύγους Ζουμπουλάκη με τον Takis;

Όταν στις αρχές του '70 το Κέντρο Μπομπούρ έκανε μια μεγάλη αναδρομική έκθεση του Takis στο Παρίσι, είχαμε πάει με τον άνδρα μου, Τάσο, και τον γιο μας, Θοδωρή, που πρέπει να ήταν 7-8 χρονών, για να τη δούμε. Όπως όλοι, μείναμε με το στόμα ανοιχτό με τα έργα –με τα «Μαγνητικά», με τα «Σινιάλα»–, αλλά εκείνο που μου έκανε μεγάλη εντύπωση ήταν ότι ο Θοδωρής είχε σταματήσει μαγεμένος μπροστά σε ένα έργο που έπαιρνες μαγνήτες, τους πέταγες και έμεναν στον αέρα. Το παιδί δεν ήθελε να φύγει. Πιστεύω ότι τα παιδιά είναι συχνά πιο κοντά στη σύγχρονη Τέχνη απ' ό,τι οι ενήλικες.

Τότε ο Τάσος κι εγώ είχαμε συνεργασία με τον Ιόλα. Είπαμε στον Τάκη ότι θέλουμε να κάνουμε μια έκθεσή του στην Ελλάδα. Ο Ιόλας μάς υποσχέθηκε ότι θα κάνουμε την έκθεση, όταν όμως το άκουσε ο Τάκης μάς έθεσε δύο απαράβατους όρους: «Για να γίνει η έκθεση σε ελληνική γκαλερί, πρέπει ο χώρος να είναι τεράστιος και να μου αρέσει.

Αθήνα, Οκτώβριος 1974, από τα εγκαίνια της έκθεσης στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη

για την πρώτη έκθεση του Takis στην Αθήνα και για την απίθανη περιπέτεια ενός μπιζού!

Τότε χτιζόταν αυτή η πολυκατοικία στην πλατεία Κολωνακίου, που στεγάζει σήμερα την Γκαλερί. Μπήκαμε από μια μικρή είσοδο και βρεθήκαμε σε ένα τεράστιο χώρο που μας μάγεψε με το μέγεθός του, το φως του, τα ψηλά ταβάνια, τον μικρό κήπο στο βάθος. Αρχίζουμε αμέσως τις διαδικασίες για την αγορά του. Το λέμε στον Ιόλα και εκείνος προτείνει: «Θα την πάρουμε μαζί!». Τελευταία στιγμή όμως το μετανιώνει κι έτσι με δανεικά καταφέραμε να την αγοράσουμε μόνοι μας. Αυτό έγινε το 1972, αλλά χρειάστηκαν 2 χρόνια μέχρι να τελειώσουν οι εργασίες. Ήρθε ο Τάκης, είδε τον χώρο, του άρεσε και έδωσε το πράσινο φως για να προχωρήσουμε στην έκθεση, η οποία εγκαινιάστηκε τον Οκτώβριο του 1974, με διοργανωτή την «Γκαλερί Ιόλας-Ζουμπουλάκη», όπως γράψαμε, επειδή ο Ιόλας είχε βοηθήσει πολύ για την πραγματοποίησή της. Η έκθεση που είχε τεράστια επιτυχία, παρουσίαζε πάρα πολλά από τα έργα που είχαν εκτεθεί και στο Μπομπούρ – «Μαγνήτες», «Σινιάλα», έργα μεγάλων διαστάσεων κ.ά.

Η έκθεση του Takis, παραδέχεται η Πέγκυ Ζουμπουλάκη σήμερα, σηματοδότησε μια ολόκληρη εποχή. *«Άρχισε ο κόσμος να ενδιαφέρεται για πράγματα που τα έβλεπε για πρώτη φορά και που, ενώ ενδεχομένως δεν τα καταλάβαινε, εντούτοις τον γοήτευαν».* Γι' αυτό και στα εγκαίνια έγινε πανικός. *«Η αίθουσα είχε τόσο κόσμο, που δεν μπορούσαν να κατέβουν ούτε τα σκαλιά. Γέμισε η πλατεία με κόσμο, γέμισε το Ελληνικό που ήταν δίπλα, ακόμα αμφιβάλλω για το πόσοι κατάφεραν να φτάσουν μέχρι τα έργα του Τάκη εκείνη τη βραδιά. Δίπλα στον κόσμο και όλη η αφρόκρεμα της τότε κουλτούρας και όλη η ελληνική ελίτ –πολύ διαφορετική από τη σημερινή–, ο Ακριθάκης, ο Μάνος Χατζηδάκις, ο Ελύτης, για να θυμηθώ μόνο μερικούς».*

Μέσα στις επόμενες δεκαετίες ακολούθησαν άλλες δύο εκθέσεις του Takis που έκανε η Γκαλερί Ζουμπουλάκη στην Αθήνα, η μία με τα μουσικά έργα του καλλιτέχνη και η άλλη με τα κοσμήματά του.

Η επαγγελματική τους σχέση γρήγορα εξελίχτηκε σε φιλία. *«Πηγαίναμε με τον Τάσο και τον βλέπαμε στο σπίτι του στο Γεροβουνό. Σ' ένα υπέροχο σπίτι που απέπνεε την ατμόσφαιρα ενός ανθρώπου τον οποίο έμοιαζε να τον ενδιαφέρει μονάχα η δουλειά του. Τότε ζούσε με τη σύντροφό του, την Ντο, μια πολύ συμπαθητική γυναίκα που τον φρόντιζε. Η Ντο είχε φτιάξει υπέροχα το σπίτι τους, είχε δαμάσει τον χαοτικό του χαρακτήρα, τον είχε οργανώσει με αξιοθαύμαστο τρόπο. Είχε και μεγάλη αγάπη προς την κόρη μας, τη Δάφνη»*, θυμάται η Πέγκυ. *«Πηγαίναμε σε εστιατόρια. Αργότερα που κατέβηκε στο σπίτι στο Κολωνάκι τα ραντεβού μας τα δίναμε στη Βιβλιοθήκη, εδώ στο καφέ της πλατείας, γιατί τότε έκανε δίαιτα ο Τάκης και πίναμε μόνο το κρασάκι μας. Μια μέρα ήρθε στο καφέ κρατώντας μια ζώνη μαγνητική, που μου την έκανε δώρο ισχυριζόμενος ότι θα διορθώσει τη μέση μου, επειδή του είχα πει ότι υποφέρω».*

— Λένε ότι ο Takis ήταν πολύ σκληρός στις διαπραγματεύσεις του. Ίσχυε αυτό και για εσάς;
Ισχύει, ήταν δύσκολος. Εμείς βέβαια δεν είχαμε ποτέ τέτοιου είδους προβλήματα. Ο Τάσος, άνθρωπος ήρεμος και μειλίχιος, μπορούσε να χειριστεί θαυμάσια τον χαρακτήρα του Τάκη. Προσωπικά μιλώντας, τον Τάκη τον είχα σαν θεό. Μου άνοιξε έναν άλλο κόσμο για την Τέχνη, έναν άλλο ορίζοντα για να βλέπω την Τέχνη. Και αυτό θα του το χρωστάω για πάντα.

Μοιάζει συγκινημένη και είναι ειλικρινής. Στα δεκατόσα χρόνια που την ξέρω, στις άπειρες φορές που έχω επισκεφτεί το σπίτι της, το πιο καλαίσθητο σπίτι των Αθηνών, έχω δει έργα τέχνης να ανεβαίνουν και να κατεβαίνουν από τους τοίχους του με ταχύτητα φωτός. Ο τοίχος όμως που φιλοξενεί το θηριώδες έργο του Takis, ένα τεράστιο μαγνητικό τοίχο στο χρώμα του αυγού, μένει ακίνητο, αναλλοίωτο και αγέρωχο όσα χρόνια κι αν έχουν περάσει. A

Βάνα Εέν

Μια μύστις στην Ελευσίνα, μια Ελληνίδα στο

Η σπουδαία εικαστικός μάς ξεναγεί στη μεγάλη αναδρομική της έκθεση στην Ελευσίνα, με τίτλο «Μυστήριο 15 - Το Ανοιχτό Μουσείο. Γιατί η Ελευσίνα σήμερα; Από τη Μελαγχολία στο Όνειρο»

Της ΔΗΜΗΤΡΑ ΓΚΡΟΥΣ

Συναντιόμαστε στο κέντρο της Αθήνας για να πάμε με το αυτοκίνητο στη μεγάλη αναδρομική έκθεσή της στην Ελευσίνα, που εγκαινιάστηκε 30 Μαρτίου στο εργοστάσιο Ίρις και στον Αρχαιολογικό Χώρο – η τελευταία μεγάλη δράση του καλλιτεχνικού προγράμματος της 2023 Ελευσίς - Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Εκείνη πηγαίνει εκεί σχεδόν κάθε μέρα, η Ελευσίνα είναι ο φυσικός της προορισμός. Ξέρω πως είναι σπουδαία δημιουργός — και μέσα μου αναρωτιέμαι πώς γίνεται ένα έργο τόσο δυνατό να περνά μερικές φορές σιωπηλά ανάμεσά μας. Είχα νιώσει τη σημασία της δουλειάς της ξεφυλλίζοντας τον κατάλογο της έκθεσής της στο Palais Royal, στο Παρίσι, το 2007: μια επιβλητική εγκατάσταση με 45 μεγάλες γλυπτικές συνθέσεις στους Κήπους ενός από τα πιο ιστορικά σημεία της γαλλικής πρωτεύουσας. Δεν ήταν μόνο το ότι μια Ελληνίδα εικαστικός είχε εκθέσει σ' ένα τόσο σημαντικό πλαίσιο, αλλά ότι το έργο της έστεκε εκεί με φυσικότητα. Και έφερνε την Ελευσίνα, μαζί με λέξεις ελληνικές, ιερατικές σχεδόν, σε ένα εμβληματικό τοπίο του Παρισιού, να τις προφέρουν οι Γάλλοι επισκέπτες της έκθεσης – μια μεταφορά μνήμης και μύθου από την Ελλάδα.

Άλλωστε, μετά τις σπουδές της στην Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, συνέχισε στην École des Beaux-Arts στο Παρίσι, ενώ το 2014 παρασημοφορήθηκε από το γαλλικό κράτος με τον τίτλο "Officier dans l' ordre des Palmes Académiques" – μια ιδιαίτερα σημαντική διάκριση που απονέμεται για την προσφορά στην παιδεία, την τέχνη και τον πολιτισμό. Όλα αυτά εντυπωσιάζουν. Και πάλι, όμως, ήταν τα ίδια τα έργα που προκαλούσαν τη βαθύτερη συγκίνηση, αυτά που θα βλέπαμε τώρα, επιτέλους, στον τόπο καταγωγής τους: την Ελευσίνα.

/ΟU

Palais Royal

Στο εσωτερικό του Ίρις, η έκθεση «Γιατί η Ελευσίνα σήμερα; Από τη μελαγχολία στο όραμα» είναι μια εικαστική εμπειρία. Στο βάθος η «Κάθοδος της Περσεφόνης».

Η Βάνα Ξένου με έναν από τους «Προγόνους», μια εγκατάσταση από 15 ορειχάλκινα γλυπτά πάνω σε κυλίνδρους από χάλυβα, σε διαφορετικά ύψη

© BORIS KIRPOTIN

Στον δρόμο για την Ελευσίνα

Στα 40 λεπτά της διαδρομής μου μιλάει για τα παιδικά της χρόνια, τους μύθους και τη φιλοσοφία, με εκείνη τη χαμηλή φωνή που συνδυάζει εσωτερικότητα και παρατήρηση. Η σχέση της με την Ελευσίνα είναι βαθιά και μετράει δεκαετίες δουλειάς. *«Για να καταλάβει κανείς αυτό που προσπαθώ να κάνω, γυρίζοντας προς τα πίσω, αλλά στην ουσία στρεφόμενη προς τα μέσα, έχει σημασία να βρεθεί στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας. Ο λόγος της ύπαρξης σύχρονων έργων εκεί, μας ωθεί ίσως να δούμε με έναν άλλο τρόπο τον αρχαίο κόσμο».*

Εκεί θα είναι η πρώτη μας στάση. *«Μια κυρία, περνώντας μπροστά από τη Γαία, σχολίασε "ποιος είναι ο λόγος να τοποθετούμε μοντέρνα έργα ανάμεσα στα ρωμαϊκά μαρμάρινα σπαράγματα;". Κι εγώ τη ρώτησα, "εσείς, πώς φαντάζεστε την αρχαιότητα;". Η αντίδρασή της με ενδιέφερε, γιατί άνοιγε μια συζήτηση. Πώς είναι δυνατόν να σκέφτεται κανείς την αρχαιότητα ταυτίζοντάς την με μία περίοδό της, μη λογαριάζοντας τις πρώιμες περιόδους της ελληνικής τέχνης; Για όσους έχουν ζήσει τον μοντερνισμό, αυτές οι μορφές δεν είναι παράξενες. Ο μοντερνισμός, όταν σκεφτούμε τα γλυπτά του Brancusi, έρχεται πιο κοντά στις πολύ μακρινές περιοχές της αρχαιότητας. Ο Έζρα Πάουντ έλεγε τη φράση "Make it new", εννοώντας ότι μπορούμε να καταστήσουμε την παράδοση νέα. Όλες οι περίοδοι είναι σύγχρονες, αν ξέρεις πώς να τις δεις».*

Πολλοί έχουν μια εξιδανικευμένη εικόνα της αρχαιότητας – βλέπουν την Ακρόπολη και νομίζουν ότι ήταν πάντα λευκή. *«Πράγματι, καθώς έτσι έχει γίνει ένα στοιχείο αναγνωρισιμότητας... Υπάρχει όμως και η άλλη όψη. Όταν επισκέφθηκε ο Φρόιντ στην Ακρόπολη πρώτη φορά, του κόπηκε η μιλιά – δεν μπορούσε να πιστέψει ότι αυτό που είχε φανταστεί, υπήρχε πραγματικά. Αισθάνθηκε το δέος του υπαρκτού...»*

Όταν χτιζόταν η Αθήνα

Όταν έκανε την πρώτη μεγάλη έκθεση με θέμα τα Ελευσίνια Μυστήρια, το 1995, ήταν εικαστικός και καθηγήτρια στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πολυτεχνείου (από το 1980). Από τότε έχουν περάσει 30 χρόνια! Οπότε; Τι σας συγκίνησε τόσο πολύ σ' αυτόν τον μύθο; ρωτάω. *«Η λέξη Ελευσίνα μού ήταν οικεία από παιδί, χωρίς να ξέρω ακριβώς τι σημαίνει. Σήμερα είναι η περίοδος της αποβιομηχάνισης, όμως τότε ήταν μία βιομηχανική πόλη στην ακμή της»* εξηγεί συνδέοντας το βιομηχανικό σώμα της πόλης με την προσωπική της μνήμη. *«Ο πατέρας μου είχε μια επιχείρηση με τσιμεντόλιθους και έφερνε τσιμέντο από τον Τιτάνα – από αυτό το τσιμέντο χτίστηκε η Αθήνα. Έβλεπα κάθε μέρα τους εργάτες και τα αυτοκίνητα που έρχονταν από την Ελευσίνα».* Με τους τσιμεντόλιθους, λόγω μεγέθους, ήταν πιο εύκολο να χτίσεις σπίτια για όλον αυτό τον κόσμο που ερχόταν από την επαρχία αναζητώντας στέγη.

Ο πατέρας της είχε και μια παράλληλη δραστηριότητα στις κατεδαφίσεις, καθώς τα σπίτια του 19ου αιώνα γκρεμίζονταν για να χτιστούν τα νέα. *«Με καλούσε κάθε τόσο σε κάποια από τις κατεδαφίσεις – σπίτια σημαντικής αρχιτεκτονικής. Να σκεφτεί κανείς πως όλα αυτά τα σπαράγματα προορίζονταν για να ενσωματωθούν στις νέες οικοδομές: μαρμάρινα στοιχεία, πόρτες, κεραμίδια... πολλές φορές με καλούσε να σχεδιάσω ένα κτίριο, πριν αυτό γκρεμιστεί. Εκεί κατάλαβα τι σημαίνει να στέκεσαι ανάμεσα σε δύο κόσμους: ένας γκρεμίζεται – κι ένας άλλος χτίζεται πάνω του».*

Το τυχαίο στη ζωή

Αν αυτή ήταν η πρώτη της επαφή με την Ελευσίνα, μου αφηγείται μια ιστορία με τρία σημεία-σταθμούς, όταν οι αναπάντεχες λεπτομέρειες της ζωής αποκτούν ένα βαθύτερο, σχεδόν ιερό νόημα. *«Όταν ήμασταν νέοι διαβάζαμε πολύ και ανακαλύπταμε συγγραφείς που μας ενδιέφεραν. Μια τέτοια περίπτωση ήταν και ο Νίκος-Γαβριήλ Πεντζίκης. Σ' ένα κεφάλαιο του βιβλίου του "Προς Εκκλησιασμόν", διέκρινα ότι μιλούσε μ' έναν κρυπτικό τρόπο για την Ελευσίνα. Αναφερόταν στην κάθοδο της Περσεφόνης, λέγοντας ότι στον γάμο έπρεπε οι νεόνυμφοι να κατέβουν στα πιο βαθιά σκοτάδια της ύπαρξής τους. Εννοούσε τον γάμο της Περσεφόνης με τον Άδη, χωρίς να αναφέρει τα ονόματα – έπρεπε να τα δεις μόνος σου».*

Αρκετά χρόνια μετά, ενώ είχε σπουδάσει στην Καλών Τεχνών, είχε συνεχίσει στο Παρίσι, είχε μελετήσει φιλοσοφία... «*Στο σπίτι που είχαμε μετακομίσει υπήρχε ένας πολύ μεγάλος διάδρομος όπου είχα τοποθετήσει τη βιβλιοθήκη. Περνώντας, σκέφτηκα ότι κάπου εκεί είναι και τα βιβλία του Πεντζίκη, κι έπιασα αυτό βιβλίο, σημειωμένο σε ένα μόνο κεφάλαιο. Ένιωσα ότι κάτι συνέβαινε, το κράτησα μέσα μου, έκανα και κάποια σχέδια. Μέχρι που κάποια χρόνια αργότερα, ενώ δίδασκα στο τμήμα Αρχιτεκτόνων, σ' ένα σωρό πεταμένα βιβλία τράβηξε την προσοχή μου ένα βιβλίο του Carl Kerenyi με τίτλο "Αρχετυπική εικόνα μητέρας και κόρης", που ήταν βέβαια η Δήμητρα και η Περσεφόνη. Πέρασα όλη τη νύχτα διαβάζοντας, κι από την επομένη άρχισα να δουλεύω πάνω στην Ελευσίνα – θα δείτε στην έκθεση ποια έργα προέκυψαν. Παρότι τα επόμενα χρόνια δούλευα κι άλλα θέματα, πάντα εμφανιζόταν μια περίοδος που ήθελα να δουλέψω για την Ελευσίνα»* – και κάπως έτσι έφτασε πολύ μακριά.

Διαβάζω κάπου πως οι μύθοι σχηματίζονται μέσα στον άνθρωπο, χωρίς αυτός να το γνωρίζει. Για τη Βάνα Ξένου συνέβη ακριβώς έτσι. Ξεκίνησε με την πρώτη έκθεση με θέμα την Ελευσίνα το 1995 στο Σπίτι της Κύπρου, στην Αθήνα. Ακολούθησε η *«Mystères d'Éleusis» / «Eleusis Perasma»* το 2000 στη Chapelle de la Salpêtrière, μία εκκλησία του 17ου αιώνα στο Παρίσι – «*λειτουργούσε, οπότε υπήρχε το στοιχείο του τελετουργικού, του ιερού».* Το 2004 ακολούθησε η *«Έλευσις - Πέρασμα»* στο εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο Κρόνος, στην πόλη της Ελευσίνας πια. Κι από τα έργα αυτά, που εκτέθηκαν ως γύψινα, πέρασε στα μέταλλα για τα έργα που εξέθεσε στους Κήπους του εμβληματικό Palais Royal το 2008. Ακολούθησε η μεγάλη έκθεση στον Εθνικό Κήπο το 2010 με τίτλο *«Η ψυχή του τόπου».* Και το 2017, στο Παρίσι πάλι, πραγματοποιήθηκε στο πολιτιστικό Ίδρυμα Ερμιτάζ η έκθεση *«Η πολιτική σημασία των ιερών χώρων: Αθήνα - Ελευσίνα - Δελφοί».*

Ο Νίτσε και οι Ομηρικοί Ύμνοι

Δεν θέλει πολύ για να καταλάβεις πως οι έννοιες στο έργο της Βάνας Ξένου είναι το ίδιο απτές, όσο και τα υλικά της. Στην αναζήτησή της για τα Ελευσίνια Μυστήρια, η μεγάλη αποκάλυψη ήταν ο Νίτσε: *«Μου άνοιξε διάπλατα τους δρόμους. Στο βιβλίο του "Χαρούμενη Γνώση" υπάρχει μια εισαγωγή συγκλονιστική , γεμάτη υπαινιγμούς, όπου ο Νίτσε μιλάει για τη δύναμη του κρυφού. Ό,τι γίνονταν στα Ελευσίνια Μυστήρια θεωρείται κρυφό, με ποια έννοια όμως; Όχι για να κρύψεις κάτι, αλλά για να το προστατέψεις και για να πας λίγο πιο μακριά. Οι τελετουργικές πράξεις δεν ήταν κρυφές για αυτούς που συμμετέχουν στην τελετουργία – ό,τι είναι κρυφό χρειάζεται να συμμετάσχεις για να το βιώσεις. Εμένα αυτή η συμμετοχή με συγκλονίζει».* Σ' αυτή την κατεύθυνση, άρχισε να σκέφτεται ότι τελικά όλη η φύση έχει αυτό το στοιχείο. Πρέπει λοιπόν να σκεφτούμε διαφορετικά τη δυσκολία να αποκαλυφθεί η φύση των πραγμάτων, *στην ουσία από πού ερχόμαστε και πού πάμε»* εξηγεί και περνάει στον Ομηρικό Ύμνο στη Δήμητρα – *«μοιάζει με παραμύθι, αλλά έχει κρυμμένες αλήθειες».* Τι λέει, λοιπόν, ο μύθος;

«Η Δήμητρα φτάνει θρηνούσα, με μαύρα ρούχα, στον αρχαιολογικό χώρο που θα πάμε σε λίγο. Οι κόρες του βασιλιά Κελεού την συναντούν στο Παρθένιο φρέαρ και την πηγαίνουν στο παλάτι. Εκεί, τη θλιμμένη γυναίκα υποδέχεται η θεραπαινίδα του παλατιού, σηκώνοντας το φόρεμά της. Γιατί; Όλο το μεγάλο γεγονός στην Ελευσίνα είναι η γέννηση, και για αυτό της δείχνει το γυναικείο σώμα – της αποκαλύπτει, δηλαδή, τη δυνατότητα της γέννησης».

Η συνέχεια του μύθου έχει σημασία. *«Μεγαλώνει το μικρότερο παιδί των βασιλέων, μέχρι που η βασίλισσα τη βλέπει να βάζει το παιδί στη φωτιά και τότε βγάζει φωνή μεγάλη. Κι η Δήμητρα λέει: ανθρώπινο γένος, δεν μπορείτε να καταλάβετε πως εγώ ήθελα να καταστήσω το παιδί αθάνατο. Γιατί η φωτιά έχει κι αυτόν τον χαρακτήρα της κάθαρσης, του περάσματος στην αθανασία. Μετά φωνάζει τους βασιλείς και τους άρχοντες της Ελευσίνας: "Ναό μεγάλο και βωμό για μένα να χτίσει ο λαός κάτω από την πόλη και το απότομο τείχος [...]και τότε εγώ η ίδια τελετουργίες θα υποδείξω, ώστε έπειτα εσείς, με αγνότητα θυσιάζοντας, να εξευμενίζετε το νου μου". Αυτά τα δύο στοιχεία είναι πολύ σημαντικά για να αρχίσεις να καταλαβαίνεις τον μύθο: ότι θέλει να γίνει ένας Ναός, όπου κάτι συμβαίνει εκεί και όλοι μαζί συνυπάρχουν. Και ότι η τελετουργία σχετίζεται με τον κατευνασμό του νου. Τον οποίο δεν εννοεί μόνο για την ίδια, αλλά και για τους ανθρώπους».*

Ο κατευνασμός είναι το πιο ανθρώπινο στοιχείο, αυτή η ήρεμη κατάσταση του νου που χρειάζεται για να συμμετέχουμε όλοι σε κάτι κοινό, με τρόπο ουσιαστικό. *«Όλα αυτά δεν μπορεί κανείς να τα σκεφτεί εύκολα. Σκέφτομαι τη ρήση του Σενέκα, που έλεγε ότι "ορισμένα θέματα δεν μεταδίδονται με μία μόνο φορά. Η Ελευσίνα πάντα κρατάει κάτι κρυφό για εκείνους που θα την επισκεφθούν ξανά". Χρειάζεται να σκεφτείς. Να επιστρέψεις. Να διαβάσεις. Και να ψάξεις τις λέξεις. Οι ελληνικές λέξεις δεν είναι αφηρημένες, μιλάνε για το συγκεκριμένο. Στην έκθεση θα δείτε πώς γεννιούνται από τις λέξεις οι εικόνες. Αλλά θέλει σκάψιμο».*

Ξενάγηση στον αρχαιολογικό χώρο

Όταν φτάνουμε στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας, ο χρόνος μοιάζει να απλώνεται. Το απογευματινό φως είναι σχεδόν παχύ, σαν υλικό. Γλιστρά πάνω στις πέτρες και τις κάνει να λάμπουν, σαν να κουβαλούν μνήμη. Τα ξερά χόρτα μοιάζουν με στάχυα που κινούνται από έναν απαλό άνεμο και οι σκιές των κιόνων πέφτουν σαν να δείχνουν κάτι πέρα από το παρόν. Ο χώρος απλώνεται ανηφορικά στον λόφο, κι εμείς περιηγούμαστε ανάμεσα σε αρχαίους κίονες και θραύσματα αγαλμάτων, εντοπίζοντας τα δικά της έργα – μοιάζουν σαν να ήταν πάντα εκεί. Πρώτα συναντάμε τη *Γαία και την ανάδυσή της. «Την Τιτανική περίοδο έχουμε τη Γαία, τη Ρέα και τη Δήμητρα – η κάθε μία σε έναν διαφορετικό κοσμικό κύκλο. Η Γαία ενώνεται με τον Ουρανό, είναι η μήτρα, η γεννήτρια. Γι' αυτό και το έργο είναι ολοστρόγγυλο – είναι διαρκώς έτοιμη να γεννήσει».* Μοιάζει σαν να είναι φτιαγμένη από πέτρα, σχολιάζω. *«Ήθελα να φτιάξω μια πατίνα στο μέταλλο που να μοιάζει σαν να έρχεται σχεδόν από τη γη».* Ίσως για αυτό οι μορφές της έχουν μια σιωπή και μια δύναμη.

Εισχωρώντας πιο μέσα, συναντάμε ενεπίγραφες μαρμάρινες πλάκες. Διαβάζεις λέξεις όπως: *Έλευσις, Πέρασμα, Νύστις, Γαία ανάδυση, Οι Πρόγονοι, Περσεφόνη* – είναι τίτλοι έργων της. «*Οι εγγραφές πάνω στην πέτρα με συγκινούν γιατί έχουν κάτι που έρχεται από μακριά. Και η πέτρα είναι τόσο γερή, αυτό που γράφεται μένει σαν υπόμνηση. Σαν να ίσταται η σκέψη, όχι μόνο σαν αντικείμενο αλλά και σαν έννοια».* Σε μία από τις πλάκες διαβάζεις: *«Φύσις κρύπτεσθαι φιλεί»,* δηλαδή η φύση αγαπά να κρύβεται. Τι ωραία η φράση αυτή του Ηράκλειτου... *«Τη φύση, παρά το ότι βρίσκεται κάτω από τα μάτια μας, δεν ξέρουμε πώς να την δούμε. Είναι τόσο λεπτά τα στοιχεία που τη συνιστούν, που μας διαφεύγουν. Κι όμως, αυτά τα ελάχιστα είναι που συγκροτούν τα πάντα».* Σ' έναν τέτοιο τόπο, το αισθάνεσαι γύρω σου αυτό που λέει.

Με οδηγεί σε 20 ενεπίγραφες στήλες από τσιμέντο, *«εδώ χρησιμοποίησα το υλικό που παράγει η Ελευσίνα».* Πάνω τους αναγράφονται οι ιδιότητες των θεαινών: της Αρτέμιδος, της Αφροδίτης, της Περσεφόνης, της Δήμητρας, της Εκάτης... Στεκόμαστε στο όνομά μου – «*η λέξη Δήμητρα δεν είναι κάτι αφηρημένο. Είναι μια θεότητα μητρική. Το όνομά της προέρχεται από τις ρίζες Γα - Γαία - Γη - μήτηρ - Δήμητρα. Η αναφορά στις κρυμμένες ρίζες των λέξεων τις κάνει να λειτουργούν αναζωογονητικά απελευθερώνοντας σημασίες»* εξηγεί, συμπληρώνοντας πώς αυτές οι στήλες πραγματοποιήθηκαν αρχικά για την έκθεση στους κήπους στο Palais Royal, με τις διαφορετικές αλέες. *«Όταν τις δημιουργούσα, φαντάστηκα ότι οι άνθρωποι εκεί θα τις διαβάζουν. Όπως και έγινε! Ήταν καταπληκτικό, άκουγες Άδης - Αΐδης - Αϊδονεύς, αιδημοσύνη, ιερόν... είχα χαρεί πολύ για αυτά τα ακούσματα...»*

Την ακολουθώ στον αρχαιολογικό χώρο, καθώς κινείται ανάμεσα στα βράχια με ευκινησία και μια ζωντάνια – όσο εκείνη μου λέει να προσέχω. Σαν να γνωρίζει κάθε πέτρα, σαν να βρίσκεται στο σπίτι της. Ακολουθώντας την καμπή της βραχώδους πλαγιάς, φτάνουμε στον κυρίως ναό της Δήμητρας, στο Τελεστήριο, όπου σώζεται μια βαθμιδωτή εξέδρα λαξευμένη στην ανατολική πλευρά του βράχου. Ο χώρος αυτός, όπου τελούνταν τα Ελευσίνια Μυστήρια, ήταν το σημαντικότερο ιερό της αρχαίας Ελλάδας. Η θάλασσα εκτείνεται από την άλλη μεριά του λόφου – ένα απάνεμο λιμάνι, που μάζευε τους εμπόρους. Εδώ βρίσκουμε και την τρισυπόστατη μορφή της Εκάτης. *«Η Εκάτη ήταν μια μυστηριώδης θεότητα η οποία κρατούσε δάδες στα χέρια της, θεά του φεγγαριού – ερχότανε από μακριά. Στην περίοδο του Δία κρατήθηκαν τα πρωτεία που είχε στον παλαιό κόσμο. Είναι αυτή που αποκάλυψε στη Δήμητρα πού βρίσκεται η κόρη της, και είναι τρισυπόστατη γιατί έχει μερίδιο στον ουρανό, τη γη και τη θάλασσα»* εξηγεί. Το φως πέφτει, οι σκιές μεγαλώνουν, ήρθε η ώρα να πάρουμε τον δρόμο της επιστροφής, για να επισκεφτούμε το δεύτερο κομμάτι της έκθεσης.

Στο εργοστάσιο Ίρις

Φτάνοντας στο Ίρις, σαν να δρασκελίζουμε τους αιώνες. Αντιπροσωπευτικό δείγμα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής του Μεσοπολέμου, σαν εργοστάσιο λειτούργησε έντονα την περίοδο 1925-1950, παράγοντας μια ποικιλία από βαφές και μελάνια, ενώ το 1970 σταμάτησε τη λειτουργία του. Μετράει μόλις έναν χρόνο ζωής

Πόσο απαιτητικό είναι να στηθεί μια τέτοια έκθεση... από το πώς θα μεταφερθούν τα έργα, που το καθένα ζυγίζει πάνω από μισό τόνο, μέχρι το πώς θα μπουν στον χώρο. Όλα έχουν περάσει από τα χέρια της. Τα παρατηρώ καθώς μιλάει – είναι στιβαρά, δουλεμένα, φτιάχνουν μια αντίθεση με το λεπτό της σώμα, κι έχουν μια δύναμη και μια αποφασιστικότητα. Είναι ένας άνθρωπος που έχει σμιλευθεί με το αντικείμενο με το οποίο έχει καταπιαστεί, σχεδόν μια ολόκληρη ζωή.

© BORIS KIRPOTIN

Περίοπτη θέση κατέχει η εγκατάσταση «Ελευσις», που είναι μνημειώδης: 26 ορειχάλκινα γλυπτά πάνω σ' ένα τραπέζι, μοιάζει να έρχονται μέσα από δύο τοίχους μαύρης λαμαρίνας

© BORIS KIRPOTIN

Στο προαύλιο του Ίρις, τα γλυπτά της Βάνας Ξένου συνομιλούν με τη βιομηχανική αρχιτεκτονική του Μεσοπολέμου

«Αν θέλουμε σήμερα να προσεγγίσουμε το ελευσινιακό μυθολόγημα, θα πρέπει να σκεφτούμε ότι οι μυημένοι βίωναν κάτι παρά πάνω από την ατομική μοίρα. Απαλλαγμένοι από τον φόβο της ζωής και του θανάτου, είχαν τη δυνατότητα να ανοίγονται σ' έναν ελεύθερο στοχασμό». Την ακούω με προσοχή κοιτάζοντας τους Προγόνους, αναλογιζόμενη πόσο τους έχουμε ανάγκη ειδικά σήμερα. Όλες αυτές οι μορφές σαν να σου μεταφέρουν κάτι πολύτιμο από τα βάθη του χρόνου, που θα συνεχίσει εις τους αιώνες των αιώνων.

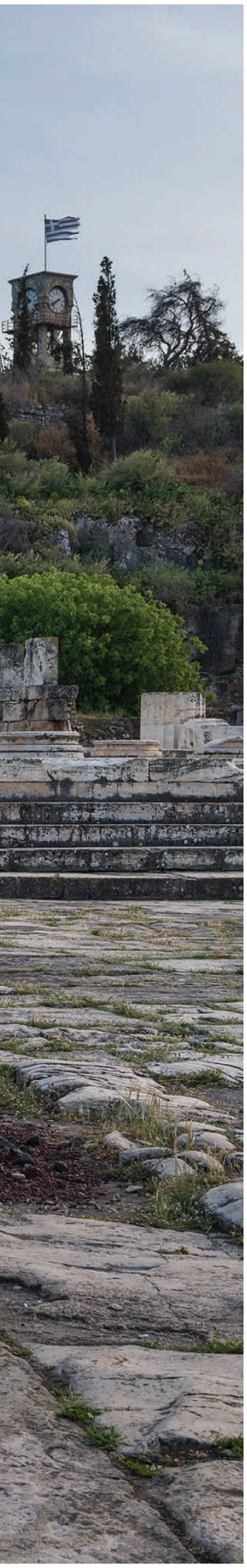

© BORIS KIRPOTIN

«Γαία ανάδυση», το πρώτο έργο της Βάνας Ξένου που συναντάς στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας

ως πολυχώρος πολιτισμού. Στο προαύλιο δεσπόζουν τα γλυπτά της Βάνας Ξένου, γνώριμά μου από τον κατάλογο της έκθεσης στο Royal Palais – είναι εντυπωσιακό το πώς αλλάζει η αίσθησή τους σε σχέση με τον χώρο έκθεσης.

Όλα είναι απολύτως τακτοποιημένα, κάθε έργο έχει βρει τη θέση του. *«Με απασχόλησε πολύ το πώς θα συνυπάρξουν όλα αυτά τα έργα, γιατί ως τώρα είχαν εκτεθεί μόνο σε εξωτερικούς χώρους, εκτός από τη Chapelle de la Salpêtrière»*, λέει δίνοντάς μου να καταλάβω πόσο απαιτητικό είναι να στηθεί μια τέτοια έκθεση… από το πώς θα μεταφερθούν τα έργα, που το καθένα ζυγίζει πάνω από μισό τόνο, μέχρι το πώς θα μπουν στον χώρο. Και όλα έχουν περάσει από τα χέρια της. Τα παρατηρώ καθώς μιλάει – είναι στιβαρά, δουλεμένα, φτιάχνουν μια αντίθεση με το λεπτό της σώμα, μα φέρουν κι αυτά μια δύναμη και μια αποφασιστικότητα. Είναι ένας άνθρωπος που έχει σμιλευθεί με το αντικείμενο με το οποίο έχει καταπιαστεί, σχεδόν μια ολόκληρη ζωή.

Συναντάμε πάλι τους *Προγόνους*, μια εγκατάσταση από 15 ορειχάλκινα γλυπτά πάνω σε κυλίνδρους από χάλυβα σε διαφορετικά ύψη. Οι *Πρόγονοι* είναι το βασικό θέμα αυτής της έκθεσης, λέει. *«Για μένα, η προγονική ευφυΐα είναι αυτό το οποίο μας συνδέει. Η προγονική γνώση φωτίζει τα πράγματα. Αν θέλουμε σήμερα να προσεγγίσουμε το ελευσινιακό μυθολόγημα, θα πρέπει να σκεφτούμε ότι οι μυημένοι βίωναν κάτι παρά πάνω από την ατομική μοίρα. Απαλλαγμένοι από τον φόβο της ζωής και του θανάτου, είχαν τη δυνατότητα να ανοίγονται σ' έναν ελεύθερο στοχασμό».* Την ακούω με προσοχή κοιτάζοντάς τους, αναλογιζόμενη πόσο τους έχουμε ανάγκη ειδικά σήμερα. Όλες αυτές οι μορφές, τα σμιλευμένα με έννοιες γλυπτά της, σαν να σου μεταφέρουν κάτι πολύτιμο από τα βάθη του χρόνου, που θα συνεχίσει να υπάρχει εις τους αιώνες των αιώνων. Είναι ένα θρησκευτικό συναίσθημα αυτό που αισθάνεσαι, που το εμπλουτίζουν οι ιστορίες των μύθων.

Να και η περίφημη *Περσεφόνη*, μια εγκατάσταση που αποτελείται από 3 ορειχάλκινα γλυπτά και σιδερένια λίμνη με νερό (στην εικόνα του εξωφύλλου). *«Έχω βάλει το νερό εδώ»*, λέει η Βάνα, *«γιατί με συνδέει κάτι με το νερό και την αντανάκλαση του, κι αυτό έχει να κάνει με το ότι η Περσεφόνη έκοψε τον νάρκισσο».* Θυμάστε τον μύθο;

--> Ο Νάρκισσος, γιος του ποτάμιου θεού Κηφισού και της νύμφης Λειριόπης, ήταν τόσο όμορφος που όλοι τον ερωτεύονταν, αλλά εκείνος ήταν ανίκανος να αγαπήσει κάποιον άλλο πέρα από τον εαυτό του. Οι θεοί, βλέποντας την αλαζονεία του, αποφάσισαν να τον τιμωρήσουν. Τον έκαναν να δει την αντανάκλασή του σε μια πηγή, όπου και ερωτεύτηκε την ίδια του την εικόνα. Έμεινε εκεί μέχρι που πέθανε. Στη θέση του φύτρωσε ένα όμορφο λουλούδι, ο νάρκισσος.

«Καθρεφτίζειν θάνατον προσαγορεύει» λέει η Βάνα και ακούγεται σαν χρησμός. Όταν περιοριζόμαστε στο είδωλο η ζωή αδειάζει από το βάθος της: σκέφτομαι πόσο επίκαιρο είναι αυτό σήμερα, όταν κάθε εμπειρία διαμεσολαβείται συνεχώς από οθόνες, αντανακλάσεις του πραγματικού και σέλφις. Πίσω από το νερό, προβάλλει μια ψηλή γυναικεία μορφή που ισορροπεί πάνω σ' έναν σπόρο. *«Αναρωτιόμουν πώς μπορεί να εκφράσει κανείς την Περσεφόνη και η απάντηση ήρθε από τη λέξη κόρη. Στα αρχαία ελληνικά η λέξη "κόρος" σήμαινε το νέο, το βλαστάρι, οπότε σκέφτηκα να απεικονίσω τη μορφή της ως ένα βλαστάρι που βγαίνει από τον καρπό».* Βλέπουμε την ίδια μορφή στον τοίχο σε ακουαρέλες μεγάλων διαστάσεων (400 Χ 150 εκ.) – είναι τα σχέδια που έκανε μέχρι να φτάσει σε αυτό το γλυπτό. Από την πρώτη μορφή, που δημιούργησε το 1999, μέχρι τις επόμενες, βλέπεις αυτή τη συνέχεια στο έργο της και στην αφοσίωσή της στην Ελευσίνα.

Στον απέναντι τοίχο, μια ακόμα εντυπωσιακή ακουαρέλα που φαίνεται από όλη την αίθουσα, 8,5 μ. ύψος και 4,5 πλάτος (!) καλύπτει όλον τον τοίχο του ψηλοτάβανου Ίριος. Είναι υποβλητικό έργο. Αναρωτιέμαι πώς κατάφερε να το δημιουργήσει. *«Το σώμα μας έχει ένα μέτρο, γιατί αλλιώς δεν μπορώ να καταλάβω πώς το έφτιαξα σωστά. Ήτανε μια έκπληξη το ότι δεν είχε λάθη, γιατί το σχεδίασα περπατώντας. Είναι τόση συγκέντρωσή σου εκείνη τη στιγμή, που είναι σα να το βλέπεις όλο μαζί. Ίσως αυτός είναι ο λόγος που οδηγήθηκα στη γλυπτική, το ότι είχα ανάγκη να δουλεύω με το σώμα μου και να κάνω πολύ μεγάλα πράγματα που να καταλαμβάνουν χώρο».* Ο πίνακας απεικονίζει την αρπαγή της Περσεφόνης από τον Άδη. *«Η κάθοδος της Περσεφόνης στον κάτω κόσμο μάς φέρνει πιο κοντά στο βασίλειο των νεκρών. Για τους αρχαίους, η γέννηση και η γονιμότητα συνδέονται άρρηκτα με τον θάνατο, ο θάνατος υπάρχει στη βάση κάθε νέας ζωής – μια αντίληψη ξένη προς τη δική μας. Χωρίς το θάνατο δεν υπάρχει δημιουργία».*

Η βάση πάντα είναι ο μύθος. Καταλήγουμε στο κεντρικό έργο, που λέγεται *Έλευσις* και στα μάτια του επισκέπτη είναι μνημειώδες: μια εγκατάσταση με 26 ορειχάλκινα γλυπτά, πάνω σ' ένα τραπέζι, που μοιάζει σαν να έρχονται από δύο τοίχους μέσα από από μαύρη λαμαρίνα. *«Άρχισε το 2000 και μέχρι σήμερα έχει μεγαλώσει πολύ. Είναι όλες οι αρχαίες θεές που είδαμε στον αρχαιολογικό χώρο, η άφιξή τους στην Ελευσίνα».* Κάθε μία σε κοιτάει από τα βάθη των αιώνων, έχει ένα όνομα και μια καταγωγή: είναι οι θεές που σηματοδοτούσαν τη γυναικεία ύπαρξη και, εντέλει, τη γέννηση. Όλες μαζί δημιουργούν μια συνέχεια που ξεπερνάει την ατομική ύπαρξη. Κι έχουν κάτι πολύ ανθρώπινο, σε κάνουν να νιώθεις κοντά τους – σαν να είσαι κι εσύ κομμάτι τους.

Η αρχετυπική εικόνα μητέρας και κόρης

Αυτή τη συγκίνηση που αισθάνομαι εγώ τώρα, την έχουν αισθανθεί πολλές φορές οι επισκέπτες της έκθεσης, από παιδιά σχολείων μέχρι μεγάλοι άνθρωποι. Η ξενάγηση της Βάνας Ξένου είναι μια εμπειρία που σε πλουτίζει, και που την έχει προσφέρει απλόχερα πολλές φορές τους τρεις αυτούς μήνες της έκθεσης. Απολαμβάνει και η ίδια να φτιάχνει αυτή την κοινότητα με τους επισκέπτες στήνοντας μπροστά στα μάτια τους όλους αυτούς τους κόσμους, σαν να μετέχουμε όλοι μαζί σ' ένα ελευσινιακό μυστήριο.

Έχει κι η τέχνη κάτι τελετουργικό – μας ενώνει με τρόπο ουσιαστικό, δεν νομίζετε; *«Φυσικά, γιατί υπάρχουν τα σύμβολα, που βοηθάνε να σκεφτείς τα πράγματα διαφορετικά. Ο συμβολικός κόσμος είναι πολύ σημαντικός»* απαντά. Κάθε φορά που πηγαίνω σε μουσείο αισθάνομαι ότι ξεκουράζεται το μυαλό μου, όπως έλεγε η θεά Δήμητρα στον ομηρικό ύμνο. Το αισθάνεστε κι εσείς, όταν δημιουργείτε; *«Όχι μόνο όταν δημιουργώ. Στο Παρίσι πήγαινα με τις ώρες στα μουσεία, έχω άπειρα καρνέ με σχέδια από τα έργα που έβλεπα εκεί. Και τα πιο ωραία ήταν όταν υπήρχε πολύς κόσμος κι ήμουν αναγκασμένη να αποτυπώσω γρήγορα μέσα από τα κεφάλια, και τότε έβγαινε κάτι πολύ αληθινό».*

Στο Παρίσι έμεινε συνεχόμενα 4 χρόνια. Πήγε αφού τελείωσε την Καλών Τεχνών, όπως όλος ο πνευματικός κόσμος τα χρόνια της δικτατορίας. Εκεί ήρθε το πρώτο της παιδί. Εντέλει, η Ελευσίνα μάς επιστρέφει και σε κάτι πολύ πιο άμεσο από τον μύθο. *«Είναι πολύ μεγάλο το σκάψιμο που χρειάζεται για να πας πιο βαθιά και να καταλάβεις τη σημασία της γέννησης. Για τον ελευσινιακό μύθο, η μητέρα και η κόρη επεκτείνουν τη γυναικεία συνείδηση».* Ακούγεται πολύ φιλοσοφικό; Κι όμως, είναι σχεδόν βίωμα ό,τι περιγράφει. Όλες συμμετέχουμε σε αυτή τη συνέχεια που είναι η γέννηση: κάθε κόρη που γίνεται μητέρα, αλλά και η μητέρα μας που ήταν κόρη μιας κόρης, μιας κόρης, μιας κόρης…

«Αυτό εσείς το βιώσατε στην εμπειρία σας της μητρότητας;» ρωτάω. *«Όταν πήγα στο Παρίσι για να σπουδάσω και κατάλαβα ότι είμαι έγκυος ήταν δύσκολο. Ασυναίσθητα σκέφτηκα τη μητέρα μου, με την έννοια ότι με γέννησε – και χωρίς να το επεξεργαστώ λογικά, αυτό με έκανε να γεννήσω και το δικό μου παιδί παρότι δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή».* Ήταν κι αυτό ένα λιθαράκι, σκέφτομαι, σε αυτή την πορεία ζωής που γέννησε όλο αυτό το έργο.

Ελευσίνα: Η πόλη ως Ανοιχτό Μουσείο

Η Βάνα Ξένου έχει συνδεθεί με πολλαπλούς τρόπους με την Ελευσίνα: την έχει διδάξει στο Πολυτεχνείο, την έχει μελετήσει σε βάθος δεκαετιών, και από το ιερό της Δήμητρας και τα Ελευσίνια Μυστήρια, περνώντας από το βιομηχανικό της παρελθόν, φτάνει σήμερα να προτείνει μια άλλη όψη του παρόντος: την Ελευσίνα ως Ανοιχτό Μουσείο, ένα συνεκτικό όραμα για τον αστικό χώρο. Πρόκειται για ένα σχέδιο ανάπλασης και πολιτιστικής επανενεργοποίησης, που είχε προταθεί από την ίδια ήδη στον πρώτο φάκελο υποψηφιότητας της Ελευσίνας ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Παρουσιάζεται στο τελευταίο κομμάτι της έκθεσης, με τρόπο συγκινητικό: χαρτογραφήσεις, σχέδια, αρχειακό υλικό, σαν αποτυπώσεις μιας μνήμης που ζητά να επανενταχθεί στον τόπο.

Σ' ένα φωτεινό πλαίσιο βλέπουμε την πόλη του 1800, αποτυπωμένη από ξένους περιηγητές: το παράλιο μέτωπο, οι λόφοι, οι πλαγιές… Στο διπλανό, οι ίδιοι λόφοι καταφαγωμένοι από τη βιομηχανία και τη λατόμηση. Εκεί, η καλλιτέχνις φαντάζεται ένα θέατρο λαξευμένο μέσα στην πληγή. Η πρόταση αυτή δεν είναι απλώς πολεοδομική. Είναι μια πράξη αποκατάστασης του νοήματος του τόπου: προβλέπει δημιουργία περιπατητικών διαδρομών, πολιτιστικού πάρκου, σύνδεση παλιών και νέων στρωμάτων μέσα από μύθους, μνημεία, λέξεις και πέτρες. Η πόλη γίνεται έτσι ένα μουσείο δίχως τοίχους. Είναι εντυπωσιακό το ότι ένα έργο που ξεκίνησε από τους μύθους και τα μυστήρια, καταλήγει σε μια ουσιαστική πρόταση για τον παρόντα κόσμο.

Βγαίνοντας έξω, με φωνάζει για να δω κάποιες ορειχάλκινες φιγούρες που κρέμονται στα φυλλώματα των δέντρων. Φεύγω από την έκθεση γεμάτη εικόνες και σκέψεις, σας προτρέπω να βρεθείτε κι εσείς στην Ελευσίνα. Για επίλογο κρατάω τα λόγια της Βάνας Ξένου: *«Αισθανόμουν πάντα ότι υπάρχουν πράγματα που τα έχουμε χάσει και που ίσως θα μπορούσαμε να τα επανακτήσουμε. Δεν είμαι όμως σίγουρη πως είναι εύκολο να συμβεί αυτό στον κόσμο που ζούμε – να έχουμε δηλαδή τη δυνατότητα να επανακτήσουμε τα πράγματα σαν να μην έχουνε χαθεί. Είναι δυνατόν, όμως, να έχουμε συνείδηση της ύπαρξης τους και τη σημασία τους».* Ήδη αυτό είναι αρκετό.

** Το ωράριο λειτουργίας της έκθεσης "**Μυστήριο 15 - Το Ανοιχτό Μουσείο**" στο εργοστάσιο Ίρις είναι: Τετ.-Παρ.18:00-21:00, Σάβ.-Κυρ. 13:00-21:00*

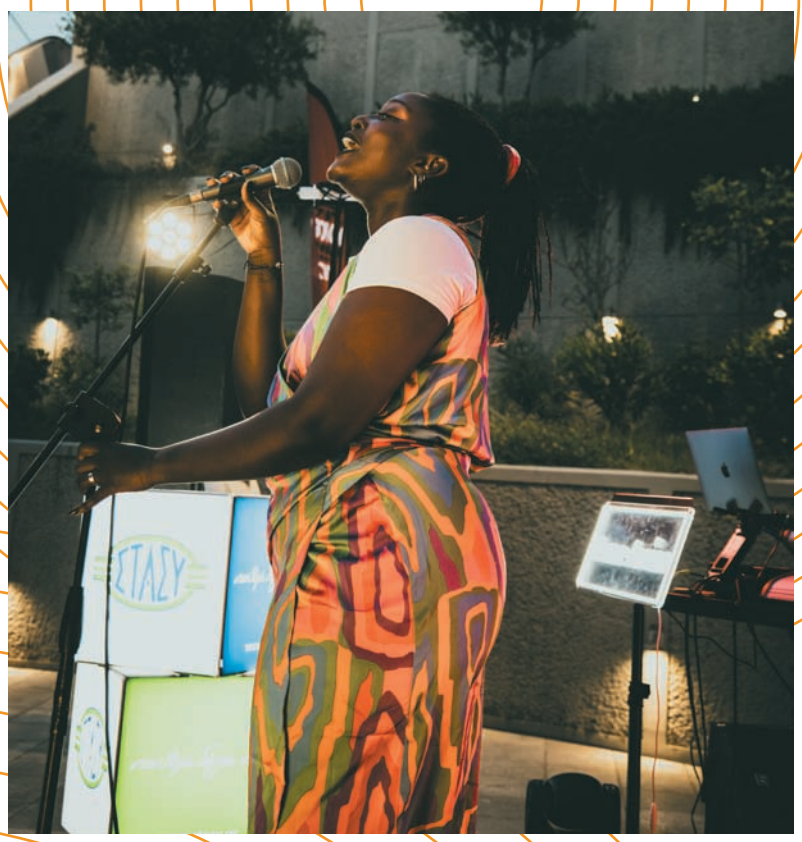

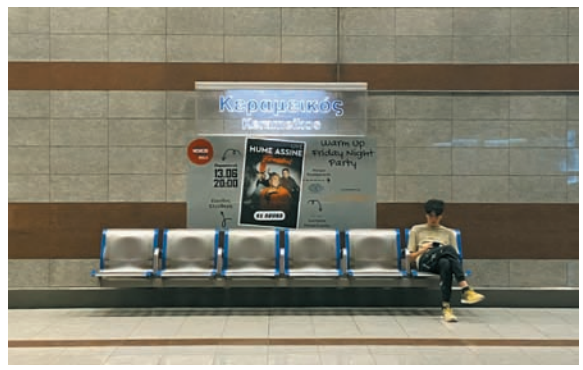

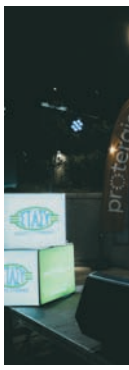

PHOTO ©SUKI PAPANIKOLAOU

Warm up Friday Night I

Ένα πάρτι-έκπληξη κάτω από την πόλη

Ο Voice 102.5 και η Protergia απογείωσαν το κέντρο της Αθήνας

Την Παρασκευή 13 Ιουνίου, λίγο μετά τις 20:00, κάτι πρωτοποριακό συνέβη στον σταθμό του Μετρό στον Κεραμεικό. Ο Voice 102,5 και η Protergia έστησαν το Warm Up Friday Night party, ένα πάρτι-έκπληξη για τους ανυποψίαστους επιβάτες του μετρό, στο πιο αναπάντεχο σημείο, λίγο πριν ξεκινήσει επίσημα η βραδινή τους έξοδος. Ο Σωτήρης Ρουμελιώτης στο DJ set έδωσε τον ρυθμό και οι HUME ASSINE με το live τους «ΑΧ ΑΘΗΝΑ!» μας ξεσήκωσαν με την ενέργεια και τα κομμάτια τους.

Ο κόσμος χόρευε στον ρυθμό της μουσικής ενώ απολάμβανε μια δροσερή μπίρα από την PILS HELLAS. Ήταν ένας μαγικός συνδυασμός: μουσική, η Αθήνα για ταβάνι και η ενέργεια της Protergia που μας έβαζε στο mood, και ξαφνικά ο σταθμός του Μετρό στον Κεραμεικό μετατράπηκε σε σκηνή γιορτής. Μια μοναδική στιγμή που θύμιζε πως η Αθήνα δεν σταματά να μας εκπλήσσει ευχάριστα, αρκεί να είμαστε ανοιχτοί στους απρόοπτους καλοκαιρινούς ρυθμούς της.

powered by protergia

Party στον Κεραμεικό από τον Voice 102,5

Look

Επιμέλεια:
ΜΑΡΙΑ-ΙΩΑΝΝΑ ΣΙΓΑΛΟΥ

PAOLITA
Moonshine Rea Dress €353

NOTOS
Κολιέ Love Boheme May Bay €85

SUN OF A BEACH
Γυναικείο καπέλο Baseball €35

AV SUNGLASSES
Γυαλιά ηλίου Ace Honey €79

Τι εννοείς δεν περνά λουκουματζής από εδώ; Σε λάθος παραλία ήρθαμε...

MODIVO
Ολόσωμο μαγιό Guess

HARALAS
Βαμβακερό μπλουζάκι και σορτς logo DKNY €29 και €59

STEFANIA FRANGISTA
Μαγιό Melita Banana Jacquard €154

CARROTEN
Αντηλιακό προσώπου Anti Spot Spf50, 50ml

ANCIENT GREEK SANDALS
Παπούτσια Iro Caramel €110

LA ROCHE POSAY
Effaclar A.Z. Κρέμα σε μορφή τζελ κατά των ατελειών, των σημαδιών & της γήρανσης, 40ml

KALOGIROU
Τσάντα Marni Tote Medium €795

SNEAKER CAGE
Πετσέτα Slowtide Shine on €35

HAVAIANAS X GIGI HADID
Slim square σαγιονάρες €35

Γούντι Άλεν και Ντάιαν Κίτον
«Μυστηριώδεις φόνοι στο Μανχάταν»

Αλέν Ντελόν
«Μελωδία σε υπόγειο τόνο»

Μέριλ Στριπ
«Οι ώρες»

Όλη η Αθήνα ένα θερινό σινεμά με δωρεάν προβολές

*Το **Athens Open Air Film Festival** γιορτάζει τα 15 του χρόνια με ένα πλούσιο πρόγραμμα*

Το 15ο Athens Open Air Film Festival μετατρέπει και φέτος την Αθήνα σε ένα απέραντο θερινό σινεμά, με ελεύθερη είσοδο και προβολές σπάνιων ταινιών –συχνά σε αποκατεστημένες κόπιες– σε διάφορες τοποθεσίες της πόλης. Το πρόγραμμα συνδυάζει διαχρονικά αριστουργήματα με σύγχρονα κινηματογραφικά διαμάντια. Ανάμεσα στις παλιότερες ταινίες που θα προβληθούν ξεχωρίζουν: *«Η συνομιλία»* (1974) του Φράνσις Φορντ Κόπολα, *«Ο τρίτος άνθρωπος»* (1949) του Κάρολ Ριντ, *«Μελωδία σε υπόγειο τόνο»* (1963) του Ανρί Βερνέιγ, με πρωταγωνιστή τον Αλέν Ντελόν, *«Ο εραστής της κομμώτριας»* (1990) του Πατρίς Λεκόντ και *«Μονομαχία στο Ελ Πάσο»* (1965) του Σέρτζιο Λεόνε. Από τις νεότερες, περιλαμβάνονται: *«Οι ώρες»* (2002) του Στίβεν Ντάλντρι, *«Τίγρης και δράκος»* (2000) του Ανγκ Λι, *«Μυστηριώδεις φόνοι στο Μανχάταν»* (1993) του Γούντι Άλεν και *«Εφιάλτης στο δρόμο με τις λεύκες»* (1984) του Γουέις Κρέιβεν. –Νίκη-Μαρία Κοσκινά

INFO *Έως 27 Αυγούστου, σε διάφορα σημεία της Αθήνας*

Επιλογές

ΜΗ ΧΑΣΕΤΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Της **ΝΙΚΗΣ-ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΣΚΙΝΑ**

Θέατρο, μουσική, εκθέσεις, προβολές. Πολιτιστικές προτάσεις που μας ιντριγκάρουν αυτό το επταήμερο.

«Cian Cuna Macan Ata Locs Alonlao» (Cocteau Twins)

❶ «Ξενιστές και παράσιτα» της Ντόρας Οικονόμου

Στην πρώτη της ατομική έκθεση, η καλλιτέχνιδα εξερευνά τη λεπτή ισορροπία μεταξύ ξενιστή και παρασίτου μέσα από γλυπτικές κατασκευές που συνδυάζουν παραδοσιακές τεχνικές οριγκάμι με σύγχρονα, ταπεινά υλικά. Οι μορφές της παραπέμπουν σε φυτά-παράσιτα, κάμπιες και αναρριχώμενους βλαστούς, επηρεασμένες από ταξίδια στη Βραζιλία, την Ιαπωνία, την Ταϊλάνδη και τον ποταμό Μεκόνγκ. Δημιουργεί έργα που μοιάζουν χειροποίητα, αλλά έχουν βασιστεί σε πολύπλοκες τεχνικές που προσομοιάζουν στην τεχνητή νοημοσύνη. Η έκθεση εστιάζει στη συμβιωτική –και συχνά αμφίσημη– σχέση δημιουργού, πολιτισμού και θεσμών.

Γκαλερί Δυο Χωριά, έως 30 Αυγούστου

© ΕΛΙΝΑ ΓΙΟΥΝΑΝΛΗ

❹ Ο Θέμης Μουμουλίδης ξανασκηνοθετεί την Αντιγόνη του Σοφοκλή

Η Αντιγόνη (Λένα Παπαληγούρα) συγκρούεται με τον Κρέοντα (Ηλία Μελέτη) γιατί θέλει να κάνει το καθήκον της απέναντι στον αδερφό της και τους θεούς. Ο βασιλιάς της Θήβας είναι ο επίσημος νόμος, ενώ εκείνη εκπροσωπεί τους άγραφους νόμους. Η Αντιγόνη γνωρίζει τις συνέπειες των πράξεών της, αλλά οδεύει ενσυνείδητα προς τον θάνατο, πιστή στο ηθικό της καθήκον. Μέσα από την προσέγγιση του Θέμη Μουμουλίδη θα δούμε την τραγωδία του Σοφοκλή, την οποία ο σκηνοθέτης επαναπροσεγγίζει για τρίτη φορά.

Δημοτικό Κηποθέατρο Παπάγου, 1 & 2 Ιουλίου

© ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΣΚΟΥΤΗΣ

«100 χρόνια Takis» στο ΚΠΙΣΝ

❷ Αφιέρωμα στον Takis στο ΚΠΙΣΝ

Τέσσερα αντιπροσωπευτικά έργα του Takis εκτίθενται στον δημόσιο χώρο του ΚΠΙΣΝ, φωτίζοντας τη σύνδεση τέχνης και επιστήμης. Ένα *«Αιολικό»* και τρεις *«Μαγνητικοί Πίνακες»* αποτυπώνουν τον μοναδικό του τρόπο να συνδέει την επιστήμη με την τέχνη, το αόρατο με το αισθητό. Παράλληλα, τρία έργα από τη μεγάλη δωρεά που έκανε το 2009 στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα εκτίθενται στην Υποδοχή, τιμώντας την ανθρωπιστική πλευρά του καλλιτέχνη. Η έκθεση γίνεται σε συνεργασία με το Takis Foundation, για τα 100 χρόνια από τη γέννησή του.

ΚΠΙΣΝ, έως 22 Οκτωβρίου

❸ Δύο βραδιές γεμάτες... καλοκαιρινά χιτάκια

Δεν λείπει ποτέ ο γνωστός ερμηνευτής και τραγουδοποιός από το καλοκαιρινό πρόγραμμα στον Κήπο του Μεγάρου. Αυτή τη χρονιά επιστρέφει για δύο λάιβ, αφιερωμένα στα *«Σάμερ χιτς»* του. Ετοιμαστείτε για δύο ξεσηκωτικές βραδιές γεμάτες ενέργεια, αμεσότητα και χιούμορ. Από τα κλασικά και αγαπημένα *«Λόλα»*, *«Φάρος»* ή *«Φίλα με ακόμα»* μέχρι και το ολοκαίνουργιο *«Πρωτομαγιά στις τρεις»*, ο Κωστής Μαραβέγιας υπόσχεται δύο βραδιές-πάρτι, όπως μόνο εκείνος γνωρίζει να στήνει.

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Κήπος, 27-28 Ιουνίου

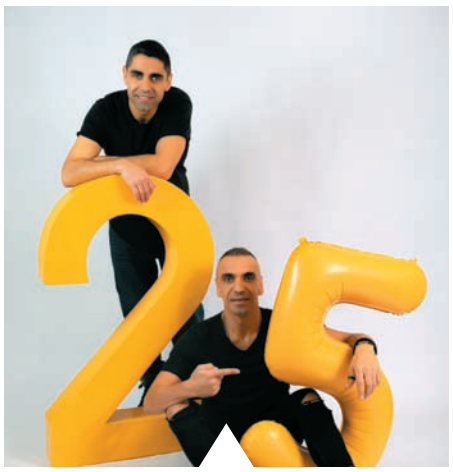

❺ Κίτρινα ποδήλατα γενέθλια με φίλους

Το συγκρότημα κλείνει τα 25 χρόνια παρουσίας στον χώρο της μουσικής και το γιορτάζει με μια μεγάλη συναυλία με φίλους. Οι δύο δημιουργοί, Αλέξανδρος & Γιώργος Παντελιάς, υποδέχονται συνοδοιπόρους τους, που τους έχουν συντροφεύσει στην πορεία τους όλα αυτά τα χρόνια και τραγουδούν μαζί τους. Μερικά ονόματα που θα μοιραστούν τη σκηνή με το συγκρότημα είναι η **Ρίτα Αντωνοπούλου**, ο **Διονύσης Τσακνής**, ο **Νίκος Ζιώγαλας**, ο **Μπάμπης Στόκας**, ο **Βασίλης Παπακωνσταντίνου** κ.ά. *Θέατρο Βράχων, 30 Ιουνίου*

Για να καταχωριστείτε στους οδηγούς της A.V., στείλτε δελτία Τύπου 2 εβδομάδες πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία. Ταχυδρομικώς στη διεύθυνση Χαρ. Τρικούπη 22, 10679 Αθήνα ή στο fax 210 3617310 ή στο **avguide@athensvoice.gr**

© ΠΑΤΡΟΚΛΟΣΣΚΑΦΙΔΑΣ

6 Μια συγκλονιστική παράσταση για την πατροκτονία

Όσοι δεν έχετε δει το *«Μια άλλη Θήβα»*, έχετε την ευκαιρία να το πετύχετε σε κάποιο υπαίθριο θέατρο. Ξεκινά το καλοκαιρινό του ταξίδι από την Αθήνα και θα συνεχίσει για αλλού. Ο **Δημήτρης Καπουράνης**, σε διπλό ρόλο, σε ένα θέατρο μέσα στο θέατρο, όπου ο **Θάνος Λέκκας** υποδύεται τον συγγραφέα που προσεγγίζει έναν κρατούμενο για να κάνει παράσταση τη ζωή του. Πώς ορίζεται η πατροκτονία και πώς μπορούμε να αιτιολογήσουμε ένα έγκλημα; Τέτοια ερωτήματα τίθενται στο δυνατό κείμενο του Σέρχιο Μπλάνκο, σε σκηνοθεσία **Βαγγέλη Θεοδωρόπουλου**. *Θέατρο Πέτρας, 30 Ιουνίου*

Γιάννης Μπέζος και Πυγμαλίων Δαδακαρίδης

© ΕΛΙΝΑ ΤΙΟΥΝΑΝΑΗ

7 Άγνωστοι δεσμοί μεταξύ δύο αντρών

Ένας απρόσιτος συγγραφέας, που έχει αποσυρθεί σε ένα απομονωμένο μέρος της Νορβηγίας, δέχεται να δώσει συνέντευξη σε έναν δημοσιογράφο, με αφορμή το τελευταία του βιβλίο, που σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Τι συνδέει όμως τους φαινομενικά άσχετους μεταξύ τους άντρες; Και τι ρόλο παίζει η μοναδική γυναίκα που «εμφανίζεται» στη σκηνή; Οι αποκαλύψεις –που έρχονται σταδιακά– σοκάρουν. Αυτή είναι η υπόθεση του έργου *«Αινιγματικές παραλλαγές»* του Σμιτ, σε σκηνοθεσία **Σωτήρη Τσαφούλια** και **Πυγμαλίωνα Δαδακαρίδη**. *Δημοτικό Θέατρο Ηλιούπολης, 2 Ιουλίου*

Γιωργής Τσουρής, Ήβη Νικολαΐδου, Θανάσης Ζερίτης, Λυδία Γιαννουσάκη, Αγγελική Γρηγοροπούλου

© ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΜΗΝ ΤΟ ΧΑΣΕΙΣ

8 170 τετραγωνικά περιοδεύουν

Ένας θάνατος φέρνει τα πάνω κάτω σε μια οικογένεια. Δυο αδερφές συναντιούνται έπειτα από καιρό, για να κανονίσουν τα κληρονομικά τους. Κι ενώ η μεταξύ τους κατάσταση είναι σε ένταση, μια αναπάντεχη επίσκεψη θα μπερδέψει ακόμη περισσότερο τα πράγματα. Το έργο του Γιώργου Τσουρή, σε σκηνοθεσία **Γιώργου Παλούμπη**, που παίζεται εδώ και έξι συνεχόμενες σεζόν, ξεκινάει την περιοδεία του σε όλη τη χώρα, με πρώτους σταθμούς τα υπαίθρια θέατρα της Αθήνας. *Βεάκειο Πειραιά, 30 Ιουνίου*

Γιώργος Σουξές, Ορέστης Τζιόβας, Χάρης Χιώτης

9 Θερινό θέατρο στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού

Μια μαύρη κωμωδία με φόντο την Ελλάδα της δεκαετίας του 1950 παρουσιάζεται φέτος το καλοκαίρι στην Αθήνα. Το έργο του Γιώργου Διαλεγμένου *«Χάσαμε τη θεία στον»*, σε σκηνοθεσία **Χρήστου Τριπόδη**, μας μεταφέρει στη μιζέρια μιας οικογένειας, που αναμένει ως δώρο εξ ουρανού τον θάνατο της κατάκοιτης θείας. Όταν εκείνος έρχεται όμως, τίποτα δεν θα πάει όπως το έχουν προβλέψει και επιθυμήσει οι εν δυνάμει κληρονόμοι... Με χιούμορ και καυστικότητα, το έργο μάς δίνει πολλά στοιχεία για τη δύσκολη εποχή όπου τοποθετούνται οι ήρωές μας. *Αίθριο, Κέντρο Πολιτισμού «Ελληνικός Κόσμος»*

Mëstiza

10 Ισπανική μουσική και φλαμένκο σε ένα μοναδικό πάρτι

Το Bolivar Beach Club γιορτάζει 21 χρόνια καλοκαιρινής παρουσίας με ένα ανεπανάληπτο event. Καλεσμένες του οι εκρηκτικές **Mëstiza**, το ισπανικό δίδυμο που φέρνει έναν νέο ήχο, συνδυάζοντας το φλαμένκο με τους ρυθμούς της Ανδαλουσίας. Περφόρμερ και παραγωγοί, είναι διάσημες για τη θεατρικότητά τους αλλά και την καθηλωτική τους ενέργεια. Στη μοναδική αυτή βραδιά, θα παρουσιάσουν, μεταξύ άλλων, επιτυχίες από το άλμπουμ τους *«Quëreles»*. Το line-up συμπληρώνουν οι **Constantine John** και **Steph** σε ένα ολονύκτιο dance ταξίδι. *Bolivar Beach Club, 28 Ιουνίου*

Μαρία Κουσούνη και Μίκης Θεοδωράκης από το ντοκιμαντέρ «Ταξιδεύοντας με τον Μίκη»

© ΑΣΤΕΡΗΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΣ

11 Ο κινηματογραφικός Μίκης Θεοδωράκης

Οι πιο γνωστές κινηματογραφικές μελωδίες του μεγάλου συνθέτη ζωντανεύουν μέσα από ένα τετραήμερο μουσικό και κινηματογραφικό αφιέρωμα της Ταινιοθήκης, που τιμά τα 100 χρόνια από τη γέννησή του. Μια συναυλία με έργα του συνθέτη –ερμηνευμένα από την ορχήστρα της ΕΡΤ– προλογίζει την προβολή του εμβληματικού *«Αλέξη Ζορμπά»*, σε σκηνοθεσία **Μιχάλη Κακογιάνη**, ανοίγοντας το αφιέρωμα. Τις υπόλοιπες ημέρες, θα ακολουθήσουν εμβληματικές ταινίες όπως *«Ζ»*, η *«Φαίδρα»*, η *«Κατάσταση Πολιορκίας»*, η *«Συνοικία το όνειρο»* αλλά και το ντοκιμαντέρ του **Αστέρη Κούτουλα** *«Ταξιδεύοντας με τον Μίκη»*. *Θερινός Κινηματογράφος Λαΐς, 26 έως 29 Ιουνίου*

Επιμέλεια
ΝΕΝΕΛΑ ΓΕΩΡΓΕΛΕ

Istoria Bistrot΄Ενα καινούργιο, «καθημερινό» εστιατόριο με πολλές νόστιμες ιστορίες

Της ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΒΝΑΤΣΙΟΥ

Το απογευματινό φως πέφτει πάνω σε μια υπέροχη μπάρα από πράσινο γρανίτη. Είναι τόσο όμορφη, που πιάνω τον εαυτό μου να τη χαϊδεύει ασυναίσθητα καθώς κάθομαι μπροστά της, πάνω σε ένα αναπαυτικό πορφυρό σκαμπό. Κοιτάω γύρω μου: τοίχοι βαμμένοι μπορντό κι άλλοι καλυμμένοι με εντυπωσιακές ταπετσαρίες, δερμάτινοι καναπέδες και ξύλινες καρέκλες. Από το ταβάνι κρέμονται φωτιστικά που μοιάζουν με πλανήτες, κάπου υπάρχει κι ένας λαγός. Είναι το σήμα κατατεθέν του Istoria Bistrot, που άνοιξε ούτε μήνα πριν σ' αυτό τον ήσυχο δρόμο του Χαλανδρίου.

Από τη θέση μου βλέπω το μεγάλο ορθογώνιο άνοιγμα που μοιάζει με κάδρο κι επιτρέπει ματιές στην κουζίνα. Οι μάγειρες εδώ δεν τρέχουν, οι κινήσεις τους είναι ήρεμες, ευγενικές. Είναι σαν να παρακολουθείς εκπομπή μαγειρικής στην τηλεόραση. Μια οργανωμένη χορογραφία την οποία επιβλέπει ο σεφ και συνιδιοκτήτης Σπύρος Καπάτος. «Στο φαγητό δεν τον φοβάμαι αυτόν, είναι ψυχοπαθής», μου λέει ο φίλος σεφ που με έχει φέρει ως εδώ. Τον κοιτάω και σηκώνω το αριστερό φρύδι. «Ψυχοπαθής;» ρωτάω. «Θα καταλάβεις…»

Για να είμαι ειλικρινής, δεν μπορώ να σκεφτώ χαρακτηρισμό που να ταιριάζει λιγότερο σ' αυτή την ευγενική φυσιογνωμία. Ήρεμος, σίγουρος, ο Σπύρος πρώτα απ' όλα τρέφει τεράστιο σεβασμό για την πρώτη ύλη. Λέει: «Αυτό που είχα στο μυαλό μου όταν άνοιξα το Istoria Bistrot ήταν ένα τυπικό bistro. Γι' αυτό προσπαθώ τα πιάτα να είναι απλά, χωρίς πολλές τεχνικές, μια καθαρή, απλή μαγειρική προσέγγιση. Κι επειδή έχω αγάπη για την καλή πρώτη ύλη, προσπαθώ να βρίσκω την καλύτερη. Για παράδειγμα, παίρνω πολλά τυριά από μια οικοτεχνία στο Κιλκίς, το αλάτι μου είναι από το Μεσολόγγι, το μέλι από την Αργολίδα, το ελαιόλαδο είναι bio, ένα εξαιρετικό παρθένο από τη Ζάκυνθο, τα λαχανικά είναι όλα organic, ενώ κάποια τα παίρνω κατευθείαν από τον παραγωγό. Παιδεύομαι λίγο, γιατί οι μικροί παραγωγοί δεν έχουν πάντα ακριβώς το ίδιο προϊόν ή την ποσότητα που χρειάζεται ένα εστιατόριο, δεν έχουν καν πωλητές, οπότε για να συνεργαστείς μαζί τους χρειάζεται θέληση, αλλά όλο αυτό είναι ένα παιχνίδι που μου αρέσει. Προσπαθώ να κόψω τα πολλά πολλά συσκευασμένα και ξέρω ότι είναι ο δύσκολος δρόμος σε σχέση με το να βρεις ένα μπακάλικο και να σ' τα φέρει όλα, αλλά αξίζει». Να γιατί ο φίλος μου τον λέει ψυχοπαθή.

Εγώ, ωστόσο, συμφωνώ με την προσέγγιση του Σπύρου: φυσικά και αξίζει. Το καταλαβαίνεις όταν κόβεις μια μπουκιά απ' αυτό το θεϊκό προζυμένιο ψωμί με σουσάμι ή το ελαιόψωμο σίκαλης με ανθό αλατιού και αλείφεις πάνω του λίγο θόγαλο, ένα κρεμώδες τυρί από το Κιλκίς. Και μετά πάλι όταν τρως αυτά τα υπέροχα ψητά μανιτάρια με γλάσο λαχανικών και κολοκυθόσπορο, τόσο τρυφερά και νόστιμα, λες και μαζεύτηκαν χθες από το βουνό (και μάλλον μαζεύτηκαν) ή όταν βάζεις στο στόμα το ωμό ψάρι ημέρας (πέτυχα μαγιάτικο) με ροδάκινο, άγουρη ντομάτα κι αγουρίδα. Τι να πω και για τις πεντάφρεσκες γαρίδες Κοιλάδας, που ψήνονται μια στάλα κι ύστερα καταφτάνουν με νιόκι, σάλτσα από πιπεριές Φλωρίνης και παστά εσπεριδοειδών;

Αξίζει επίσης να δοκιμάσεις το ταρτάρ (από μοσχάρι ελληνικής εκτροφής) που έρχεται σε μικρές μπουκίτσες πάνω σε σταρένιες κροκέτες με τουρσιά και μαύρο σκόρδο, την κίτρινη ψητή γλυκοπατάτα με ξινή κρέμα και σχοινόπρασο, την πίτα με το τραγανό, χειροποίητο φύλλο και την πλούσια γέμιση με μυρωδικά, την ταλιάτα με καπνιστό γιαούρτι, που το φτιάχνουν εδώ. Τι άλλο να δοκιμάσεις; Τα φανταστικά γλυκά της pastry chef Μαρία Τσάκα: μια τάρτα σοκολάτας με παγωτό γάλα και χαρούπι και μια μελένια μελόπιτα με παγωτό χαμομήλι και γύρη – γλυκά ποιήματα.

Όλα αυτά τα συνδυάζεις με ωραία κρασιά (πολλά και σε ποτήρι) με μπίρες από μικρές ζυθοποιίες της Ελλάδας και του εξωτερικού ή με κάποιο (δυνατό!) cocktail. Μπορείς να έρθεις και μόνο για ποτό σ' αυτή την μπάρα, και να συνοδεύσεις το ποτό σου με κάποιο μικρό πιάτο. Τα λέει καλύτερα ο Σπύρος: «Πλέον λειτουργώ και αφαιρετικά, σκέφτομαι κάτι και προσπαθώ να το απλοποιήσω. Με την ίδια λογική έχω φτιάξει ένα μενού έτσι ώστε να μπορείς να πάρεις δύο πιάτα με ένα κρασί, μπορείς όμως να έρθεις και για dinner. Δεν θέλω να ξεφεύγει σε τιμή, προσπάθησα να είναι πιο προσιτό, πιο casual – ένα μικρό καθημερινό εστιατόριο».

Να τι είναι το Istoria Bistrot: Ένα μικρό καθημερινό εστιατόριο (που σύντομα θα αποκτήσει και μια λουλουδένια αυλή) για όλες εκείνες τις μέρες που θέλουμε ένα νόστιμο στέκι για να μοιραστούμε τις ιστορίες μας.

Ιωάννου Αποστολοπούλου 3, Χαλάνδρι, 2106818790, Insta istoria_bistrot,
Ώρες λειτουργίας ***Τρίτη έως Σάββατο 17:00-23:30, Κυριακή-Δευτέρα κλειστά***

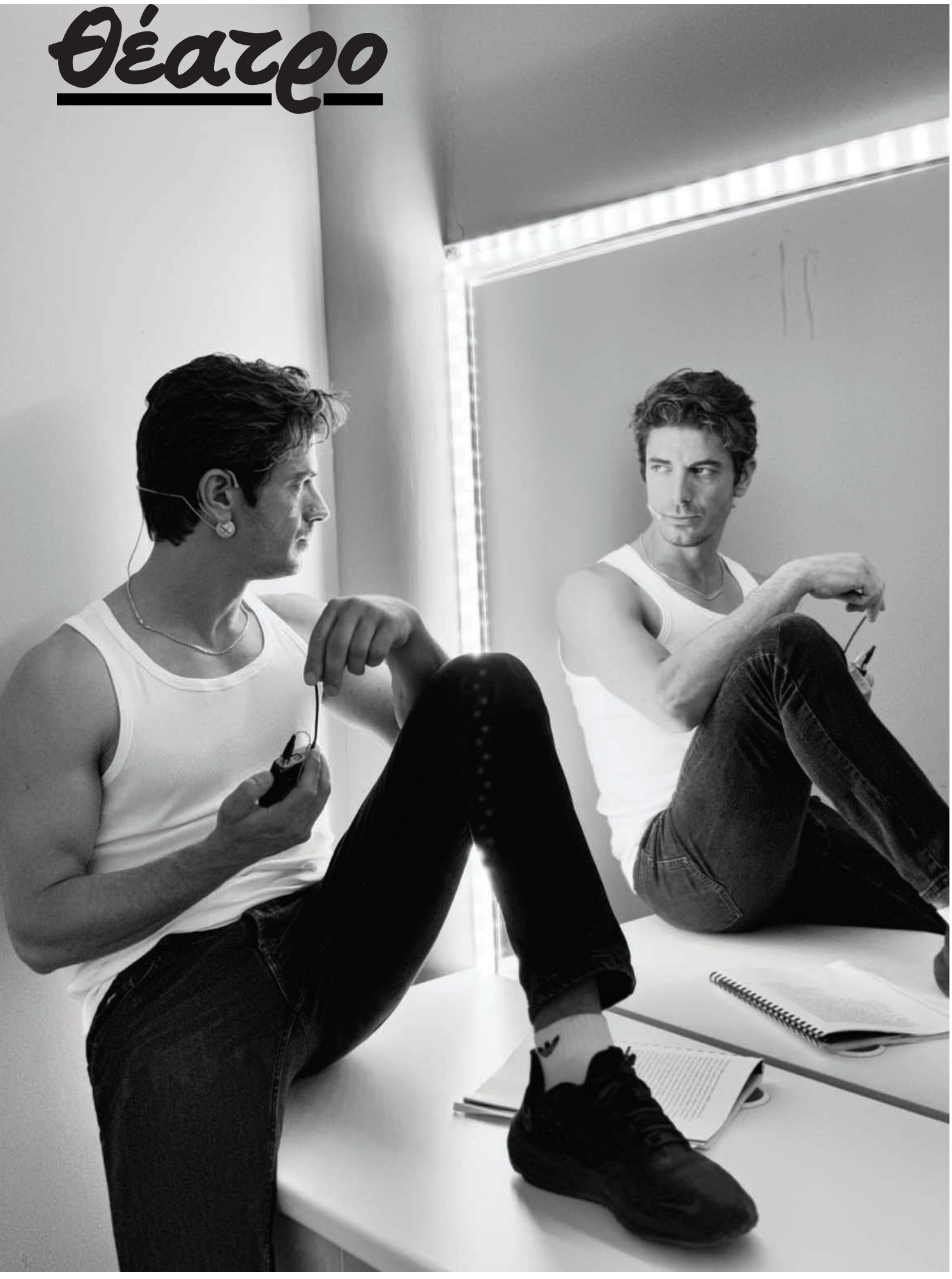

Ο Δημήτρης Γκοτσόπουλος είναι ο εαυτός του

25 ερωτήσεις στον δημοφιλή ηθοποιό πριν από την πρεμιέρα του «Φιλοκτήτη»

Της ΝΑΤΑΣΣΑΣ ΚΑΡΥΣΤΙΝΟΥ

-Ο Σοφοκλής γράφει τον Νεοπτόλεμο ως έναν νέο άνθρωπο που «μαθαίνει» τον κόσμο μέσα από ένα ηθικό δίλημμα. Τι ανακάλυψες για σένα μέσα απ' αυτό το έργο; Ότι η αλήθεια είναι πάντα πιο σύνθετη απ' όσο νομίζουμε. Και ότι όλοι μπορούμε να προδώσουμε, αν πεινάσουμε αρκετά για κάτι.

-Πιστεύεις ότι το δίλημμα καθήκοντος και προσωπικής ηθικής έχει αντανακλάσεις σήμερα; Συνεχώς. Από το τι θα ανεχτείς στη δουλειά σου μέχρι το τι θα αποσιωπήσεις στην καθημερινότητά σου.

-Υπάρχει κάποια φράση ή στιγμή που ήταν «κλειδί» για να μπεις στον ρόλο; Το βλέμμα με το οποίο αντικρίζει τον Οδυσσέα. Εκεί από το παιδί χτίζεται ο άνθρωπος.

-Μετά την εμπειρία σου ως Νεοπτόλεμος, άλλαξε για σένα η έννοια της «ηθικής ευθύνης»; Έγινε πιο επίμονη. Πιο ενοχλητική ίσως.

-Τι αγάπησες στους ρόλους σου στην τηλεόραση; Ότι μου έδωσαν τον χρόνο να ανασάνω μέσα τους. Στις «Μέλισσες» και στον «Άγιο έρωτα» ένιωσα σπίτι.

-Είσαι όμορφος, γνωστός, πετυχημένος. Τι σε προσγειώνει; Η επαφή με το χώμα που έσκαβα μικρός. Και μια καλή αποτυχία, που πάντα έρχεται.

-Έχεις πει ότι βρέθηκες τυχαία στο θέατρο. Ήταν τυχαίο ή αναπόφευκτο; Σήμερα λέω: δεν θα μπορούσε να μη συμβεί. Απλώς εγώ δεν το ήξερα.

-Ο πατέρας σου ήθελε να γίνεις ηθοποιός; Όχι. Αλλά «δέχτηκε» πως χτίζω αλλιώς το δικό μου χωράφι.

-Πότε είπες «μάλλον είμαι ηθοποιός»; Όταν με τρόμαξε το κοινό για πρώτη φορά.

-Όταν ξεκίνησες, φανταζόσουν ότι θα φτάσεις εδώ; Όχι. Αλλά δεν με απασχολούσε το πού. Μόνο το πώς.

-Πρέπει να ονειρεύεσαι το θέατρο από παιδί για να ανήκεις σ' αυτό; Όχι. Το θέατρο σε μαθαίνει να ονειρεύεσαι.

-Υπήρξε στιγμή που σκέφτηκες «δεν ανήκω εδώ»; Ναι. Και ευτυχώς υπήρχαν άνθρωποι που μου θύμιζαν να μείνω.

-Σε οντισιόν ένιωσες ποτέ «τι κάνω εδώ;» Σε κάθε οντισιόν. Γι' αυτό μπαίνω πάντα σαν να είναι η πρώτη.

-Η «τυχαία» είσοδός σου σου έδωσε μια άλλη ματιά; Νομίζω λιγότερο φοβισμένη. Δεν ήξερα καν τι να φοβηθώ.

-Ποιο από τα μαθήματα που σου έδωσε το θέατρο πόνεσε περισσότερο; Ότι δεν θα γίνω ποτέ «έτοιμος». Κι αυτό είναι όλη η μαγεία.

-Αν ξεκινούσες τώρα, θα έκανες τα ίδια; Ναι. Δεν ξέρω άλλο δρόμο. Ούτε θέλω.

-Η σκηνή είναι καταφύγιο ή πεδίο μάχης; Μάχη. Και το καταφύγιο είναι ο ιδρώτας μετά.

-Έγινες ηθοποιός για να ξεφύγεις από εσένα ή για να σε βρεις; Για να με σκάψω πιο βαθιά.

-Το θέατρο είναι τρόπος να υποδυθείς ή να φανερωθείς; Να φανερωθείς. Το άλλο είναι τεχνική.

-Φοβήθηκες ποτέ την ταύτιση που δεν ελέγχεται; Πάντα. Αν δεν σε τρομάζει, δεν παίζεις μ' αλήθεια.

-Το να εκθέτεις ξένα συναισθήματα τι σου αφήνει; Κάθαρση. Κι ύστερα μεγάλη σιωπή.

-Αν δεν υπήρχε η «τυχαία» στιγμή, τι θα είχε μείνει μέσα σου ανεκπλήρωτο; Η ανάγκη να λέω ιστορίες. Δεν θα έβρισκα πιο ειλικρινή τρόπο.

-Νοσταλγείς κάτι από την παλιά σου ζωή; Την απλότητα του να φεύγω με ένα παπάκι και να χάνομαι.

-Υπήρξε ρόλος που σε άλλαξε βαθιά; Ο Λάμπρος στις «Μέλισσες». Ήταν καθρέφτης μου.

-Αν το θέατρο δεν είχε τύχει, πού θα ήσουν; Ίσως να δούλευα κάπου διοικητικά. Ή να έσκαβα. Αλλά μέσα μου θα έπαιζα πάλι.

INFO

«Φιλοκτήτης» *του Σοφοκλή: Μετάφραση - σκηνοθεσία:* ***Γιώργου Κιμούλη****.*
Παίζουν: ***Δημήτρης Γκοτσόπουλος****,* ***Γιώργος Κιμούλης****,* ***Θοδωρής Κατσαφάδος****. Πρεμιέρα Σάββατο 28 Ιουνίου στο* ***Βεάκειο Θέατρο Πειραιά*** *και καλοκαιρινή περιοδεία σε Ελλάδα και Κύπρο.*

Σινεμά

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΪΜΑΚΗ

critic's CHOICE

F1, η ταινία (F1)***

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Τζόζεφ Κοζίνσκι ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Μπραντ Πιτ, Χαβιέ Μπαρδέμ, Κέρι Κόντον

Ο Σόνι Χέιζ, παλιός οδηγός της Formula 1, βρίσκεται σε σταθερά καθοδική πορεία στη ζωή του, καθώς βολοδέρνει μεταξύ μιας μονότονης ρουτίνας και της συμμετοχής του σε ασήμαντους αγώνες αυτοκινήτων. Ώσπου μια μέρα εμφανίζεται στο διάβα του φίλος από τα παλιά, που του προτείνει να επιστρέψει στα «μεγάλα σαλόνια» και να πάρει μέρος στους τελευταίους αγώνες της σεζόν.

Οι μηχανοκίνητοι αγώνες ταχύτητας έχουν μια κινηματογραφική γοητεία που δεν αφήνει αδιάφορους ακόμη κι εκείνους που ασχολούνται ελάχιστα με το άθλημα. Η Formula 1 είναι προφανώς το μεγαλύτερο διαμάντι της κατηγορίας, όχι μόνο λόγω ειδικών συνθηκών, αλλά και επειδή καταφέρνει να προσφέρει τα εχέγγυα ενός αυθεντικού κινηματογραφικού θεάματος, φτιαγμένου από αδρεναλίνη, συγκινήσεις και έντονο σασπένς. Τα τελευταία χρόνια η F1 βρίσκει τον τρόπο να απασχολεί τους κινηματογραφόφιλους, όπως φάνηκε τόσο με το έπος του Μάικλ Μαν για τη Ferrari όσο και με τα υπόλοιπα έργα που είχαν πρωταγωνιστές τον Σένα ή τον Νίκι Λάουντα. Το φιλμ του Κοζίνσκι (σκηνοθέτησε το τελευταίο *«Top Gun»*) μπορεί να θεωρηθεί μια σχεδόν αποκλειστική μυθοπλαστική απόπειρα, όμως διαθέτει στοιχεία που σχετίζονται με το ένδοξο παρελθόν της Formula 1, ενώ υπάρχουν αναφορές σε σπουδαίες προσωπικότητες (Σένα, Προυστ κ.ά.) καθώς και σε σύγχρονα ινδάλματα, όπως, για παράδειγμα, τον Λούις Χάμιλτον, ο οποίος μάλιστα εμφανίζεται και σε δυο τρεις σκηνές. Όμως η ταινία είναι κυρίως ένα συναρπαστικό θέαμα (ίσως οι πιο εντυπωσιακές σεκάνς αγώνων αυτοκινήτου που έχουμε δει ποτέ στο σινεμά), όπου η περσόνα του Μπραντ Πιτ δεσπόζει σε κάθε πλάνο. Ο σταρ των σταρ του σύγχρονου αμερικανικού κινηματογράφου καθηλώνει τον φακό με ό,τι κάνει και κυριολεκτικά κλέβει την παράσταση από τα μηχανοκίνητα θηρία που μαρσάρουν στις παγκόσμιες πίστες. Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι η ταινία είναι κομμένη και ραμμένη στα μέτρα του 62χρονου ηθοποιού, που θυμίζει... Μπέντζαμιν Μπάτον (διόλου τυχαία η επιλογή του Πιτ από τον Φίντσερ για τον ρόλο του ήρωα που οραματίστηκε στην ομώνυμη νουβέλα του ο Φιτζέραλντ) και πετυχαίνει να φτιάξει έναν αλησμόνητο χαρακτήρα. Ο αντιήρωας που σκιτσάρει με άνεση ο Πιτ συνδυάζει την παλιομοδίτικη λάμψη με ένα εκτόπισμα λαϊκής σοφίας, που ταιριάζει μόνο σε ανθρώπους που έχουν φάει τη ζωή με το κουτάλι. Χάρη στον περήφανο και ξεροκέφαλο Σόνι, το φιλμ ξεγλιστρά εύκολα από τα μονοδιάστατα κλισέ μιας ιστορίας για βετεράνους και δεύτερες ευκαιρίες και μεταβάλλεται σε ένα εύστοχο σχόλιο για την αλαζονεία που κρύβεται πίσω από τον θρίαμβο, για την τοξικότητα που γεννά ο ανταγωνισμός και για την ανοησία που κυριαρχεί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Δίπλα στον απολαυστικό Πιτ, ο Χαβιέ Μπαρδέμ και η Κέρι Κόντον (*«Τα πνεύματα του Ινισέριν»*) αποδεικνύονται άξιοι συμπαραστάτες.

ΑΚΟΜΗ

▶▶▶ Στη *«Δίκη ενός σκύλου» (-)* της **Λετισιά Ντος**, το θέατρο του παραλόγου συναντά τη σλάπστικ κωμωδία. ▶▶▶ Το *«M3gan 2.0»(-)* του **Τζέραρντ Τζόνστοουν** είναι το δεύτερο μέρος της ιστορίας της φονικής κούκλας με το όνομα Μέγκαν, που δημιουργήθηκε χάρη στο A.I.▶▶▶ Το χιτσκοκικό *«Ο άνθρωπος που γνώριζε πολλά» (****)* είναι το απολαυστικό ριμέικ της ταινίας του 1934 με την καταλυτική προσθήκη των Τζέιμς Στιούαρτ και Ντόρις Ντέι.▶▶▶ Από τα σημαντικότερα ψυχολογικά θρίλερ των 70s, η *«Αποστροφή» (*****)* του **Ρομάν Πολάνσκι** χαρίζει στην Κατρίν Ντενέβ την κορυφαία ερμηνεία της καριέρας της.

JUST THE FACTS

F1, η ταινία ***
Ο παγκόσμιος πρωταθλητής Μπραντ Πιτ

Η Τζέιν Όστεν με κατέστρεψε **1/2
Μας το 'χουν πει κι άλλοι

Ο Θάνατος της Μπελ**
Ζορζ Σιμενόν, όπως Άλφρεντ Χίτσκοκ

Η δίκη ενός σκύλου –
Η Λετισιά Ντος μάς υπενθυμίζει τα δικαιώματα των ζώων

M3gan 2.0 –
Ο τρόμος της τεχνητής νοημοσύνης

Ο άνθρωπος που γνώριζε πολλά **
Que sera, sera

Αποστροφή ***
Στο μυαλό του Ρομάν Πολάνσκι

Τελευταίος σταθμός Ροκαφόρτ**
Προσοχή στο κενό μεταξύ συρμού και αποβάθρας

–ΜΕ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝ –ΣΕ ΥΠΟΠΤΕΥΟΝΤΑΙ –ΤΟ ΙΔΙΟ ΕΙΝΑΙ (Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΠΕΛ)

* ΑΔΙΑΦΟΡΗ
** ΜΕΤΡΙΑ
*** ΚΑΛΗ
**** ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ
***** ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗ

☛ *Έλιο εναντίον ζόμπι, σημειώσατε χ*

Η Τζέιν Όστεν με κατέστρεψε (JANE AUSTEN A GÂCHÉ MA VIE /JANE AUSTEN WRECKED MY LIFE) **1/2

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Λορά Πιανί ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Καμίλ Ρουτεφόρ, Τσάρλι Άνσον, Αναμπέλ Λενγκρόν, Λιζ Κρόουδερ

Μοναχική Γαλλίδα συγγραφέας που έχει λατρεία για το έργο της Τζέιν Όστεν λαμβάνει πρόσκληση σε λογοτεχνικό event που πραγματοποιείται στην Αγγλία και στα μέρη όπου έζησε η διάσημη συγγραφέας.

Η ρομαντική πλευρά μιας τυπικής οστενικής ιστορίας ενισχύεται εύστοχα από τη σκηνοθέτιδα, με ένα δραματουργικό εύρημα που έχει ως βάση μια απώλεια και τη δυστοκία στην αντιμετώπισή της. Η ηρωίδα πιστεύει στη λυτρωτική δύναμη του έρωτα, αλλά τίποτα δεν την οδηγεί στην πιθανότητα να ζήσει κάτι τέτοιο. Ο κυνισμός της και η προφανής άρνησή της να αφεθεί σε μια δυνατή ερωτική περιπέτεια δημιουργούν μια αμήχανη συνθήκη, που αναπτύσσεται με τα συστατικά σκεπτόμενης κομεντί. Απουσιάζει όμως η ρηξικέλευθη ματιά και η στενή δημιουργική σύνδεση των δύο εποχών, όπως ήταν ο προφανής στόχος της σκηνοθέτιδας.

Ο θάνατος της Μπελ (BELLE) **

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Μπενουά Ζακό ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Γκιγιόμ Κανέ, Σαρλότ Γκενσμπούρ

Ο δάσκαλος Πιέρ και η σύζυγός του Κλεά φιλοξενούν την έφηβη κόρη μιας φίλης τους. Όταν η κοπέλα βρίσκεται στραγγαλισμένη, οι υποψίες πέφτουν στον Πιέρ.

Βασισμένο στο ομώνυμο βιβλίο του Ζορζ Σιμενόν, το φιλμ του Μπενουά Ζακό είναι μια ενδιαφέρουσα σπουδή πάνω στο θέμα της ενοχής και της σχέσης τού φαίνεσθαι με το είναι. Το στόρι θα ήταν ταμάμ για τον Χίτσκοκ, χάρη στο καλογραμμένο σενάριο, που διατηρεί αμείωτη την ένταση αστυνομικού μυστηρίου. Ταυτόχρονα εγείρει ερωτήματα γύρω από την παθητική στάση του Πιέρ ο οποίος επιμένει –κάπως αδικαιολόγητα– σ' έναν αυστηρό προσωπικό κώδικα τιμής, δυσχεραίνοντας τη θέση του. Με δυνατές και λιγότερο δυνατές στιγμές η συνεργασία Κανέ και Γκενσμπούρ, ενώ η αφήγηση του Ζακό σε αρκετά σημεία δείχνει να εναρμονίζεται με τη σφραγίδα αμφισημίας και πεσιμισμού που χαρακτηρίζει το έργο του Σιμενόν.

Τελευταίος σταθμός Ροκαφόρτ (ESTACIÓN ROCAFORT) **

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Λουίς Πριέτο ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Ναταλία Αθαρά, Χαβιέ Γκουτιέρεθ, Βαλέρια Σορόγια

Η Λάουρα εργάζεται σε παλιό σταθμό του μετρό στη Βαρκελώνη. Εκεί περνά αρκετές ώρες μοναξιάς, ώσπου μια μέρα μαθαίνει για τον ανατριχιαστικό αστικό μύθο που τον συνοδεύει.

Ισπανικό θρίλερ που δεν αποφεύγει τις κοινοτοπίες προκειμένου να αφηγηθεί μια ιστορία που έχει μεν ζουμί (τα συμβάντα αυτοχειρίας στον εν λόγω σταθμό σχετίζονται με ένα μυστικό από τα παλιά) αλλά και εύκολες λύσεις. Όλα αρχίζουν με ένα μακάβριο στιγμιότυπο από το 1999, πριν οδηγηθούμε στο σήμερα και στην καταγραφή της συνηθισμένης ρουτίνας της πρωταγωνίστριας. Φυσικά το βλέμμα του εκπαιδευμένου σινεφίλ εύκολα θα πιάσει τα βασικά σημεία σύνδεσης των δύο χρονικών περιόδων καθώς και τις ομοιότητες στις ιστορίες, που εξυπηρετούν τον σκηνοθέτη για τη δημιουργία ενός τυπικού αστικού θρίλερ, με αρκετές σκηνές που παγώνουν το αίμα.

Τζέιν Όστεν, η καταστροφέας των σχέσεων

Η ταινία μου δεν έχει κανένα απολύτως μήνυμα. Απεχθάνομαι τα μηνύματα στα έργα τέχνης.

Στο πλαίσιο του τελευταίου γαλλόφωνου φεστιβάλ της Αθήνας, προβλήθηκε η ταινία *«Η Τζέιν Όστεν με κατέστρεψε»*. Είδαμε την ντελικάτη και κομψή γαλλική κομεντί στην πρεμιέρα της στο Γαλλικό Ινστιτούτο και κατόπιν μιλήσαμε με τη σκηνοθέτρια Λορά Πιανί και τον πρωταγωνιστή της, Τσάρλι Άνσον, για την επίδραση που ασκεί το έργο της Τζέιν Όστεν ακόμη και σήμερα.

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΪΜΑΚΗ

Όπως λέτε και στον τίτλο του φιλμ που σκηνοθετήσατε, η Τζέιν Όστεν κατέστρεψε την πρωίδα σας, Αγκάτ. Τι ακριβώς έχει συμβεί στη δική σας ζωή λόγω της Βρετανίδας συγγραφέως; **Λορά Πιανί:** Είναι διττή, όπως αντιλαμβάνομαι, η απόχρωση της ερώτησής σας. Τι μου έκανε ή περισσότερο τι μου πρόσφερε θα έπρεπε να πω. Αρχικά, η Τζέιν Όστεν μού άνοιξε έναν δρόμο ως αναγνώστρια και με ώθησε προς μια υπέρτατη απόλαυση. Τη λογοτεχνική απόλαυση. Κυρίως όμως μου πρόσφερε μια ψυχαγωγία ευγενούς διάστασης, καθώς τα βιβλία της Όστεν πάνω απ' όλα είναι βιβλία που δεν θέλεις να τα αφήσεις από τα χέρια σου. Με την Όστεν κυριολεκτικά ρουφάς τη μία σελίδα μετά την άλλη. Ταυτόχρονα, είναι βιβλία που έχουν τα πάντα. Έχουν χιούμορ, μπορούν και δίνουν ενδιαφέρουσες απαντήσεις σε υπαρξιακά ερωτήματα κ.λπ. Όμως το σημαντικότερο πράγμα που έκανε σ' εμένα η Τζέιν Όστεν είναι πως με ώθησε στο να αφηγούμαι τις δικές μου ιστορίες και να επιχειρώ να βρίσκω τις κατάλληλες απαντήσεις γύρω από διάφορα ζητήματα κι όχι μόνο για τον έρωτα. Για την ίδια τη ζωή, το πένθος, τη μελαγχολία, την απουσία και το βάρος της. Γενικά όμως η Όστεν άνοιξε δρόμο για πολλούς ανθρώπους, ώστε να κατορθώσουν να εξερευνήσουν τα παραπάνω στοιχεία.

Σε μια σκηνή του φιλμ ακούμε για την αναγκαιότητα της πολιτικού ρόλου της λογοτεχνίας, την οποία όμως αντικρούει η πρωίδα που υποστηρίζει την ποιητική διάσταση της λογοτεχνίας ως μέσο ερμηνείας της καθημερινής ζωής. Είναι δική σας θέση, αφού έχετε γράψει και το σενάριο;
Λ.Π.: Τη συγκεκριμένη σκηνή την έγραψα επειδή πιστεύω ακράδαντα ότι αυτές οι δύο έννοιες δεν πρέπει να αντιπαραβάλλονται. Είναι δύο απαντήσεις που όμως δεν μπαίνουν στο ίδιο ζύγι, παρότι εκ πρώτης όψεως έτσι δείχνει. Στην πραγματικότητα, αυτό που θέλω να πω είναι ότι δεν χρειάζεται να επιλέξεις υποχρεωτικά ή τη μία ή την άλλη. Αυτές οι δύο έννοιες μπορούν να συνυπάρχουν. Μπορεί να υπάρχει και η πολιτική και η ποιητική ματιά πάνω στη ζωή.

Αυτή η εποχή είναι περισσότερο πολιτική ή ρομαντική;
Λ.Π.: Είναι μια περίοδος επικίνδυνη, καθώς υπάρχει η τάση όλοι να αντιπαρατίθενται στο ένα ή στο άλλο ζήτημα χωρίς να υπάρχει ειλικρινής πρόθεση να δοθούν οι κατάλληλες απαντήσεις. Η ταινία μου δεν έχει κανένα απολύτως μήνυμα. Απεχθάνομαι τα μηνύματα στα έργα τέχνης.

Λορά Πιανί

Μπορεί η πρωίδα του φιλμ να είναι ένας τυπικός χαρακτήρας της Τζέιν Όστεν, αλλά κι ο Όλιβερ δεν πάει πίσω. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένας Ντάρσι της σύγχρονης εποχής;
Τσάρλι Άνσον: Μπορεί όντως ο χαρακτήρας που υποδύομαι να είναι μια άμεση αναφορά στον Ντάρσι του «Περηφάνια και προκατάληψη», αλλά έχει αρκετά στοιχεία που τον μετατρέπουν σε ένα πρόσωπο που κυρίως ζει και αναπνέει στο σήμερα. Η ταινία μας μπορεί να είναι μια τυπική ρομαντική κομεντί, όμως ταυτόχρονα θέτει ζητήματα μάλλον ξένα προς το σύμπαν της Όστεν. Ούτε ο γάμος ούτε η αποκατάσταση της γυναίκας, φυσικά, είναι στα βασικά ζητήματα που θέτει το σενάριο της Λορά.

Και ποιο θεωρείτε πως είναι το κεντρικό ζήτημα της ιστορίας του φιλμ;
Τ.Α.: Πιστεύω ότι το φιλμ μιλά πρωτίστως για τη σημασία που έχει το ν' ανακαλύψουμε τον πραγματικό εαυτό μας. Αυτό θεωρώ ότι είναι ο πυρήνας και η αφετηρία για να ξεκινήσει ο κάθε ήρωας την πορεία της ζωής του. Ειδικά στην Αγκάτ, αυτό είναι ακόμη πιο έντονο, καθώς παλεύει με την αγάπη της για το γράψιμο αλλά και τη φιλοδοξία να γίνει μια συγγραφέας που θα μπορέσει να εμπνεύσει την αγάπη ή τον έρωτα στα μάτια κάποιου άλλου.

Είναι ο Όλιβερ το ιδανικό ταίρι για την Αγκάτ;
Τ.Α.: Πραγματικά δυσκολεύομαι να δεχτώ την πιθανότητα μια τέτοια ξεχωριστή γυναίκα να ερωτευτεί έναν τύπο σαν αυτόν, που στα μάτια τα δικά μου δεν έχει τίποτα γοητευτικό! Όταν διάβαζα το σενάριο, δεν πίστευα ότι μπορεί να προκύψει κάτι ανάμεσά τους. Όμως αυτή η λάθος –ή καλύτερα παραπλανητική– αφετηρία με την οποία έχτισε την ιστορία της η Λορά, πρόσφερε το κατάλληλο έδαφος για τη διαρκή εξέλιξη ενός χαρακτήρα που ξεκινά με την όπισθεν, αλλά στη συνέχεια μας αποκαλύπτει το πραγματικό πρόσωπό του. Ειδικά το μυστηριώδες αθέατο κομμάτι του Όλιβερ εμφανίστηκε μπροστά στα μάτια μου κάποια στιγμή και αναγνώρισα το θελκτικό στοιχείο του χαρακτήρα του, που θα μπορούσε να σαγηνεύσει την Αγκάτ.

Αν ζούσε σήμερα η Τζέιν Όστεν τι θα έλεγε για το κίνημα MeToo;
Λ.Π.: Θα ήταν κάπως απογοητευμένη, το πιστεύω απόλυτα! Μπορεί να τη χαροποιούσε το γεγονός ότι επιτέλους κάτι αλλάζει σε σχέση με τη θέση της γυναίκας στην πατριαρχική κοινωνία –μην ξεχνάμε πόσο δυναμική και πρόδηλα ενάντια ήταν στην εποχή της απέναντι σε ό,τι περιόριζε τις γυναίκες– και να αποθέωνε την ισότητα και ισορροπία που έρχεται μεταξύ των δύο φύλων. Όμως ταυτόχρονα θα ένιωθε άβολα. Πιστεύω –και το λέω με πλήρη επίγνωση– ότι όλη αυτή η φασαρία με την πολιτική ορθότητα και την έλλειψη χιούμορ θα την ενοχλούσε αφάνταστα. Το γεγονός, δηλαδή, πως όλα πρέπει να ζυγιάζονται. Ότι ακόμη κι ένα απλό αστείο δεν μπορεί να παρεκτραπεί κάπως λόγω της αυστηρής πολιτικής ορθότητας. Μην ξεχνάμε πόσο σημαντικό ήταν το χιούμορ σε όλα τα έργα της. Ήταν ζωτικής φύσης για την ίδια.

Τ.Α.: Εγώ θα απαντήσω αλλιώς και μέσω της ταινίας. Που είναι, θεωρώ, μια πολιτικά ευαίσθητη ταινία. Πολιτικοποιημένη μεν, όχι πολιτικά ορθή δε.

INFO
Η ταινία «Η Τζέιν Όστεν με κατέστρεψε» κυκλοφορεί στις αίθουσες από τις 26 Ιουνίου σε διανομή Cinobo

Βιβλίο

Επιμέλεια:
ΑΓΓΕΛΙΚΗ
ΜΠΙΡΜΠΙΛΗ

«Ελλάδα 2035» Ο **Γιάννος Παπαντωνίου** για το μέλλον, την ανάπτυξη και τις μεταρρυθμίσεις

Το βιβλίο «Ελλάδα 2035» του πρώην υπουργού Οικονομίας Γιάννου Παπαντωνίου αναλύει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει μια μικρή ευρωπαϊκή χώρα όπως η Ελλάδα στον παγκόσμιο ανταγωνισμό και προτείνει στοιχεία και σκέψεις χρήσιμες για την επιτυχή προσαρμογή στις διεθνείς ανακατατάξεις.

Ξεκινώντας από το 1994 και την προσπάθεια που κορυφώθηκε με την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ το 2000, με τον ίδιο πρωταγωνιστή, ο συγγραφέας επιχειρεί μια συμπυκνωμένη, τεχνοκρατική χαρτογράφηση των δημόσιων πολιτικών που θα καθορίσουν τη θέση της χώρας την επόμενη δεκαετία.

Σε 137 σελίδες, επιχειρεί μια ψύχραιμη αποτίμηση της κρίσης, τονίζοντας ότι ούτε η κατάρρευση της περιόδου 2009-2018 ήταν αναπόφευκτη ούτε η προσαρμογή όφειλε να είναι τόσο οδυνηρή. Τονίζει την ανάγκη να αντλήσουμε διδάγματα από τη μνημονιακή εμπειρία. Η Ελλάδα, υποστηρίζει, αρχίζει να ανακάμπτει, αλλά παραμένει «εκτός του πυρήνα» της ανεπτυγμένης Ευρώπης, υστερώντας σε σχέση με άλλες χώρες του ευρωπαϊκού Νότου.

Γιάννος Παπαντωνίου
Ελλάδα 2035
εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Το κείμενο δομείται γύρω από βασικούς άξονες που θεωρεί κρίσιμους για την ανάπτυξη και την ευημερία: καθολική και ποιοτική υγειονομική περίθαλψη, δημόσια εκπαίδευση που περιορίζει την ανάγκη για φροντιστήρια, ισχυρά πανεπιστήμια και αποτελεσματική διοίκηση, προσανατολισμένη στον πολίτη. «Το μεγάλο στοίχημα είναι οι μεταρρυθμίσεις. Σε αυτές πρέπει να εστιάζουν οι πολιτικές υποσχέσεις για το μέλλον. Δεν μπορούμε να συνεχίσουμε με ξεπερασμένες δομές και νοοτροπίες», σημειώνει.

Ο Παπαντωνίου εντοπίζει ως κομβικό ζητούμενο την ικανότητα του πολιτικού συστήματος να εφαρμόσει τις απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές, ενόψει δημογραφικών πιέσεων και τεχνολογικών και γεωπολιτικών εξελίξεων. Παρουσιάζει συγκριτικά στοιχεία από τον ευρωπαϊκό Νότο, υπογραμμίζοντας ότι το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας επιδεινώνεται όταν δεν αναλαμβάνονται δράσεις. Αναλύει τις αιτίες των δυσλειτουργιών του ελληνικού Δημοσίου και υποστηρίζει ότι ο εκσυγχρονισμός του κοινωνικού κράτους αποτελεί τον πιο αποτελεσματικό τρόπο για τη βελτίωση του κοινωνικού κλίματος.

Με συγκεκριμένες προτάσεις και μετρήσιμους δείκτες, προτείνει ένα προοδευτικό αλλά ρεαλιστικό όραμα με έμφαση στην αποτελεσματική διακυβέρνηση. Τονίζει, ωστόσο, ότι, για να υλοποιηθεί, απαιτείται ευρεία και διακομματική συναίνεση.

Το «Ελλάδα 2035» αποτελεί ουσιαστική συμβολή στον διάλογο για τον αναπτυξιακό προσανατολισμό της χώρας. Χωρίς υπερβολές, προτείνει ρεαλιστικά και εφαρμόσιμα βήματα προς μια ανταγωνιστική και κοινωνικά βιώσιμη Ελλάδα μέχρι το 2035. A

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΜΕ ΑΙΤΙΑ

Η Σωσάννα του Μάρκου Δεφαράνα. Ένα λογοτεχνικό διαμάντι από τη Βενετία του 16ου αιώνα.

Του **ΑΡΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ**

Οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης είναι εχέγγυο για ένα καλό βιβλίο. Αυτή τη φορά αποφάσισαν να παραδώσουν στον αναγνώστη μια επιστημονικήέκδοση με εισαγωγή, σχόλια και επίμετρο του **Ντέιβιντ Χόλτον** και της **Τασούλας Μ. Μαρκομιχελάκη**.

Πρόκειται για τη βιβλική ιστορία της Σωσάννας, μιας καλλιπύγου παντρεμένης, η οποία απέρριψε τις σκαιές προτάσεις δυο μορμολυκείων της εβραϊκής κοινότητας που παρεπιδημούσε στη Βαβυλώνα. Η πρωτότυπη αφήγηση βρίσκεται στο τελευταίο προφητικό βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, το βιβλίο του Δανιήλ.

Πολλοί συγγραφείς ανά τους αιώνες έκριναν σκόπιμο να πάρουν το κείμενο του Δανιήλ και να το προσαρμόσουν στα γούστα τους αλλά και στην εποχή. Η ιστορία είναι αρκετά πικάντικη για να της αντισταθεί κανείς. Η Σωσάννα αρέσκεται να κάνει το λουτρό της στο ύπαιθρο, δίνοντας έτσι την ευκαιρία σε δυο πρεσβύτες να τη λιμπιστούν, κρυμμένοι πίσω από δέντρα, και στη συνέχεια να εμφανιστούν μπροστά της αποθέτοντας στα γυμνά της πόδια την καρδιά τους αλλά και τον πόθο τους – που αναζωπύρωσε η σφριγηλή της σάρκα. Η Σωσάννα, ωστόσο, δεν ενδίδει στη μαραγκιασμένη σάρκα τους και τους καταδίδει φωνάζοντας τις υπηρέτριές της (διότι, εκτός των άλλων, είναι και πλουσία). Οι γέροντες την απειλούν ότι θα την εγκαλέσουν για μοιχεία με κάποιον άγνωστο νεανία, κάτι που κάνουν στη συνέχεια.

Το πλήθος των Οβριών δίνει βάση στα λόγια των δύο γεροσαλιάρηδων και συγκεντρώνεται για να λιθοβολήσει τη διαπομπευμένη. Τότε, και πριν ο πρώτος τον λίθο βαλέτω, επεμβαίνει ο Θεός και διαμέσου κάποιου βυζανιάρικου κατακεραυνώνει τους γέρους και αποκαλύπτει, με ένα έξυπνο τέχνασμα, ότι εκείνοι είχαν ψευδομαρτυρήσει κι ότι αυτοί έπρεπε να λιθοβοληθούν. Το πλήθος, που έχει κουραστεί να κρατάει στα χέρια τις πέτρες, τις εκσφενδονίζει κατά των δύο πορνόγερων με το σύνηθες αιματηρό αποτέλεσμα. Η Σωσσάνα επιστρέφει άσπιλη στη συζυγική εστία και την αγκαλιά του άνδρα της.

Μάρκος Δεφαράνας
Ιστορία της Σωσάννης
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης

Το ποίημα –γιατί περί αυτού πρόκειται– τελειώνει με μια συλλογιστική περί νηστείας. Ιδού κάποιοι στίχοι σχετικά:

Νηστεύγεις και καταλαλείς,
νηστεύγεις και υβρίζεις,
νηστεύγεις και μνησικακείς και σωτηρία ολπίζεις;
Ποια σωτηρία της ψυχής τάχατες απαντέχεις,
όταν νηστεύγεις και δεν τρως, κι αγάπη
να μην έχεις;

Έλα, ντε, τα λέει κι ο απόστολος Παύλος (στην αγάπη αναφέρομαι).

Ο συγγραφέας **Μάρκος Δεφαράνας** είναι Έλλην της διασποράς, ασχολείται με τα ναυτικά και το εμπόριο και διαμένει στη Βενετία λίγο μετά τον Μεσαίωνα. Το πόνημά του εκδίδεται για πρώτη φορά το 1596 και έκτοτε γνωρίζει δεκάδες ανατυπώσεις. Για τριακόσια χρόνια παρέμεινε ένα από τα πιο αγαπημένα κείμενα του ελληνικού αναγνωστικού κοινού. Για τον σημερινό αναγνώστη, το έργο εκπροσωπεί τα ήθη και τις προτιμήσεις της εποχής του και αποτελεί γοητευτικό παράδειγμα της πρώιμης νέας ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας.

Τα συνοδευτικά κείμενα του Χόλτον και της Μαρκομιχελάκη αποδεικνύουν για μια ακόμη φορά τον υψηλό βαθμό της επιστημοσύνης τους.

Στο μεταξύ, κατανοώ τα λιθοβοληθέντα γερόντια. Τι να πεις, η ομορφιά καθηλώνει.

Σημειώσεις Ενός Μονομανούς

CCCXXVXI Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΦΛΩΡΑΚΗ

Το «Freak Out!» του Frank Zappa πλησιάζει επικίνδυνα τα 60

Ένα από τα πιο σημαντικά άλμπουμ στην ιστορία της μουσικής κυκλοφόρησε στις 27 Ιουνίου του 1966 και θα ήταν ο πρώτος διπλός δίσκος της ροκ μουσικής, αν δεν είχε κυκλοφορήσει το *«Blonde On Blonde»* του Bob Dylan μία εβδομάδα νωρίτερα.

Βέβαια, το *«Blonde On Blonde»* αποτελούσε ένα είδος κανονικότητας, καθώς έκλεινε την τριλογία που περιλάμβανε τα *«Bringing It All Back Home»* και *«Highway 61 Revisited»*, που είχαν κυκλοφορήσει το 1965. Αντιθέτως, κανείς δεν ήξερε τι να περιμένει από το *«Freak Out!»*, άσε που η μπάντα υπέγραψε στην MGM σχεδόν κατά λάθος. Βλέπεις, οι παραγωγοί δίσκων ήταν ιδιαίτερα απασχολημένοι εκείνη την εποχή. Έτσι, ο **Tom Wilson**, παραγωγός της MGM, είχε πάει να παρακολουθήσει κάποιο από τα μεγάλα συγκροτήματα της εποχής στο σημαντικότερο club του Λος Άντζελες, το Trip, και πέρασε για λίγο και από το Whisky-a-Go-Go, όπου έπαιζαν οι **Mothers**. Για όσο έμεινε στον χώρο, η μπάντα του Zappa έπαιζε το *«Big Boogie Number»*, ένα διόλου αντιπροσωπευτικό κομμάτι του ήχου της. Εκείνος τους πέρασε για λευκό συγκρότημα των blues και τους υπέγραψε επιτόπου. Καλή φάση!

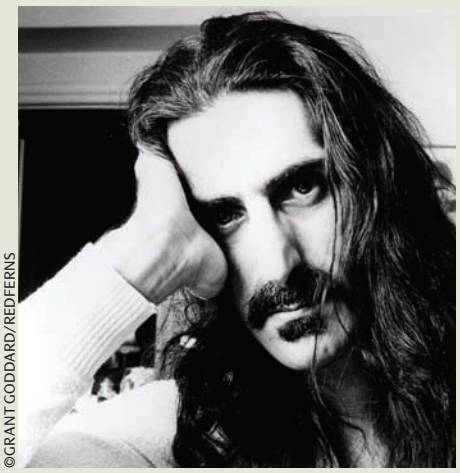

©GRANT GODDARD/REDFERNS

Στο βιβλίο *«The Real Frank Zappa Book»*, που γράφει ο ίδιος ο Frank Zappa, μαζί με τον **Peter Occhiogrosso** (Poseidon Press, 1989), ο Zappa σημειώνει ότι εκείνη την εποχή *«οι δίσκοι αποτελούνταν από την πρώτη και τη δεύτερη πλευρά των singles που ένα συγκρότημα είχε κυκλοφορήσει, καθώς και από 7-8 fillers, τα οποία συνήθως παίζονταν από session μουσικούς, οι οποίοι ήταν εξειδικευμένοι σ' αυτό. Εμείς παίξαμε μόνοι μας όλα τα τραγούδια του "Freak Out!"»*.

Στην περίπτωση των Mothers, δεν υπήρχαν ούτε singles ούτε fillers. *«Κάθε τραγούδι είχε τη δική του ιδιαίτερη θέση και επιτελούσε μια συγκεκριμένη λειτουργία σ' ένα συνολικό σατιρικό concept»*. Ο Zappa παρατηρούσε από το τζάμι τον παραγωγό του, τον Tom Wilson, να μιλάει στο τηλέφωνο με το μεγάλο αφεντικό στη Νέα Υόρκη και να λέει κάτι σαν: *«εντάξει δεν είναι ακριβώς λευκό blues, όμως είναι κάτι παραπλήσιο»*, πράγμα που δεν είχε καμία σχέση με το σκηνικό που έστηναν οι Mothers. Παρά τις αρχικές προθέσεις της δισκογραφικής εταιρείας, ο δίσκος άρεσε τόσο στον Wilson όσο και στο label συνολικά. Ενδεχομένως κατανοούσαν ότι κάτι σημαντικό συνέβαινε μέσα στο στούντιο εκείνες τις μέρες. Μάλιστα, όταν ο Zappa ζήτησε περί τα 500 επιπλέον δολάρια για να νοικιάσει κάποια έξτρα κρουστά και να φέρει στο στούντιο όποιο φρικιό κυκλοφορούσε στη Sunset Boulevard, η εταιρεία το αποδέχτηκε χωρίς καμία απολύτως γκρίνια. Έτσι ηχογραφήθηκε η τέταρτη πλευρά του album, εκείνη που φέρνει τη συνολική δουλειά λίγο πιο κοντά –απ' ό,τι οι άλλες τρεις– στον ντανταϊσμό. Μάλιστα το γενικό πρόσταγμα εκείνη τη βραδιά το είχε ο Wilson. *«Είχε πάρει LSD εκείνο το βράδυ και προσπαθούσα να σκεφτώ τι στο καλό είχε στο μυαλό του, ακούγοντας όλη την παράνοια που έσκαγε από τα ηχεία και τι διάβολο έλεγε στον ηχολήπτη να κάνει, τον Ami Hadani, ο οποίος μάλιστα ΔΕΝ είχε πάρει LSD»*.

Όμως η MGM δεν θα κυκλοφορούσε δίσκο από ένα συγκρότημα που θα λεγόταν Mothers. Η αντίληψη που υπήρχε ήταν ότι το «Mothers» ήταν ένας ευφημισμός για το «Motherfuckers» κι έτσι *«είχαν πείσει τον εαυτό τους»*, γράφει ο Zappa, *«ότι κανένας ραδιοφωνικός παραγωγός δεν θα έπαιζε τον δίσκο στο ραδιόφωνο»*. *«Λες και το όνομα θα ήταν το μεγάλο πρόβλημα»*, συμπληρώνει. *«Έτσι, αναγκαστικά, γίναμε οι Mothers of Invention»*.

Το *«Freak Out!»* κυκλοφορεί στις 27 Ιουνίου του 1966. *«Με το που το άκουσε ο κόσμος, πίστεψε ότι ήμουν μέχρι τον λαιμό χωμένος στα ναρκωτικά. Με τίποτα! Στην πραγματικότητα είχα πολλές διαφωνίες με τα μέλη της μπάντας, που υποστήριζαν τα "ψυχαγωγικά προϊόντα διαφοροποίησης της συνείδησης". Μερικοί σκέφτονταν ότι επειδή έκαναν τη βρόμικη δουλειά, θα μπορούσαν να απαλλαγούν κι από εκείνο τον μαλάκα τον Zappa. Ναι, παιδιά, μερικά μέλη του γκρουπ ήθελαν να φύγω και να τους αφήσω ήσυχους επειδή –μη γελάτε– δεν έπαιρνα ναρκωτικά. Μάλιστα μου το πρότεινε ο Ray Collins: Να πήγαινα, λέει, στο Big Sur και να πάρω LSD μαζί με κάποιον που πίστευε στον Θεό. Το άφησα αναπάντητο και συνέχισα να ασκώ τα καθήκοντά μου ως ο resident μαλάκας του συγκροτήματος»*.

Το βιβλίο των απομνημονευμάτων του Frank Zappa είναι απολαυστικό! Και κυρίως είναι ανατρεπτικό. Όσο κι αυτό το ανεπανάληπτο ντεμπούτο που παίρνει σαφή επαναστατική θέση σε μια εποχή κοινωνικής αναταραχής. Το *«Freak Out!»* είναι ένα από τα πολύ σημαντικά έργα μοντέρνας τέχνης του 20ού αιώνα, ένα μανιφέστο ακραίας ελευθερίας.

Μίλα μου Βρόμικα - RELOADED

Της ΤΖΕΝΗΣ ΜΕΛΙΤΑ

© JOHN HOLMES

Σου στέλνω γιατί είμαι έξαλλη με τον, πλέον, πρώην μου! Λοιπόν, αυτός, για να σου δώσω να καταλάβεις, με ζήλευε πάρα πολύ! Βασικά αυτός ήταν και ο λόγος που χωρίσαμε. Παρακολουθούσε πόσες ώρες ήμουν ενεργή στο Instagram, τσέκαρε συνεχώς ποιοι έκαναν like στα post μου και κάθε φορά καθόμουν σαν χαζή να απολογούμαι λες και έφταιγα εγώ. Άσε που με ρωτούσε συνέχεια με ποιον θα βγω, πού βρίσκομαι και, αν αργούσα να απαντήσω σε μήνυμά του, εκεί να δεις! Αυτά από εμένα!

Έκανες την καλύτερη δουλειά που χώρισες – θα πσυχάσεις! Ο άνθρωπος χρειάζεται να ασχοληθεί με τον εαυτό του για να βρει τον δικό του δρόμο κι εσύ την πρεμία σου. Γιατί στην τελική, πόσα λίτρα αγάπης χρειάζεται μια σχέση για να ξεδιψάσει την ανασφάλεια, όταν στο ποτήρι υπάρχει τρύπα;

Μανεκέν μου, ήρθα αντιμέτωπη με μια αποκάλυψη και δεν ήμουν καθόλου έτοιμη γι' αυτό. Αυτή η εξομολόγηση ήρθε από ένα παιδί που βγαίνω μαζί του εδώ και λίγο καιρό. Ουσιαστικά έχουμε κάνει σχέση και περνάω πολύ όμορφα μαζί του. Είχαμε βγει για ποτό και ήπιαμε λιγάκι παραπάνω. Ξεκινήσαμε να λέμε τα «τρελά» πράγματα που έχουμε κάνει στη ζωή μας. Αυτόν τον είχε πιάσει μια βαθιά εξομολογητική διάθεση και σε κάποια φάση μού πέταξε ότι έχει κάνει σεξ με τη μαμά μιας κολλητής του, η οποία –φυσικά– δεν το ξέρει. Έμεινα λίγο, αδυνατώντας να πιστέψω αυτό που ακούω για λίγη ώρα. Δεν ξέρω, κάνω τρελά σενάρια στο μυαλό μου από τότε που μου το είπε.

Και κάπου εκεί, ανάμεσα σε μια γουλιά paloma κι ένα «πέρασα τέλεια απόψε», βρέθηκες εσύ, να αναρωτιέσαι: «Με ποιον, τελικά, βγαίνω; Με τον ωραίο cool τύπο που γνώρισα ή με τον πρωταγωνιστή του πιο περίεργου οικογενειακοφιλικού μπερδέματος»; Κατ' αρχάς, μη σε πιάνει πανικός και μη σπαταλάς φαιά ουσία σε φανταστικά σενάρια. Είναι σημαντικό να διαχωρίσουμε το γεγονός και δεν θεωρώ πως σημαίνει απαραίτητα κάτι για τη σχέση σας. Γιατί το παρελθόν όλοι το κουβαλάμε, αλλά βέβαια κάποιοι το τραβάνε μαζί τους με καρότσι στο πρώτο ραντεβού. Δεν ξέρω τι θα έκανα με αυτή την πληροφορία. Ίσως θα τον τσέκαρα κι άλλο πριν προχωρήσω συναισθηματικά.

Τζένη μου! Τι κάνεις; Καλοκαιράκι στην Αθήνα κι έχω να σου πω πως βρήκα αγόρι –επιτέλους– έπειτα από πολύ καιρό αναζήτησης και έπειτα από πολλές ερωτικές αποτυχίες. Αυτός, έτσι όπως μου τα έχει πει, έχει μεγάλη περιουσία, είναι μέτοχος σε κάποιες εταιρείες και ιδιοκτήτης εργοστασίου. Αυτά τα έμαθα όταν τον ρώτησα με τι ασχολείται και κατάλαβα πως έχει πολλά χρήματα. Εγώ, από την άλλη, μια απλή ιδιωτική υπάλληλος είμαι, χωρίς πολλά λεφτά και περιουσίες, anyway. Το θέμα είναι ότι, όποτε βρισκόμαστε, τη βγάζουμε σε παγκάκια σε πάρκα, με μπίρες στο χέρι και όχι σε κάποιο μπαρ ή εστιατόριο. Αρχίζω να αναρωτιέμαι αν μου λέει αλήθεια για το ποιος είναι. Μια μέρα, του είπα να πάμε σε ένα ωραίο εστιατόριο να φάμε, και μου απάντησε πως είναι απλός άνθρωπος και χαίρεται με τα απλά πράγματα στη ζωή! Τι να κάνω; Λες να μου λέει ψέματα;

Χμμμ... Πέπλο μυστηρίου καλύπτει την υπόθεση. Πάντως, όταν κάποιος/α αποφεύγει όλες τις λοιπές εξόδους συστηματικά, ενώ δηλώνει μεγιστάνας, τότε είτε έχει θέμα με την τσιγκουνιά είτε με την αλήθεια και, δυστυχώς, καμία από τις δύο περιπτώσεις δεν οδηγεί σε ευτυχισμένο τέλος. Ψάξε κι εσύ λίγο στο Ίντερνετ, κάνε μια έρευνα να δεις αν βγάζει κάτι και στείλε μου τη συνέχεια. Εγώ σου εύχομαι αυτή η απλότητα να είναι αληθινή, γιατί είναι ζηλευτή. Good Luck!

Μίλα μου βρόμικα.
Μίλα μου αληθινά.
email: info@athensvoice.gr
instagram: @melitajenny

Cosmic Telegram

Από την **ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ**

Κριός
20 Μαρτίου - 19 Απριλίου

Καλή εβδομάδα, Κριέ μου! Αποφασίζεις να ξεκινήσεις πολλά και διάφορα, αλλά θα το κάνεις μόνο αν αφήσεις τις ανασφάλειές σου πίσω. Στα καλά νέα, ένα μπουστάρισμα στην ψυχολογία σου θα το έχεις, πάλι, όμως, μόνος σου θα το πετύχεις αυτό. Αλλιώς, κάτσε να μιζεριάζεις! Επίσης, διαχειρίσου ώριμα τις πληροφορίες που ίσως λάβεις. Στα προσωπικά, αν δεν έχεις μόνιμη σχέση, ίσως γνωρίσεις κάποιο άτομο που θα σου ξυπνήσει τον πιο παιχνιδιάρικο εαυτό σου ή θα σε κάνει να νιώσεις ξεχωριστός – κάτι που θα σε τραβήξει κοντά του. Αν έχεις ήδη μόνιμη σχέση, φρόντισε να περάσετε ποιοτικό χρόνο στο σπίτι – και ό,τι κατάλαβες κατάλαβες!

Ταύρος
20 Απριλίου - 19 Μαΐου

Καλή εβδομάδα, Ταύρε μου! Το επταήμερο αυτό θα υπάρξει εύνοια γύρω από τις διαπροσωπικές σου σχέσεις, κυρίως με οικογένεια ή φίλους. Με τη θετική αλλαγή στην οπτική σου, αρχίζεις να βλέπεις τα πάντα λίγο πιο αισιόδοξα! Αν θες να τονώσεις την ψυχολογία σου, οργάνωσε και καμιά βόλτα ή εκδρομή. Εύνοια θα υπάρξει και σε θέματα της καθημερινότητάς σου. Στα ερωτικά, αν είσαι single, ίσως συνομιλήσεις με κάποιο άτομο μέσω της δουλειάς ή κάποιας μετακίνησης κι από εκεί ξεκινήσει ένα ειδύλλιο. Αν, πάλι, δεν είσαι single, μπορείς να κάνεις συζητήσεις με το αμόρε για τα πάντα – από διακοπές μέχρι και συγκατοίκηση. Ξέρω γω, μωρέ;

Δίδυμοι
20 Μαΐου - 20 Ιουνίου

Καλή σου εβδομάδα, Δίδυμέ μου! Αρκετά ωφέλιμο επταήμερο, ιδίως για τα οικονομικά, καθώς ίσως αυξηθούν τα έσοδά σου. Όμως μην το δεις αυτό ως αφορμή για ακρείαστα έξοδα, γιατί μετά εσύ θα κλαις! Από την άλλη, τα φώτα θα είναι στραμμένα πάνω σου – κι αυτό σου αρέσει! Γενικώς, βρες άτομα και δραστηριότητες που σου προσφέρουν ασφάλεια και μείνε εκεί. Στα αισθηματικά, αν είσαι αδέσμευτος, μέσα από κοινωνικούς κύκλους ή στις διακοπές (αν πας τώρα), μπορεί να γνωρίσεις κάποιο αξιόλογο άτομο με έντονη προσωπικότητα. Αν έχεις σχέση, να ξέρεις πως μόνο η σωστή επικοινωνία θα σε φέρει πιο κοντά στο αμόρε σου.

Καρκίνος
21 Ιουνίου - 21 Ιουλίου

Καλή εβδομάδα, Καρκίνε μου! Αυτές τις μέρες θα μάθεις να θέτεις όρια και να το αξιοποιήσεις! Με την αυξημένη σου αυτοπεποίθηση πάντως, θα τα πας υπέροχα! Έχεις τύχη, εύνοια και αρκετή ενέργεια, άρα γιατί να μην πας γενικώς καλύτερα; Να ξέρεις, πως αυτό το θετικό mindset που υιοθετείς τώρα θα σε συνοδεύει για αρκετό καιρό. Στα γκομενικά, αν είσαι ελεύθερος, ίσως γνωρίσεις κάποιο άτομο που να ανταποκρίνεται στα standards σου – έλα, πώς έγινε αυτό; Άρα, μη μένεις σπίτι! Αν είσαι ήδη δεσμευμένος, αποζητάς τρυφερότητα και σταθερότητα. Αν δεν τα έχεις, ξέρεις τι πρέπει να κάνεις.

Λέων
22 Ιουλίου - 22 Αυγούστου

Καλή εβδομάδα εύχομαι, Λεόντά μου! Μια αναδρομή στο παρελθόν θα σε βοηθήσει να οργανωθείς και να πάρεις φόρα για να προχωρήσεις ακόμη πιο μπροστά! Αρκεί να κάνεις έναν γερό απολογισμό και να δουλέψεις για όσα θέλεις. Από την άλλη, μπορείς να κινηθείς δημιουργικά, και να ξέρεις πως αυτό θα σε συνοδεύσει και στο μέλλον. Στα αισθηματικά, αν είσαι μπακούρι, δεν αρκείσαι στο απλό φλερτ, καθώς θες κάτι πιο ουσιαστικό. Ο φίλος σου ο Ερμής, λοιπόν, είναι εδώ και σε ενισχύει επικοινωνιακά. Αν δεν είσαι μπακούρι, βρες πρώτα τα μέσα σου και μετά βρες τα με το ταίρι σου. Όχου, μωρέ, κι εσύ πια!

Παρθένος
23 Αυγούστου - 21 Σεπτεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Παρθενάκι μου! Με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον, την εξέλιξή σου αλλά και την παρουσία σου στις ομάδες όπου κινείσαι σε βρίσκει το επταήμερο. Προσέγγισε άτομα με τα οποία σας ενώνει κοινό όραμα, ώστε να μη χρειάζεται να εξηγείς τα αυτονόητα. Το παρασκήνιο δίνει και παίρνει, άρα δες πώς θα διαχειριστείς τις αποκαλύψεις. Στα προσωπικά, αν δεν έχεις ταίρι, μην τυχόν και αρνηθείς προτάσεις για έξοδο, γιατί εκεί ίσως σε περιμένει μια αρκετά αξιόλογη γνωριμία. Αν, πάλι, έχεις ήδη ταίρι, μπορείς να έρθεις λίγο πιο κοντά του με το να οργανώσεις κοινές δραστηριότητες.

Ζυγός
22 Σεπτεμβρίου - 22 Οκτωβρίου

Ζυγέ μου, καλή εβδομάδα! Ήρθε η ώρα της κρίσης και των μεγάλων αποφάσεων. Ειδικά αν αφορά επαγγελματικά ή ερωτικά, να ξέρεις πως δεν μπορείς να κάνεις άλλο τον Κινέζο! Μη χαωθείς, γίνεται για καλό σου. Πρόσεχε τις λεπτομέρειες και μην αφήνεις την αναποφασιστικότητά σου να σε κρατά πίσω, κάνοντάς σε να χάνεις πολύτιμο χρόνο. Στα ερωτικά τώρα, αν είσαι χωρίς δεσμό, πρόκειται για μια περίοδο με έντονη κινητικότητα στον τομέα αυτό, άρα δεν νομίζω να μείνεις για πολύ αδέσμευτος. Αν, πάλι, είσαι σε σχέση, υπάρχουν όντως κάποιες εξωτερικές παρεμβολές και πιέσεις· το θέμα είναι κατά πόσο εσύ τις αφήνεις να σας επηρεάζουν.

Σκορπιός
23 Οκτωβρίου - 21 Νοεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Σκορπιέ μου! Αντί να χαλαρώσεις λίγο ενόψει του καλοκαιριού, ασχολείσαι κατ' αποκλειστικότητα με τα επαγγελματικά. Αν όμως δεν μαζέψεις δυνάμεις, όμορφες εικόνες και εμπειρίες τώρα, πότε σκοπεύεις να το κάνεις, οέο; Επιπλέον, μη διστάσεις να γνωρίσεις νέα άτομα διαφορετικά από σένα και, άρα, να διευρύνεις τους ορίζοντές σου. Στα ερωτικά, αν είσαι μόνος, ίσως γνωρίσεις κάποιο άτομο που σκέφτεται out of the box, κάτι που θα σε γοητεύσει αρκετά, νομίζω! Αν, τώρα, δεν είσαι μόνος, μπορείς να επενδύσεις στην ειλικρίνεια, καθώς μόνο έτσι θα ξεπεράσεις κάποια προβλήματα και θα αναθερμάνεις τη φλόγα με το ταίρι σου.

Τοξότης
22 Νοεμβρίου - 20 Δεκεμβρίου)

Καλή εβδομάδα, Τοξότη μου! Όλα ξεκινάνε από σένα. Άρα ψάξε μέσα σου να βρεις τη χαρά, κι όλα τα άλλα θα έρθουν. Ξαναπιάσε και το κομμάτι της περιπέτειας, και όλα good! Από την άλλη, σταμάτα να το παίζεις ειδήμων στα πάντα και αποδέξου ότι έχεις πολλά ακόμα να μάθεις, αν αποφασίσεις ν' ανοίξεις τ' αυτιά και τις κεραίες σου. Στα ερωτικά σου, αν είσαι χωρίς αμόρε, ίσως κάνεις κάποια γνωριμία που θα κουβαλάει έντονο πάθος και μαγνητισμό. Άντε, μπας και σε ξεκουνήσει λίγο! Αν είσαι σε σχέση και θες να επέλθει η πρεμία μεταξύ σας, πρέπει να δείξεις εμπιστοσύνη αλλά και να προβείς σε κάποια αναγκαία ξεκαθαρίσματα.

Αιγόκερως
21 Δεκεμβρίου - 19 Ιανουαρίου

Καλή εβδομάδα, Αιγόκερέ μου! Προσανατολίσου προς τη δουλειά και τον έρωτα! Αν κινηθείς προσεκτικά, δεν βλέπω τον λόγο να μην πετύχεις όσα σκαρφιστείς. Μπορούν να σε βοηθήσουν αρκετά και οι δικοί σου άνθρωποι, αν βέβαια τους ανοιχτείς και λίγο. Επιπλέον, καλό θα ήταν ν' αρχίσεις να γίνεσαι δοτικός προς τα άτομα που σου δίνουν απλόχερα. Στα θέματα καρδιάς, αν είσαι μπακουρομπάκουρο, δεν αποκλείεται τώρα να κάνεις κάποια γνωριμία που θα σου δείξει πως ήρθε για να μείνει! Αν δεν είσαι μπακουρομπάκουρο, μπορείς να επισημοποιήσεις τη σχέση σου ή να επαναφέρεις χαμένες ισορροπίες στο μεταξύ σας. Διάλεξε και πάρε.

Υδροχόος
20 Ιανουαρίου - 17 Φεβρουαρίου

Καλή εβδομάδα, Υδροχόε μου! Αν θες να νιώσεις ασφαλής και ήρεμος, πρέπει να διευθετήσεις τα οικονομικά σου θέματα – ειδικά αν σ' αυτά εμπλέκονται κι άλλοι. Ταυτόχρονα, καλείσαι να αντιμετωπίσεις και τις ανασφάλειές σου. Εκεί ίσως σε βοηθήσει ένα γερό ξεκαθάρισμα στις διαπροσωπικές σου σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, στα αισθηματικά σου, αν είσαι μπακούρι, μπορείς να γίνεις και λίγο πιο κοινωνικός, αν θες να βρεις ταίρι. Όπως και να 'χει, πάντως, έχε ανοιχτά τα μάτια σου και όλο και κάτι θα ψαρέψεις. Αν, πάλι, δεν είσαι μπακούρι, μείωσε την πίεση, αυξάνοντας την ουσιαστική επαφή. Δεν πρέπει το αμόρε να σε αγχώνει – το ξέρεις, έτσι;

Ιχθύες
18 Φεβρουαρίου - 19 Μαρτίου

Ψαράκι μου, καλή εβδομάδα! Άκρως ευνοϊκό και ήρεμο επταήμερο! Άρα άρπαξε την ευκαιρία και πέρνα καλά, με τους δικούς σου ανθρώπους, ξεκουράσου και –γιατί όχι;– αφήσου στην αγκαλιά του έρωτα. Απλώς κράτα κι ένα μέτρο, γιατί κάποιοι από τη δουλειά ενδέχεται να σε αγριοκοιτάξουν αν εστιάσεις στην καλοπέραση και μόνο! Μπορείς να εξωτερικεύσεις και τα συναισθήματά σου μόνο αν δεν αρχίσεις το δράμα. Στα ερωτικά, αν είσαι single, ίσως κάνεις μια νέα γνωριμία με προοπτικές εξέλιξης. Αν δεν είσαι single, ενδέχεται να σε κατακλύσουν τα feelings και να συμπαρασύρεις το αμόρε, κάτι που θα ανάψει τα αίματα – if you know what I mean!

ΜΗ ΧΑΣΕΙΣ

Την καθημερινή αστρολογική σου προβλέψη στο ***athensvoice.gr/zodia***

* *Για πιο ολοκληρωμένη εικόνα των αστρολογικών σου τάσεων θα πρέπει να διαβάζεις και τον ωροσκόπο σου*

ΔΕΠΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΟΣΑ ΠΑΝΕ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ

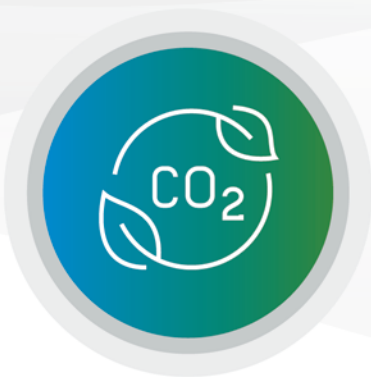

Βιωσιμότητα

Μείωση των εκπομπών ρύπων άνω του 26% σε έναν χρόνο
Εφαρμογή των κριτηρίων ESG και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

Ενεργειακή Ασφάλεια

Με το ανταγωνιστικό χαρτοφυλάκιο προμήθειας φυσικού αερίου εγγυόμαστε την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας

ΑΠΕ

Ισχύς άνω των 700 MW σε όλη τη χώρα, με στόχο το 1 GW
Ανάπτυξη πράσινων καυσίμων (υδρογόνο, βιομεθάνιο)

Αγωγός IGB

Δυναμικότητα 3 δισεκατομμύρια m^3 φυσικού αερίου ετησίως

Τερματικός LNG Αλεξανδρούπολης

Χωρητικότητα 153.500 m^3 LNG
Δυναμικότητα 5,5 δισεκατομμύρια m^3 τον χρόνο

Ηλεκτροπαραγωγή με φυσικό αέριο

Μονάδα Αλεξανδρούπολης ισχύος 840 MW προς αντικατάσταση 3 ρυπογόνων λιγνιτικών μονάδων
Μονάδα Αλβανίας ισχύος 174 MW

Διεθνής Δραστηριοποίηση και Εξωστρέφεια

Παρουσία σε όλες τις βασικές περιφερειακές αγορές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας και συνεχής αύξηση των εξαγωγών

FISIKON

Πανελλαδικό δίκτυο 32 πρατηρίων με CNG/FISIKON και προώθηση της αεριοκίνησης

choose

Είμαστε πίσω από τη δυναμική μεταμόρφωση της ΔΕΠΑ Εμπορίας σε μία σύγχρονη ολοκληρωμένη εταιρεία ενέργειας, με υψηλή καθετοποίηση. Χάρη στον μακρόπνοο σχεδιασμό, τις στοχευμένες επενδύσεις και τις στρατηγικές συνεργασίες, αντιμετωπίσαμε με επιτυχία τις προκλήσεις της ενεργειακής κρίσης και θωρακίσαμε την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας. Στηρίζουμε την ελληνική οικονομία εξασφαλίζοντας ενεργειακή επάρκεια και προσιτές τιμές για τις επιχειρήσεις και τις βιομηχανίες της χώρας. Είμαστε πίσω από το πράσινο σχέδιο που μας πάει στο μέλλον, με επενδύσεις σε ηλεκτροπαραγωγή από φυσικό αέριο, ΑΠΕ και πράσινα καύσιμα.

ΟΜΙΛΟΣ ΔΕΠΑ Εμπορίας Α.Ε

φυσικό αέριο ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

FISIKON

ΚΡΑΤΑΜΕ ΤΗ ΖΩΗ ΕΝΕΡΓΗ

LAURA ASHLEY

SINCE 1953

westnet
sharing technologies

Βρείτε τις συσκευές Laura Ashley στο δίκτυο
συνεργαζόμενων καταστημάτων της Westnet Distribution

www.westnetgroup.com